Rodaan Al Galidi

Autistas ir pašto balandis

Europos Sąjungos literatūros premija

Kitoks romanas

GELMĖS

Rodaan Al Galidi

Autistas ir pašto balandis

Romanas

Iš olandų kalbos vertė

Birutė Avižinienė

GELMĖS

Vilnius, 2015

UDK 821.112.5-31
Kh-01

Versta iš: Rodaan Al Galidi
De autist en de postduif

Nederlands letterenfonds
dutch foundation
for literature

Leidykla su dėkingumu patvirtina, kad knygos leidybą parėmė Nyderlandų literatūros fondas

ISSN 2351-6437
ISBN 978-609-95657-8-1

Ši knyga – dovana
Tarifai, miestui,
kuriame ją parašiau
tarp vandenyno ir jūros

Rodaan Al Galidi – Irako kilmės rašytojas. Jo gimtojoje šalyje nebuvo registruojami naujagimiai, taigi jis nežino savo gimimo datos. Irake studijavo inžinerijos mokslus, bet 1998 metais, vengdamas karo tarnybos, emigravo į Nyderlandus. Tačiau prieglobsčio prašymas buvo atmestas, jam nebuvo leista lankyti oficialių olandų kalbos kursų, taigi Rodaan mokėsi kalbos pats ir pradėjo rašyti. Dabar jis laikomas olandų rašytoju.

sendaikčių krautuvė

1

Kuo trumpesni atstumai – tuo didesnės paslaptys. Štai todėl mažos šalys būna pilnos neaiškumų.

Matyt, pirmoji Nyderlandų paslaptis yra olandiškas šalies pavadinimas. Trys skiemenys. *Ne-der-land.* Skaitydamas šio lygių žemumų krašto pavadinimą iš kairės į dešinę, neužkliūvi už jokios aukštumėlės. Tačiau skaitant iš dešinės į kairę, iš plokščios, aptakios šalelės Nyderlandai staiga pavirsta kraštu, kuriame nerasi žodžio „taip“: *Land der Nee* – „Ne šalis“.

Dar viena paslaptis byloja, kad šios šalies gyventojai, įsigiję dideles, negirgždančias lovas, mylisi ant sofos. Taip maloniau. Kiekvienas olandas turi turtingą mėgavimosi ant sofos patirtį ir tikrai yra mylėjęsis su kokia paukštyte ant šio baldo. Suvedžiojimams laiko negaištama. Štai todėl naktinės plaštakės nutupia apačioje ant sofos, o ne viršuje, kur stovi lova. Joje olandai nustato žadintuvą, išjungia šviesą, knarkia ir vartosi, negalėdami užmigti. Tačiau ant sofos neišbandysi visų „Kamasutros“ pozų, todėl Nyderlanduose kūno geiduliai ne visiškai patenkinami. Pastaraisiais metais, spartėjant gyvenimo tempui, gandai apie sofos seksualumą vis menksta, nes ant jos labiau branginamas distancinis pultelis, o pirštai mieliau glamonėja traškučių maišelius.

Nyderlanduose daug paslapčių, tačiau šiam pasakojimui reikšmingiausia ši: šalies gyventojai svarbiausius sprendimus priima mindami dviračius. Panašiai buvo ir Gerto motinai Žaninei, kai septyniolikos ji suprato esanti nėščia.

Kai Žaninei buvo penkiasdešimt ketveri, o Gertui – trisdešimt septyneri, moteris pamanė, kad sūnui dabar jau tikrai metas pradėti gyventi savarankiškai. Ji buvo kiek pagėrusi ir žagsėjo.

– Laikas ir tau savo vietelę susirasti, – pasakė Gertui.

Tądien Gertas pasitikrino banko sąskaitos likutį ir pamatė, kad muzikos parduotuvė iš Štutgarto už jo gaminamus smuikus buvo sumokėjusi užtektinai pinigų namui įsigyti. Jis apsirengė lietpaltį ir numynė pas nekilnojamojo turto tarpininką.

– Noriu pirkti namą, – tarė.

Agentas nepatikliai pažvelgė į aukštą, liesą vyruką giliai įstatytomis akimis, nublukusiu lietpalčiu ir iš blizgančių odinių batų kyšančiomis baltomis kojinėmis. Kai vyras pasiteiravo, kokią sumą Gertas galėtų mokėti, šis ištiesė sulytą banko sąskaitos išrašą.

– Turi galvoj šitą? – paklausė, tarytum niekada anksčiau nebūtų matęs tokio dokumento.

Tarpininkas paėmė suglamžytą lapelį. Jis manė, kad į grindis spoksančiam Gertui pasimaišė protas ir šiam keistuoliui net nereikia pasiūlyti prisėsti ir ko nors atsigerti – nuo to agentas pradėdavo su naujais klientais. Verčiamas pareigos, jis žvilgtelėjo į banko sąskaitos išrašą, iškart atsistojo ir ištiesė Gertui šiltą ranką.

– Gal norite nusivilkti lietpaltį? – paklausė mandagiai. – Ir ko gertumėte – kavos ar arbatos?

Gerdamas juodą kavą Gertas vartė katalogus su namų pasiūlymais; kai puodelis ištuštėjo, jis dūrė pirštu į atverstą puslapį.

– Noriu šito, – tarsi pirkdamas batus ar kojines pasakė jis.

– Kurį turite galvoje? – pasitikslino tarpininkas.

– Nesvarbu, – atsakė Gertas, – vieną iš šitų dviejų. – Jis pasikasė kaklą ir perbraukė ranka plaukus.

Agentas apstulbęs laužė galvą, kaip toks tipas kaip Gertas sąskaitoje gali turėti tiek daug pinigų.

– Gerai, vadinasi, šitas, – išrinko jis. Vyrui pasidarė apmaudu, kad namo kaina taip aiškiai nurodyta puslapio viršuje. Iš tokio lengvai galėjo papildomai paprašyti dar 35 000 eurų.

– Kada norėtumėte apžiūrėti namą?

– Nesvarbu. Jau pamačiau jį čia. Gal galime pasirašyti sutartį?

Po valandos ir penkiolikos minučių Gertas sulytas grįžo namo.

– Greit grįžai, – nustebo žagsulio vis dar kankinama motina. – Pavyko?

– Taip, – atsakė Gertas ir padavė jai šlapią aplanką, kurio pirmajame puslapyje matėsi nuotrauka su seno namo galine siena, dideliu langu į sodą ir maža akmenine pašiūre gofruotos skardos stogu.

2

Prieš nusipirkdamas naują būstą, Gertas su Žanine gyveno nedideliame namelyje, prisišliejusiame prie galinės sendaikčių krautuvės sienos. Motina parduotuvėje dirbo kasininke. Į krautuvę ji įeidavo pro priekines duris dar prieš susirenkant bendradarbiams pusę aštuonių ryto. Gertas į krautuvę visada patekdavo pro slaptas duris už knygų lentynos, kai darbuotojų jau nebebūdavo.

– Man irgi nepasisekė, – kartodavo Žaninė kaskart, kai kalba pasisukdavo apie nesėkmes. Ir parodydavo į Gertą, kuriuo pastojo būdama septyniolikos.

Tai nutiko 1971 metų vasario 9-ąją. Žaninė manė, kad išaušo paprasčiausia diena. Mergina nežinojo, kad jos gyvenimas nuo šiol visam laikui pasikeis ir visi jos planai neišsipildys. Po trisdešimt aštuonių dienų Žaninei sukaks aštuoniolika. Jai šis amžius daug reiškė: ne todėl, kad tada išsikraustys gyventi į nuomojamą kambarį, bet todėl, kad su tėvais susitarė, jog gaus vairuotojo pažymėjimą – jeigu nerūkys. Tądien su trimis draugeliais gėjais miesto pakraštyje esančios sodybos apleistoje pašiūrėje jie rūkė žolę. Bičiuliai laužė medines pašiūrės sienas lauželiui kūrenti ir taip šildėsi šaltą žiemos mėnesį. Su kiekvienu įkvėpimu Žaninės smegenys vis labiau plėtėsi. Staiga ji pajuto, kad kažkas vyksta jos viduje.

– Mano kiaušinėlis išsilaisvino. Jaučiu, – pasakė mergina. Ji švelniai palietė pilvą žemiau bambos, kaip kad pirmą kartą daro nėščios moterys, kai dar niekas nežino, jog jos laukiasi.

– Nenusišnekėk, tu gi ne višta? – nepatikėjo vienas iš draugelių.

– Gal čia mergaitės kiaušinėlis, – svaičiojo toliau Žaninė, spoksodama į iškvepiamus dūmus.

– Šiaip jau vyras lemia, ar gims mergaitė, ar berniukas, – rimtai paprieštaravo vienas iš trijulės.

– Šis kiaušinėlis – sūnaus, vardu Gertas, – sukikeno Žaninė ir giliai įtraukė suktinės dūmą. Už voratinklių, apkibusių sudžiūvusiais uodais, pageltusiame plakate ji išvydo vaikino atvaizdą. Maldaujančiu žvilgsniu jis pažiūrėjo į ją ir tarė:

– Leisk man gimti, prašau.

Žemė po Žaninės kojomis ėmė suktis. Ji atsistojo, parvirto, kikendama vėl atsikėlė ir pradėjo svyrinėti po pašiūrę. Pasiraususi sename šlamšte, surado suskilusį dubenėlį. Kaip auką jį atnešė prie lauželio ir paprašė, kad draugeliai nusidrožtų į indą už dėžių.

– Pirma išvalyk dubenėlį.

– Čiagi nėra vandens.

– Lauke lyja.

– Čia ne dulkės, – atrėmė Žaninė. – Čia pašiūrės sėkla.

Bičiuliai nusikvatojo ir nusprendė, kad pirmas, už dėžių patirsiantis orgazmą, bus tėvas.

Kai jaunuoliai atliko savo darbą, iš kolos Žaninė išsitraukė šiaudelį ir pamojo vienam iš trijų sekti paskui ją už dėžių. Smalsumo vedami paskui ją nuėjo visi trys, bet merginai reikėjo tik vieno. Metusi monetą, ji išsirinko laimingąjį. Žaninė prisiurbė sėklos į šiaudelį ir paprašė išrinktojo įpūsti skystį jai į vidų, bet šis kaip užkerėtas sėdėjo ir spoksojo.

– Ei, vaikine, čia šalta, jei nepaskubėsim, buožgalviai numirs, – paragino Žaninė. Kol ji besišypsančiomis akimis žiūrėjo į vaikiną, bandydama įžiebti beveik užgesusią suktinę, šis atsargiai atliko, ko prašomas. Staiga pašiūrė sudrebėjo nuo netoliese trenkusio perkūno. Pro išmaltą langą pasimatė žaibo nušviestas laukas, bet Žaninė ir jos draugai buvo kitame pasaulyje, virš apleistos pašiūrės, lietaus ir debesų.

Po dviejų savaičių Žaninė suprato, kad laukiasi. Ji sugrįžo į pašiūrę ir dvi valandas prastovėjo šaltyje nejausdama laiko, žiūrėdama į pageltusį plakatą ir laužo pelenus. Už dėžių ji susirado dubenėlį ir šiaudelį. Pasilenkusi šį pakėlė. Pastebėjo už savęs kabantį seną veidrodį. Prisitraukusi jį prie pašiūrės lango, pasuko veidrodį į šviesą, nuvalė apmūsojusį jo paviršių ir atidžiai įsižiūrėjo. Atrodė, kad save mato pirmą kartą. Perbraukė per plaukus, palietė veidą kaip nepažįstamus daiktus čiuopianti neregė. Pakėlusi megztinį, virpėdama nuo šalčio ji nužvelgė veidrodyje atsispindintį savo pilvą. Ėmė galvoti apie plakato jaunuolį, augantį jos viduje. Ūmai merginos mintys nuskriejo visai kitur. Ji pliaukštelėjo sau per kaktą.

– Atrodo, išsikrausčiau iš galvos, – sušnabždėjo.

Žaninė timptelėjo megztinį žemyn, įsikišo šiaudelį į kelnių kišenę ir išėjo į lauką. Po medžiais, augančiais šalia kelio, greitai mynė dviratį namo. Vos pradėjus važiuoti ėmė lyti – kaip tik tą akimirką, kai mergina pagalvojo, ką dabar daryti. Ar ji pasiliks vaiką?

Po dvidešimt dviejų dienų jai sukaks aštuoniolika. Kaip tik tada ji turėjo apsigyventi nuomojamame kambaryje Amsterdame ar Leidene ir pradėti naują gyvenimą. Bet jeigu vaiką pasiliks, iš namų iškeliaus ne gyventi laisvėje, o tapti mama. Ji tylomis mąstė, paskui garsiai, taip, kad pati išgirstų,

ištarė žodį „mama". Nuskambėjo juokingai. Per lietų Žaninė pastebėjo vandenyje plaukiojančius ančiukus.

– O tada tuo pačiu metu dar turėsiu tapti ir tėčiu, – ištarė ji garsiai. Prisiminė savo griežtus krikščionis tėvus. – Ir seneliu, ir senele... – atsiduso. Įsilijo. Palenkusi galvą Žaninė važiavo gerai žinomu keliu. Vėjas pūtė lietaus lašus jai į akis. – Jeigu jį pasiliksiu, turėsiu būti šeima, – garsiai pagalvojo. Ji liovėsi minti ir sustojo vidury dviračių tako. Žodis „šeima" nuskambėjo nejuokingai, bet ir ne rimtai. Žodis buvo pilnas atsakomybės.

– Tikrai neįmanoma, – pratarė pati sau ir numynė toliau. – Tiesą sakant, tai dar ne taip ir blogai. Daug blogiau, kad negausiu vairuotojo pažymėjimo, – vairuotojo pažymėjimas turėjo Žaninę išvaduoti iš autobuso stotelių, stočių ir dviračio mynimo per lietų, todėl ji niekada nesurūkė nė vienos cigaretės. Žolės suktinės nesiskaitė, manė ji, nes koks čia rūkymas – vos akimirka malonumo. – Man atrodo, kad nėštumas stovi skersai kelio vairuotojo pažymėjimui, – pratarė ji. Sustojusi prie degalinės, varvėdama nuo lietaus įžengė į vidų.

– Prašyčiau pakelį cigarečių.

– Kokios rūšies? – paklausė pardavėjas.

– Hm... – akimis ji permetė spalvingus pakelius už pardavėjo nugaros. – Duokit tą.

– „Camel"?

– Ne, tą šalia.

– Šitą? – vyras paėmė baltą pakelį, bet šis atrodė nuobodžiai.

– Ne, visgi prašyčiau duoti „Camel".

Vakare, gulėdama lovoje, Žaninė pamanė, kad kvaila buvo planuoti vaiką iškrapštyti iš pilvo.

– Ką gi, gaila vairuotojo pažymėjimo, – sušnabždėjo ji ir išjungė šviesą.

3

Praėjus vos kelioms dienoms, kai tėvai baigė maldą prieš valgį, Žaninė nutraukė ramybę prie stalo. Paprastai tylą sutrikdydavo tik „amen", labai retai – „skanaus".

– Aš laukiuosi.

Dvi šakutės ir du peiliai sustingo ore, keturios akys sužiuro į Žaninę. Ši apsimetė, kad žinią pranešė tik sau ir toliau valgė, nors ir jautė į ją įsmeigtas keturias akis.

– Kaip? Nuo ko? – išgirdo duetu skambančius tėvo ir motinos balsus.

Pakėlusi akis mergina išvydo, kad tėvai meldžiasi, šį kartą su šakute ir peiliu rankose. Žaninė nedrįso jiems pasakyti, kad vaiką į pilvą jai įpūtė pašiūrėje šiaudeliu. Jai tai skambėjo kur kas nežmoniškiau, nei pripilti benzino į automobilį. Ji ramiai kramtė kąsnį. Tėvai žiūrėjo į jos burną, nes žinojo, kad maistas trukdo atsakyti į jų klausimus. Kąsnis nuslydo žemyn, ir tėvai sekė akimis, kaip jis Žaninės kaklu pasiekia stemplę. Užuot atsakiusi, peiliu ir šakute ji ramiai atsipjovė gabaliuką bulvės su padažu.

– Nuo nieko, – pasakė ji staiga, kol tėvai manė, kad atsakymas nuskambės tik po antro kąsnio, ir ramiai pakėlė šakutę prie burnos.

Tėvas ir motina tą pačią akimirką norėjo pasakyti, kad tai neįmanoma, bet tuo pačiu metu taip pat pamanė, jog duk-

ra labai supyks ir tikrai duos pavyzdį iš Biblijos apie Jėzaus gimimą. Ji tikriausiai dar paklaus, kodėl jie tiki Biblija, galų gale tik knyga, bet nepasitiki ja – žmogumi iš kūno ir kraujo, dargi savo dukra.

– Tau reikia daugiau valgyti, – nustebindamas Žaninę pratarė tėvas. Jis pastebėjo, kad dukra į lėkštę įsidėjo tiek pat maisto kaip visada, o pamatęs, kad didžiajame puode nieko nebeliko, pasisuko į žmoną. – O tau – daugiau virti.

– Nebūtina, – atsakė Žaninė.

Po septynių dienų ji jau keliavo į naują gyvenamąją vietą toli nuo Zelandijos provincijos. Žiūrėdama pro autobuso, vėliau kelto, o dar vėliau – traukinio langą, ji galvojo, kad niekada nebegrįš į gimtinę. Ne tiek dėl to, kad laukėsi, bet todėl, kad šeštadienio vakarais dviračiu lėkte lėkdavo, nes dar prieš vidurnaktį turėdavo gulėti savo lovoje. Tėvai neleisdavo sutikti Viešpaties dienos gatvėje. Kadaise ją sustabdė būrelis italų turistų, su nuostaba žvelgiančių į greitai dviračiais lekiančius vaikinus ir merginas.

– *Sorry, normally the people are lazy on Saturday, because they drink a lot. Why are the people here so fast?*[1]

Ji neturėjo laiko atsakyti angliškai, tad vėl užšoko ant dviračio ir greitai numynė. Mirtinai gėdydamasi dar sušuko:

– Turim pasiekti lovą iki prasidedant Viešpaties dienai!

Kaskart ji išsitiesdavo lovoje dar su drabužiais ir jausdavo, kaip prie patalo ją kryžiuoja sunkios minutės, o tuo metu mieste darosi vis smagiau.

Nors Žaninė apsigyveno toli nuo Zelandijos, dešimt jos draugų nusprendė vienišą motiną paremti – dalyvauti šiai

---

[1] Atleiskit, paprastai žmonės šeštadieniais tingūs, nes daug geria. Kodėl žmonės čia taip skuba? (*Angl.*) (Čia ir kitur – vertėjos pastabos.)

gimdant. Todėl Sofijos ligoninės septintojo aukšto gimdykla labiau panašėjo į mokyklos klasę. Gimdos kakleliui centimetras po centimetro atsiveriant, vis labiau plėtėsi ir dešimties draugų akys. Kai Žaninė ties šeštuoju centimetru ėmė rėkti iš skausmo, draugai baimingai sužiuro vienas į kitą. Prie lovos pastatytos aparatūros ekrane jie matė, kaip gimdyvę užplūsta sąrėmių skausmai, ir priėjo prie jos arčiau. Su kiekvienu centimetru Žaninė dejavo vis garsiau. Kai akušerė pasakė, kad gimdos kaklelis atsivėrė devynis centimetrus, suvaitojo jau ne Žaninė, o draugai, pribuvėją taip išgąsdindami, kad ši piktai atsisuko ir išvarė būrelį iš palatos.

Pasigirdus tyliam kūdikio knerkimui, draugai vėl tyliai suėjo į vidų. Laikydama chirurgines žirkles rankose, akušerė paklausė, kuris iš jų tėvas. Jaunuoliai droviai sužiuro sau po kojomis, mergaitės žvalgėsi viena į kitą, galiausiai visi atsisuko į Marlusą.

– Aš, – ištarė ši ir jaudindamasi žengė prie žirklių.

– Ar jūs – tėvas? – paklausė akušerė taip prakaituodama, jog atrodė, kad tai ji, o ne Žaninė ką tik pagimdė.

– Ne visai, – ištarė Marlusa ir virpančiomis rankomis paėmė žirkles. Akušerė suėmė jos ranką su įrankiu ir priartino prie bambagyslės. Marlusa užsimerkė, sukando dantis ir suspaudė žirkles.

Dešimt draugų sumišę paliko ligoninę. Nuo tada jie suvokė, kaip smagu mylėtis su prezervatyvais, ir prisiekė, kad niekada nebepamirš išgerti tos mažos tabletytės, kuri gali užkirsti kelią didelei bėdai – Žaninės atveju trijų kilogramų šimto septyniasdešimties gramų svorio. Išskyrus tris draugužius iš pašiūrės, kurie Žaninei pastojus pradingo iš jos gyvenimo, niekas nesuprasdavo, ką ji turi galvoje, kai kartoja, kad pašiūrėje pasielgė ne tiek nesaugiai, kiek nevalyvai.

4

Sulaukęs penkerių, Gertas motinos paklausė, kas jo tėvas. Žaninė atsistojo, nužingsniavo prie spintelės su stalčiais ir surado joje dėžutę, Gertui atidžiai sekant visus jos judesius. Iš dėžutės ji išėmė šiaudelį.

– Štai tavo tėvas, – tarė ji.

Motinos veido išraiška atidarant dėžutę ir tai, kad ji šiaudelį buvo išsaugojusi, Gertui nė akimirką neleido suabejoti, kad jis mato savo tėvą. Berniukas pažvelgė į ploną vamzdelį. Jo smegenys pabandė įsivaizduoti pagaliuką su dviem rankom ir kojom, su galva: pora akių, ausų ir burna, tačiau jis ir toliau regėjo tik šiaudelį.

– O dabar – valyti dantų ir į lovą, – sukomandavo Žaninė.

Susipažinęs su tėvu, Gertas nuėjo į vonią valytis dantų. Iš galvos jam niekaip neišėjo šiaudelis, kuris taip skyrėsi nuo matytų tėvų, pasiimančių vaikus iš mokyklos. Paskui jis atsigulė į lovą ir išjungė šviesą. Mintyse šiaudelis ėmė augti, kol pasidarė toks didelis, kaip mokytojas Mateisas. Šiaudelis įgavo jo veidą ir tokias pačias dideles pėdas. Gertas turėjo gerai pasukti galvą, kol prisiminė, kokius batus avi mokytojas, tada mintyse apavė šiaudelį tokiais pačiais. Berniukas išgirdo šiaudelį šnabždant balseliu, skambančiu kaip per greitai besisukanti grotuvo juostelė:

– Labanakt, Gertai.

Užmigo akimirksniu. Tąnakt sapnavo, kad su Žanine ir tėvu šiaudeliu išlipa stotyje ir eina į zoologijos sodą. Visi vyrai sapne buvo šiaudeliai, panašūs į mokytoją Mateisą.

Po kokių dvejų metų Gertas ėmė klausinėti Žaninės, kas jo senelis ir senelė. Ji papasakojo, kad jie – irgi šiaudeliai ir kad jie gyvena Zelandijos provincijoje. Žaninė dar pridėjo – ji buvo kiek girta, – jog seneliai nenorėjo patikėti, kad Gertas atsirado iš šiaudelio, nors jie patys – dabar moters balsas skambėjo piktai, – taip, jie patys atsirado iš dviejų purvinų šiaudelių, kuriais, kad ir visą gyvenimą juos plautum, negalėtum gerti kolos. Ji gurkštelėjo vyno ir pasakojo toliau. Sūnus klausėsi nežiūrėdamas mamai į akis.

– Jie netikėjo, kad tu atsiradai iš šiaudelio, bet tikėjo Jėzumi, kuris prasidėjo net be šiaudelio.

Žaninė atsistojo ir nuėjo prie dėžutės, kurioje gulėjo jo tėvas šiaudelis. Gertas laukė, kad šį kartą motina išims du šiaudelius ir pasakys, kad čia jo senelis ir senelė, tačiau pasirodė nespalvota maždaug penkiasdešimtmečių vyro ir moters nuotrauka. Gertas turėjo atidžiai įsižiūrėti į jų drabužius, kad atskirtų, kuris iš jų senelis, o kuri – senelė.

Po dviejų mėnesių Gertas nuvažiavo aplankyti senelių į Zelandijos kaimelį, kur, be augančių žiedinių kopūstų ir Viešpaties, nieko nevyko. Savanorė, susitarusi dėl berniuko apsilankymo ir jį ten nuvežusi, tyliai pabeldė į duris. Atidarė senelė. Gertas stovėjo priešais savanorę, kuri ant berniuko pečių padėjo rankas, tarytum laikydama, kad vaikas nepargriūtų. Gertas žiūrėjo į durų rakto skylutę, mintyse jis pradėjo skaičiuoti, kiek rakto skylučių durys turėtų, jeigu būtų su-

darytos tik iš jų. Paskui pažvelgė į pašto dėžutę ir pirmiausia suskaičiavo, kiek pašto dėžučių tilptų duryse, o paskui – kiek jų prireiktų, jeigu pašto dėžučių eilės kaitaliotųsi su rakto skylučių eilėmis.

– Labas rytas, – pasisveikino savanorė.

– Labas rytas, – atsakė senelė.

– Čia Gertas. Aš jums skambinau.

Senelės veidas liko bejausmis.

– Žinau, mes tarėmės, – pratarė ji.

– Mes kiek vėluojame, teko paieškoti, kol radom. Atleiskit, – šypsodamasi kalbėjo savanorė, norėdama įžiebti emociją abejingame senos moters veide.

– Nieko tokio, – atsakė ši ir atvėrė duris.

Paskui senelę Gertas įžengė į vidų, lydimas savanorės, vis dar laikančios rankas jam ant pečių; mintyse berniukas duris vis dar graviravo raktų skylutėmis ir pašto dėžutėmis. Jie nuėjo prie stalo, kur stovėdamas jų laukė vyras, ištiesęs savanorei ir Gertui ranką.

– Gal norite ko nors išgerti? – paklausė senelis savanorės, tačiau ši mandagiai atsisakė.

– Aš pasiskolinau mašiną, turiu grįžti, – ji pažvelgė į Gertą, pasakė, kad pasimatys rytoj dešimtą ryto, ir išėjo.

Senelių namuose tvyrojo sunki tyla. Gertas atsisėdo prie stalo, senelė atnešė jam pomidorų sriubos. Nustebę seneliai sužiuro, kai berniukas iškart pradėjo valgyti.

– Ar prieš valgį nesimeldi? – paklausė senelis.

– Ne, – atsakė jis, stebeilydamas į lėkštę.

– Ir po valgio nesimeldi? – pridėjo vyras.

– O prieš eidamas miegoti? – paantrino senelė.

– Ne, irgi ne.

Gertas toliau valgė sriubą galvodamas, kad meldimasis kažkaip susijęs su žodžiais „prieš“ ir „po“. Paskui mintyse ėmė skaičiuoti žodžius, kuriuos galėjo suderinti su „prieš“ ir „po“: valgymas, miegojimas, gėrimas, šlapinimasis, kakojimas, bezdėjimas, galvojimas, poilsis, kalbėjimas, lietus, atostogos, mokykla, nuobodžiavimas, dušas, dantistas, raugulys, namų darbai... Po kiekvieno žodžio Gertas įsivaizduodavo savo senelius besimeldžiančius ir besižegnojančius. Kuo greičiau jis galvojo, tuo greičiau šaukštą su sriuba kėlė prie burnos, kol senelis ir senelė nebegalėjo jo sekti. Suvalgę sriubą, seneliai persižegnojo. Gertas stebėjo senelės rankų judesius, nuėjo prie jos ir palietė tas jos kūno vietas, prie kurių ji prisilietė darydama kryžiaus ženklą, tada susirado tas vietas savo kūne.

Paskui senelis ir senelė nuvedė berniuką į viršų. Tarsi žinodamas kelią, Gertas nuėjo į kambarį, kuriame anksčiau miegodavo jo motina. Jis atidarė duris ir pažvelgė į priešakinę sieną, ant kurios kabojo didelis Nukryžiuotojo Kristaus paveikslas. Jėzų supo angelai ir kareiviai, už jo matėsi debesys, dar toliau – kalnai, priešais Dievo Sūnų klūpojo Marija. Ant kitos sienos kabojo jo motinos nuotraukos: vienoje ji, septynių savaičių kūdikis, šypsojosi bedante burna, kitoje turėjo du per didelius priekinius dantis, kitose jų po vieną vis padaugėdavo, kol galiausiai mergaitės burna buvo pilna dantų. Paskui jos šypsena užgeso tylos pripildytame name.

Gertas užsibuvo motinos kambaryje. Kiekvieną kartą pradariusi duris senelė matė jį sėdintį ir žaidžiantį su kaladėlėmis, pliušiniais meškinais ir lėlėmis, anksčiau priklausiusiomis jo motinai, ir padėtais švariais pagalvių užvalkalais, paklode ir rankšluosčiais. Kai atėjo laikas sėsti prie sta-

lo, senelė atidarė duris, norėdama jį pakviesti. Ji išsigando. Iš kaladėlių Gertas pastatė kryžių. Prie jo, tiesa, be vinių, jis pritvirtino pliušinę beždžionėlę. Kitas pliušinis žaislas buvo parklupdytas priešais kaip raudanti Marija. Šalia stovėjo kareiviai, už kryžiaus pagalvių apvalkalai pavirto debesimis, o pačios pagalvės – kalnais. Tiksliai kaip paveiksle, iš už kryžiaus sklido šviesa, nes Gertas ten pastatė naktinę lempelę. Senelė negalėjo patikėti savo akimis. Ji persižegnojo ir nubėgo pas vyrą, kuris nusprendė, kad Gerto viduje turi slypėti velnias – kaip kitaip vaikas galėtų sumeistrauti tokią sceną.

– Valgyt, – pasakė senelis, atidžiai žiūrėdamas Gertui į akis ir ieškodamas jose velnio. Valgomasis stalas nuo 1950-ųjų, kai senelis ir senelė susituokė, stovėjo toje pačioje virtuvės vietoje. Kad ir kaip metams bėgant mainėsi gyvenimas ir visuomenė, ant šio stalo niekada negaravo vištiena su *roti*[1], o priešais namą nesustojo motorinis dviratis, atvežęs patiekalų iš kinų restorano ar picų. Gertą pasodino prie stalo jo motinos vietoje. Šalia berniuko lėkštės iš vienos pusės buvo padėtas šaukštas, iš kitos – šakutė su peiliu. Jis iškart pradėjo įsivaizduoti, kad lėkštė – tai galva, stalas – kūnas, o šaukštas, šakutė ir peilis – dvi rankos. Senelis ir senelė susikaupę pradėjo tyliai melstis, paskui prisikrovė lėkštes bulvių su padažu, žiedinių kopūstų, įsidėjo po gabaliuką vištienos filė. Jie valgė neišleisdami nė garselio.

Pavalgius senelis Gertui padavė mažą Bibliją, o senelė – medinį kryžių. Vaikui atidžiai žiūrint į kryžių, senelis pasakojo jam apie Viešpatį. Senoji pora pamanė, kad Viešpats pamažu nusileidžia ir ant nuščiuvusio Gerto, tačiau iš tikrųjų berniukas skaičiavo, kiek kryžių būtų galima nupiešti kambaryje ant sienos ir koks atstumas turėtų būti tarp kryžiu-

---

[1] Indiška duona.

kų, kad jų skaičius liktų lyginis. Gertas nustatė, kiek kryžių tilptų kiekvienoje namo kertelėje. Kol seneliai miegojo, ant savo motinos kambario sienų jis paišė kryžiukus. Visi kryžiai buvo tokio paties dydžio, atskirti vienodo didumo tarpais. Figūrėlių pripaišė lygiai tiek, kiek galėjo pasiekti. Kai paskutinio rasto rašiklio tušas baigėsi, Gertas užmigo.

Rytą išvydę kryžių debesyje miegantį Gertą, senelis ir senelė persižegnojo. O kai pabudo ir jis, į kryžius žiūrėjo taip, tarsi jie ten visada būtų buvę.

Pakeliui namo savanorė paklausė Gerto, ar buvo smagu.

– Taip, – atsakė jis, stebeilydamas pro mašinos langą į žalias pievas.

– Tai gal norėtum dar kada nors sugrįžti?

– Taip.

– Kada?

Gertas vėl norėjo atsakyti „taip“, tačiau pamanė, kad šis klausimas reikalauja kitokio atsakymo. Jis ėmė galvoti apie žodį „taip“, kuris jam reiškė ne patį „taip“, o paskui einančią tylą.

– Gal kitais metais? – pagelbėjo jam savanorė.

– Taip, – atsakė Gertas, paskui stojo laukta tyla.

Tačiau nei kitais, nei dar vėlesniais metais Gertas nebeaplankė savo senelių, kurie, regis, iš tikrųjų pavirto į du šiaudelius motinos dėžutėje. Net į Zelandiją niekada nenuvažiavo. Gertas apie senelius nė nebepagalvojo, tarytum visa provincija po šio apsilankymo irgi būtų pavirtusi šiaudeliu.

5

Ir Žaninė suprato, kad Gertas nėra toks, kaip visi vaikai. Jis nepaprastai dažnai susitrenkdavo galvą ar griūdavo, susipainiojus paties kojoms, ir stebino ją savo kalbos vystymusi. Kalba jis visada būdavo pralenkęs savo bendraamžius. Žaninė taip pat pastebėjo, kad sūnus viską suvokia paraidžiui. Kai Gertui suėjo ketveri, berniukas paklausė mamos, kodėl jie niekada nevalgo gardžiųjų pyragėlių iš žuvų kiosko prie bažnyčios, o renkasi kioską prie bibliotekos, nors šis daug toliau.

– Žuvų pyragėliai prie bažnyčios negardūs, – paaiškino mama.

Kitą šeštadienį žuvų kioskas prie bibliotekos neatvažiavo. Todėl Žaninė paprašė dviejų žuvų pyragėlių kioske prie bažnyčios.

– Ne, – paprieštaravo Gertas, besisukiodamas šalia jos. – Prašyčiau duoti du negardžiuosius žuvų pyragėlius.

Žaninė įgnybo vaikui į ranką. Ji buvo įpratusi prie sūnaus kalbos vartosenos, tačiau savo pastebėjimais Gertas ir ją kartais suglumindavo.

Kai Žaninė sūnui papasakojo, kad Roderikas, berniukas iš jo klasės, persikrausto į namą už dviejų gatvių, šis atsakė, kad mama negerai sakanti:

– Roderikas ne persikrausto, o artisikrausto.

Gerto ryšys su kalba buvo stipresnis nei su nuosavu kūnu. Sulaukęs penkerių jis jau buvo tris kartus prasiskėlęs galvą, septynis kartus nukritęs nuo sofos, keturis kartus atsitrenkęs į stalą, krisdamas nuo laiptų jis susilaužė ranką, puldamas iš obels – kairę, o nuo sūpynių vaikų sodyboje[1] – dešinę koją. Žaninė nupirko plakatą su žmogaus skeletu ir pakabino jį svetainėje ant sienos, kiekvieną kartą sūnui susilaužius kokį nors kaulą, jį pažymėdavo kryžiuku. Kryžiukų daugėjo taip sparčiai, kad Žaninė paskaičiavo, jog tempui išlikus tokiam pat, sulaukęs penkiolikos Gertas turėtų būti susilaužęs visus kaulus.

Norėdama užbėgti Gerto skeleto bėdoms už akių, Žaninė nutarė sūnų ištirti. Psichiatras galiausiai nusiuntė jį į specialias klinikas, pilnas žaislų, knygų ir spalvotų pieštukų. Gertas išbuvo ten visą dieną. Žaninei pateikė ataskaitą, kurioje buvo nurodyta, kad, norėdamas pagerinti savo motoriką, Gertas turėtų sportuoti. Ji nuvedė sūnų į futbolo būrelį, tačiau per pirmą treniruotę Gertas galva taip trenkėsi į kitą vaiką, kad nusilaužė tris priekinius dantis ir iki kraujo susižeidė veidą. Tada ji nuvedė berniuką į gimnastikos užsiėmimus, bet jau per antrą treniruotę kažkam primynus jo koją, Gertas išsigandęs taip greitai ją ištraukė, kad nusibrozdino kojų pirštus iki pat kaulo.

Galiausiai Žaninė nusprendė, kad geriausia Gertui būtų užsiimti vaikų joga. Ji buvo skaičiusi apie šiuos užsiėmimus straipsnį ir pamanė, kad jogos užsiėmimai padės sustiprinti Gerto ryšį su aplinkiniu pasauliu. Joga sekėsi, pirmiausia todėl, kad per užsiėmimus fizinė veikla buvo derinama ir su

---

[1] Vaikų sodyba (ol. *kinderboerderij*) – atvira lankytojams sodyba, kurioje mažieji gali susipažinti su naminiais gyvūnais.

kalba. Per pirmą treniruotę Gertas išmoko: „medis – šaknis – stabilumas – lipti – laikytis – nusileisti“. Jis turėjo kartoti šiuos žodžius stovėdamas prie sienos, ant kurios buvo nupieštas medis. Po poros užsiėmimų jis turėjo užsimerkti ir pakartoti kiekvieną žodį iš eilutės sau mintyse. Tuo pačiu metu jogos mokytoja Hilda, primenanti sekmadienio popietę tinginiaujančią katę, sušnabždėjo jam į ausį:

– Taip, vaikine, tu gali. Tęsk.

Dėl jos įtaigaus balso Gertas buvo pasiryžęs pakilti į orą.

Praėjus trims savaitėms po to, kai ausyse aidint Hildos balsui jis įlipo į jogos medį, atėjo akimirka, dėl kurios ir vyko visi prieš tai buvę jogos užsiėmimai. Bejėgio Gerto priešaky Hilda nužingsniavo dvivėrių sodo durų link ir atidarė jas didele rankena.

– Paskui mane, vaikine, – paliepė.

Sekdamas ją Gertas įžengė į sodą, pilną Budos statulų: Buda su galva, Buda su dviem galvom, Buda su trim galvom, Buda su viena ranka, dviem rankom, trim rankom. Sėdintis, stovintis ir gulintis. Viduryje graikiška skulptūrėlė iš gipso šlapinosi į fontano vandenį. Atrodė, kad jiedu pateko į kitą pasaulį. Čia augo neįprastų formų medžiai, žydėjo keistos gėlės, kokių Gertas nebuvo matęs anksčiau. Švytėjo kitokios spalvos, buvo tylu, tarsi miestas už ryškiai dažytų sienų neegzistuotų. Gertas stovėjo priešais obelį tarsi tualetinio popieriaus ritinėlis, išėjęs pasivaikščioti be skėčio ir staiga užkluptas lietaus. Jis galvojo apie Budos statulas ir daugybę tarpusavyje nederančių rankų. Berniukas sutriko, panašiai kaip tada, kai Žaninė padarydavo ką nors kitaip, negu jis buvo įpratęs.

– Medis – šaknis – stabilumas – lipti – laikytis – nusileisti, – nurodė Hilda. Kiekvieną žodį ji ištarė ramiai ir aiškiai.

Gertas pakartojo žodžius ir įsivaizdavo kiekvieną jų mintyse. Hildai davus ženklą, jis aiškiai pakartojo kiekvieną komandą ir ėmė jas įgyvendinti. Įlipo į medį ir vėl saugiai nusileido atgal ant žemės.

– Gerai, vaikine, – pagyrė Hilda. – Gerai, – paplojo jam per petį.

Tada ji pakartojo komandas dar kartą, tačiau praleido žodį „laikytis". Hilda manė, kad Gerto kūnas buvo pasirengęs laikytis automatiškai. Gertas pakartojo visą seriją be „laikytis", bet užsikoręs į medžio viršūnę ėmė galvoti apie trūkstamą žodį. Jis paleido šakas ir smagiai žnektelėjo žemyn.

Po savaitės Žaninė grįžo su juo iš ligoninės ir plakate užbraukė naujų kaulų. Skeletas buvo pilnas kryžiukų.

– Beveik nieko nebeliko, – atsiduso ji.

Kai Gertui nuėmė gipsą, Žaninė nupirko kitos spalvos flomasterių, kad galėtų pažymėti anksčiau jau sulaužytus kaulus. Ji manė, kad jos žinių apie žmogaus kūno kaulų lūžius, jiems reikiamus gipsus ir gijimo laiką pakaktų dirbti ligoninės slauge, tačiau studijuoti su vaiku buvo neįmanoma.

Žaninė turėjo laikytis Gerto įpročių. Viskas turėjo vykti taip, kaip buvo įpratęs sūnus, antraip jis susimaišydavo ir puldavo į paniką. Nuo visko pavargusi Žaninė sūnui kartais nupirkdavo komiksų knygelę, tada Gertas pamiršdavo save ir aplinką, kol perskaitydavo viską iki paskutinio puslapio. Kadangi Žaninė ne visada turėjo pinigų komiksams pirkti, ji bandė kiek įmanoma mažiau keisti sūnaus rutiną. Tvarkydama jo kambarį, viską rūpestingai sudėdavo atgal į tas pačias vietas. Ir pliušinius žaislus ant berniuko lovos surikiuodavo ta pačia eilės tvarka, kojines surūšiuodavo pagal spalvą, o batus nosimis atsukdavo į radiatorių. Pasitikdama jį

iš mokyklos, turėdavo laukti tiksliai toje pačioje vietoje. Jeigu vietą užimdavo kita motina, o išėjęs į lauką Gertas jos nepamatydavo, supykdavo. Nesvarbu, kad ji stovėdavo pusmetriu toliau. Todėl moteris ateidavo anksčiau už kitus tėvus ir kartais, norint atsistoti reikiamojo vietoje, jai tekdavo nušluoti šunų išmatas. Vieną dieną visas šaligatvis buvo tuščias, nes buvo dar anksti, išskyrus vieną maždaug keturiasdešimties moterį. Ji stovėjo kaip tik toje vietoje, kurioje Žaninė turėjo laukti Gerto. Moteris skaitė žurnalą. Kaip niekada nedrąsiai ir susidrovėjusi Žaninė prisiartino prie moters.

– Gal galėtumėte pasitraukti į šalį? – paprašė.

Moteris pasižiūrėjo, tada apsižvalgė aplinkui. Pamačiusi, kad šaligatvis iš abiejų pusių tuščias, piktai nužvelgė Žaninę ir atsistojo už pusmetrio. Žaninė užėmė jos vietą.

– Taip gerai? – paklausė moteris.

Žaninė nepatogiai nusišypsojo.

– Taip gerai, ačiū, – padėkojo ji.

Palingavusi galvą, moteris toliau įniko į žurnalą.

– Na ir minia šiandien, ar ne? – paklausė Žaninė, norėdama pataisyti padėtį, bet moteris, metusi griežtą žvilgsnį, nebepakėlė akių nuo savo žurnalo.

Kartais nutikdavo kas nors, ko ir Žaninė nesitikėdavo, kaip tąsyk turguje. Prie vyšnių Gertas pamatė padėtą lentelę su užrašu: „1 kg – 3,50 guldeno, 2 kg – 6 guldenai“. Gerai pasukęs galvą, jis sugalvojo puikų būdą užsidirbti. Skubančios minios sumaištyje ramiai stovėdamas po lietumi, jis apskaičiavo, kad kuo daugiau kilogramų perki, tuo pigesnės vyšnios darosi. Pagal Gerto matematiką, ties aštuntu kilogramu vyšnios tapdavo visai nemokamos, o už visus kitus kilogramus pirkėjas turėjo gauti pinigų. Nusipirkęs šimtą kilogramų

uogų, jis uždirbtų 4 232 guldenus, bet šimtas kilogramų buvo net jam ir Žaninei kartu per daug, be to, netilptų į šaldytuvą. Todėl Gertas nusprendė nusipirkti devynis kilogramus ir šį kartą užsidirbti tik puspenkto guldeno, be to, tada uogas galės panešti pats.

– Prašyčiau devynis kilogramus vyšnių, – paprašė jis vaikino už prekystalio.

Kol Gertas laukė vyšnių ir pinigų, užsigalvojusi apie pirkinius Žaninė nužingsniavo kiek toliau.

Netgi tada, kai vyšnias iš devynių maišelių supylė atgal į dėžutes, o kiosko šeimininkas apmaudą pradėjo griežti ir ant Žaninės, niekas negalėjo įtikinti Gerto, kad jo logika turguje negalioja. Vaikas nepatikėjo, kad prekyvietės matematika taip skiriasi nuo jo samprotavimų, todėl nuo tos dienos nebenorėjo su mama į turgų.

Žaninė niekada nepamirš ir atsitikimo baseine. Vos pradėjusi plaukioti ji staiga išgirdo garsiai šaukiantį Gertą. Pamaniusi, kad sūnui nutiko kažkas siaubingo, greitai išlipo iš vandens, sviedė nardymo akinius į šalį ir nubėgo į riksmo pusę. Suveikė signalizacija, ir baseinas prisipildė triukšmo. Baseino prižiūrėtojai lakstė į visas puses. Riksmo vietoje ji pamatė, kad aplinkiniai nustebę stovi aplink Gertą. Vanduo nesiekė net jo kelių. Berniukas rėkė, mojavo rankomis ir niekam neleido prisiartinti. Išblyškusi Žaninė paklausė, kas nutiko.

– Mano kelnaitės pasidarė tamsiai geltonos, – sukūkčiojo Gertas.

6

Žaninės ir Gerto buto svetainėje buvo prikrauta tuščių įvairiausio dydžio dėžių iš visų miesto prekybos centrų. Žaninei pasiūlė apsigyventi 1895 metais pastatytame name, nes ji įsidarbino priešais pastatą esančioje sendaikčių krautuvėje. Gertas smalsiai pažvelgė į dėžes. Jos visos buvo tuščios.

– Ar parduotuvėje nusipirkai tuštumos? – paklausė jis.

– Mes kraustomės iš šio pakvaišusio aukšto, – atsakė Žaninė. – Į dėžes pakuosim daiktus.

– Ar kraustomės aukštyn, ar žemyn? – nesuprato Gertas, manydamas, kad su motina apsigyvens kitame to paties namo aukšte.

– Mes kraustomės ant žemės, – atšovė susierzinusi Žaninė, tvarkingai pakuodama daiktus.

Gertas susimąstė apie motinos sakinį „mes kraustomės iš šio pakvaišusio aukšto" ir jos atsakymą – teiginiai tarpusavyje nederėjo.

Kraustytis reiškia persikelti į kitą vietą, nebūtinai į kitą aukštą, bet kadangi motina pasakė, kad jie kraustosi iš šio aukšto, jie ir turėjo apsigyventi kitame aukšte. Visą popietę, kol motina pildė vieną dėžę po kitos, Gertas suko galvą apie jos pasakymą. Kai berniukas sužinojo, kad jie keliasi į namą su mažu sodeliu už sendaikčių krautuvės, jis atsistojo priešais motiną.

– Tau nereikėjo sakyti...

– Žinau, – nutraukė Žaninė sūnui dar nebaigus. – Man nereikėjo sakyti, kad kraustomės iš šio aukšto. – Ji susierzinusi toliau pakavo daiktus, galvodama, kad gerai būtų ir Gertą įkišti į dėžę.

Naujame name pirmomis dienomis Gertas buvo neramus, nors Žaninė iš visos širdies pasistengė atkurti jo ankstesnį miegamąjį. Dinozauro plakatą ji pakabino tiksliai į tą pačią vietą, tomis pačiomis vinutėmis, o pliušinius žaislus susodino ant lovos ta pačia eile, bet kambarys buvo kito dydžio, skyrėsi lango aukštis ir lempos vieta lubose. Negalėdamas užmigti, pirmą naktį berniukas atsikėlė ir ėmė vaikštinėti po namą. Tiesą sakant, jis manė, kad, išėjęs iš kambario, įžengs į savo miegamąjį ankstesniame bute, tarytum dabar būtų ne naujame būste, o sapne. Klajojant po naujus namus šios mintys pradingo, ir jis ėmė galvoti tik apie vaikščiojimą. Žaninė buvo palikusi įjungtą šviesą, nes nuogąstavo, kad sūnus išsigąs, jeigu naktį atsikėlęs į tualetą neras šviesos jungiklio. Šalia durų į rūsį jis pamatė senas drožinėto medžio duris – drožinio liūtas bandė įkąsti ugnį spjaudančiam drakonui. Gertas niekada nebuvo matęs tokių durų, jos atrodė skirtos jomis grožėtis, o ne varstyti. Tarytum durys būtų traukusios berniuko ranką, jis prisilietė prie sunkios rankenos ir nuspaudė ją. Durys sugirgždėjo. Už jų Gertas išvydo medinę plokštę. Pastumta ji nesunkiai pajudėjo pirmyn. Gertas staiga atsidūrė priešais akliną tamsą, kurios, atrodė, niekada neapšviestų blausi šviesele. Jis patraukė už plokštės atgal ir atsargiai uždarė duris. Grįžęs į lovą užsigalvojo apie tamsą, kuri galbūt prigriozdinta daiktų, ir užmigo.

Kitą vakarą jis vėl atsargiai atidarė duris. Iš koridoriaus sklindanti prislopinta šviesa apšvietė plokštę, kuri pasirodė besanti knygų lentynos ant ratukų šonas. Berniukas spoksojo į tamsą ir jautėsi kaip jaudinančios pasakos pilyje ar komikso be pabaigos pirmame puslapyje.

Trečią vakarą į šalį nustūmęs knygų lentyną, jis išgirdo, kad kažkas tamsoje šaukia.

– Labas, aš klounas Koko, o kas tu? – balsas buvo žmogaus, jis sklido iš įvairių pusių, tarytum vienu metu būtų buvęs visur. Gal čia burtininkas bando mane privilioti į spąstus, pamanė Gertas. O gal kalbanti lėlė, pririšta prie garsiakalbių įvairiose vietose, ir todėl girdžiu balsą iš visų pusių?

Kas vakarą Gertas žiūrėdavo į tamsą ir laukdavo balso, kuris visada ataidėdavo iš visų pusių ir visada sakydavo tą patį. Tačiau po vienos šaltos, lietingos dienos atidaręs medines duris ir nustūmęs knygų spintą, balsą vos vos išgirdo. Jis skambėjo pavargęs ir sklido iš vieno taško. Gertas grįžo į savo kambarį, iš po lovos pasiėmė kišeninį žibintuvėlį ir nesibaigiančia tamsa nužingsniavo balso link.

Gertas drebėjo nuo viršugalvio iki kojų pirštų galiukų, tarytum jo pižamą būtų virpinęs staiga kilęs vėjas. Berniukas sustojo ir paklausė pats savęs, ko bijo. Užsimerkęs pabandė galvoje apčiuopti mintis, kurios vertė jo raumenis drebėti. Ėmus galvoti apie mintis, jos nustojo šokinėti po Gerto raumenis, susispietė jo galvoje ir viena po kitos ėmė nykti – visos, išskyrus vieną, kuri tamsą ir darė tokią bauginančią. Tai buvo berniuko atmintyje įstrigusi scena iš filmo, kurį jis kažkur matė: ekrane vyras ėjo neapšviestomis gatvėmis, o skersgatvyje pasislėpęs nusikaltėlis laukė, norėdamas iš pasalų jį nudurti. Kai tik Gertas suprato, kad ši scena – jo baimės priežastis, nusiramino.

Nukreipęs žibintuvėlio šviesą į grindis, berniukas nuėjo pavargusio balso link. Pakėlęs lempą jis išvydo plastikinį klouną, besišypsantį plačia šypsena, kuri taip nederėjo prie jo graudaus balso. Laisva ranka atsargiai pakėlęs klouną, Gertas jį apsuko, atidarė nugaroje esantį dangtelį ir, pamatęs du didelius elementus, grįžo į savo kambarį.

Nuo to laiko, kai Žaninė per dieną išgerdavo daugiau kaip pusbutelį vyno, sūnui ji nebepirko komiksų, tad jis pats taupė knygoms. Iš savo santaupų rytojaus dieną nusipirko du elementus, tą patį vakarą įdėjo juos į lėlę ir išgirdo pažįstamą balsą. Kiekvieną vakarą, kai berniukas nustumdavo knygų lentyną ir žibintuvėliu nušviesdavo mažą tamsos plotelį, iš visur pasigirsdavo balsas:

– Labas, aš klounas Koko, o kas tu?

Tada Gertui atrodydavo, kad lėlė jį šaukia, ir tamsos baimė išgaruodavo.

Kasvakar su žibintuvėliu rankoje jis nueidavo prie plastikinio klouno, kiek pastovėdavo prie jo ir grįždavo į lovą ramiai miegoti. Vieną vakarą balsas nebepasigirdo. Pasišviesdamas žibintuvėliu, Gertas ėmė visur ieškoti klouno, bet niekur negalėjo jo rasti. Vietoje to aptiko tūkstančius kitų daiktų, esančių vienas šalia kito, slypinčių vienas už kito, vienas kitame ar vienas priešais kitą.

Kampe Gertas išvydo stovintį burtininką. Nustebęs jis nukreipė žibintuvėlį į milžinišką lėlę, kurios veidas priminė tikrą žmogų. Kai berniukas į elektros lizdą, esantį už lėlės, įkišo kištuką, mago akys, kreivi pirštai ir varnas ant pečių sujudėjo. Virš burtininko Gertas pamatė ore ant šluotos kybančią raganą, jos ilgos nosies galiukas buvo nulūžęs. Priešais ant sienos nutapytą jūros vaizdą ant nematomų laidų kybojo

kirai. Į lizdą įkišus dar vieną elektros laidą, ėmė žybsėti ant burtininko drabužių esančios lempelės, pasigirdo ir į krantą besiritančių jūros bangų mūša, suklykė kirai. Aukštoje bananų palmėje kybojo įvairiausi vaisiai.

Nuo tos akimirkos Gerto akys kiekvieną vakarą klajojo po instrumentų, prietaisų ir judančių, šviečiančių ir melodijas grojančių mašinų vandenyną. Žengti į tamsą Gertą vis kvietė klounas, o jį pardavus, prasidėjo berniuko atradimų kelionės po sendaikčių krautuvę, kurioje viskas nuolat keitėsi. Bet kurioje sendaikčių parduotuvės vietoje Gertas atrasdavo naują pasaulį. Jis regėjo mėsos malimo mašinas, šaldytuvus, skalbykles, televizorius, muzikos kasetes, vinilines plokšteles, vaizdo leistuvus ir itin tikroviškai atrodančius plastikinius augalus. Gertas atrasdavo atvirukų iš tolimųjų kraštų, rėmelių, tuščių arba su nuotraukomis, kelnių, megztinių, švarkų, suknelių, batų, puodelių, puodų, šaukštų ir šakučių, gėlių vazonų. Jis ėjo pro siurblius, virdulius, gartraukius, citrusinių vaisių sulčiaspaudes, skutimosi mašinėles ir lygintuvus. Su kiekvienu nauju daiktu jis susipažindavo tarsi su nauju draugu. Gerto vakarai pavirto paslaptingomis kelionėmis į nesibaigiantį minčių, tampančių daiktais, ir daiktų, tampančių mintimis, pasaulį. Įkišus kištuką į elektros lizdą, kartais nutikdavo kas nors netikėta.

Kadangi jis nesuprato, kad senienų krautuvėje galima įjungti šviesą, labiausiai džiaugėsi lempomis. Ištisas savaites tęsėsi jo atradimų kelionė po šviesos pasaulį. Gertas suprato, kad lempos yra skirtos skaityti, pasišviesti kelią einant ar važiuojant dviračiu, apšviesti vakarėlius. Yra lempų, kurias uždegus viskas pasidarydavo aiškiau, ir yra tokių, kurios vaizdą, priešingai, padarydavo paslaptingą. Kartais jis rasdavo lempų, kurių paskirties taip ir nesuprato. Po ilgų ap-

mąstymų Gertas suvokė, kad šviesos tikslas - išvyti tamsą. Jis atrado, kad dviračio lempele galima pasišviesti skaitant, o dušo ar tualeto šviesą taip pat galima naudoti svetainėje ar operacinėje. Gertui atrodė, kad šviesa, rodanti kelią, - pati svarbiausia, nes ji vedė ir prie kitų šviesų, taigi, ir prie naujų idėjų bei daiktų.

Iš lempų pasaulio jis pateko į laikrodžių karalystę. Gertas atrado, kad kai kurie laikrodžiai skaičiuoja laiką tylomis, kiti - tyliai tiksėdami ar triukšmaudami. Kai kurie laikrodžiai skaičiavo laiką kambariuose, kiti - stotyse, ant riešų ar šalia lovų. Gertas ėmė mąstyti apie laiko sąvoką. Ar laikas - daiktų amžius? Ar jis pats - irgi vienas iš daiktų? Knygų skyriuje, į kurį patekdavo mediniais laiptais, Gertas senose knygose nesėkmingai ieškojo laiko paaiškinimo. Vieną dieną jis rado kišeninį laikrodį, kurį pasidėjo ant stalo, pasistatyto sau parduotuvės gilumoje. Prie šio stalo jis išardydavo laikrodžius ir juos vėl surinkdavo, bandydamas atrasti laiką. Gertas pasišviesdavo geltona skaitymo lempa, kurią Žaninė leido naudoti iki ši bus parduota. Berniukas suprato, kad laikas kišeniniame laikrodyje toks pats, kaip laikas didžiajame stoties laikrodyje.

Prieš dvyliktąjį gimtadienį Gertas užbaigė rašinėlį apie laiką, kuriame išdėstė, kad laikas - tai sielos kelias, nes sėklelė skaičiuoja savo gyvavimo trukmę tik iki pirmosios augimo sekundės. Pasiekusi ją, sėklelė nustoja būti sėklele, jos siela iškeliauja į augimo laiką. Vėliau jį keičia medžio laikas, metų laikų laikas, kol galiausiai siela vėl grįžta į sėklytę. Todėl Žaninė buvo ne Žaninė, o septynios valandos ryto, kai ji pabusdavo būti Žanine. Kadangi ji vadovavosi sendaikčių krautuvės laiku, jos siela jau seniausiai buvo mirusi. Dvyliktojo gimtadienio dieną Gertas išdidžiai įteikė rašinėlį moky-

tojai, o ši berniukui vėliau pasakė, kad jo laiko tyrimas kiek neaiškus, ypač įrodymas, kad jo motina buvo ne Žaninė, o septynios valandos ryto. Tai, kad mokytoja grąžino prirašytus lapus, Gertui buvo kaip šlapia mazgote per veidą. Pakeliui namo jis išmetė rašinėlį į šiukšlių dėžę.

Grįžęs pamatė, kad Žaninė su visais senienų krautuvės savanoriais surengė šventę. Motina džiaugėsi, nes Gertas tąryt pats pirmą kartą susirišo batraiščius. Kai vakare Gertas savo kambaryje nusiavė, jį apėmė nerimas. Ne todėl, kad jo daug darbo pareikalavęs laiko tyrimas atsidūrė šiukšlių dėžėje, bet todėl, kad rytoj mokykloje buvo suplanuota sporto diena, ir jis nežinojo, ar pirmiau apsirengti sportinius drabužius ir tada įsirašyti į dalyvius, ar pirma įsiregistruoti ir tik tada persirengti.

7

Nuo tos akimirkos, kai Gertas atvėrė drožinėtas duris, vedančias į sendaikčių krautuvę, ir pamatė jaudinančią, begalinę tamsą, atrodė, kad jis labiau priklauso šiai parduotuvei, o ne pasauliui. Metams bėgant vis artimiau bendravo su šia vieta, o ne su bendraklasiais, jaunuoliais iš miesto ar Žanine. Sendaikčių krautuvė buvo jo pasaulis. Gyvas muziejus, kuriame galėjai įsigyti, ko širdis geidžia. Prie priekinių durų kabojo lenta su lapeliais apie išėjusias ir negrįžusias kates, muzikos mokytojų ar kambarių ieškančių studentų skelbimai. Parduotuvė užsidarydavo šeštą valandą, o dešimt po šešių Žaninė išjungdavo šviesą ir išeidama užrakindavo priekines duris.

Be Žaninės, trys ar keturi savanoriai aptarnavo pirkėjus parduotuvės kasose, krautuvėje dirbo ir autobusiuko vairuotojas, surinkdavęs velionių ar senukų, persikeliančių gyventi į senelių namus, daiktus. Dažniausiai brangūs daiktai pradingdavo senukams dar gulint mirties patale, jiems mirus iškeliaudavo daiktai, kurie kam nors dar galėjo praversti, tokie kaip televizorius ar šaldytuvas, o paskui likučius susirinkdavo atvažiavęs senienų krautuvės autobusiukas. Visada buvo įdomu laukti naujo krovinio. Tarp daiktų savanoriams pasitaikydavo rasti ir rankinį laikrodį su deimantais, ir sudžiūvusią spirelę.

Pusę aštuonių vakaro Gertas atidarydavo medines namą ir krautuvę jungiančias duris, kurias varstė tik jis. Vos pastūmęs knygų lentyną į šoną, jis pasijusdavo kaip namie. Kas vakarą su žibintuvėliu rankoje eidavo per tamsą, tarytum sendaikčių krautuvėje jį kažkas būtų šaukęs. Sustojęs prie kokio nors daikto, ilgam į jį įnikdavo, kol galiausiai pavargęs parslinkdavo į kambarį miegoti. O kartais ilgus vakarus prarymodavo prie savo stalo krautuvės gilumoje, kur išardydavo kai kuriuos daiktus, kad paskui juos vėl surinktų, arba taisydavo tuos, kurie į parduotuvę patekdavo sugedę.

Kai Gertas perėjo į aštuntą vidurinės mokyklos klasę ir gyvenimas pasidarė dar sudėtingesnis, jis ėmėsi svarbaus sumanymo – sujungti daiktus. Valandų valandas praleisdavo prie savo stalo, tarpusavyje jungdamas įvairiausias mašinas, prietaisus ir lempas. Baigęs grąžindavo daiktus į jų vietą parduotuvėje ir eidavo miegoti. Gerto nelabai domino mašinos ar aparato funkcija, jį masino galimybė susieti jį su kitomis mašinomis ar prietaisais. Jis dėmesingai apžiūrėdavo skylutes, į kurias buvo galima kišti laidus. Kaip žmones gali sujungti žodžiai, taip prietaisus tarpusavyje sujungdavo laidai. Iš pradžių jam pavyko suporuoti ausinukus, radijo imtuvus ir vaizdo leistuvus, bet po poros mėnesių pasisekė sujungti patefoną ir gartraukį. Po šios sėkmės praėjus kelioms dienoms, krautuvės sandėlyje atsirado senas elektrokardiografas. Gertui tai buvo naujas iššūkis. Jaunuolis su šiuo medicinos aparatu sujungė patefoną, ir kiekvieną kartą klausydamasis vinilinės plokštelės matė elektrokardiografo ekrane braižomą grojamos melodijos širdies dūžių kreivę. Taip Gertas galėjo patikrinti, ar vinilinėse plokštelėse gera muzika. Gražiausias ritmo piešinys priklausė Andrė Hazeso[1] plokštelei „Truputį

---

[1] Nyderlandų šlagerių atlikėjas, išpopuliarėjęs XX a. aštuntojo dešimtmečio pabaigoje.

įsimylėjęs". „Šią savaitę buvau diskotekoje, ten jaučiausi toks vienišas. Buvo karšta ir daug žmonių, sėdėjau prie tuščios kėdės, taip troškau tavęs čia, šalia savęs..." Iš šokinėjančios kardiografo linijos atrodė, kad prietaisas šeštadienį, trečią valandą nakties, kiek padaugino.

Vaikinas taip apsidžiaugė savo sėkme, kad net papasakojo apie ją Rozalinai, bendraklasei šviesiomis garbanomis ir žydromis akimis, kurią buvo įsimylėję visi mokyklos berniukai, nors ji galvojo tik apie Gertą. Šis jai atrodė paslaptingas, be to, vienintelis, kuris į ją nežiūrėjo ir elgėsi taip, tarytum ji visiškai neegzistuotų. Gertas jai buvo galvosūkis, o merginos smalsumą dar labiau pakurstė jo pasakojimas apie išradimą. Rozalina paprašė junginį parodyti, ir ateinantį vakarą jiedu pro senas medines duris įžengė į sendaikčių krautuvę. Jau žengusi pirmą žingsnį Rozalina suprato, kad prisiartino jaudinanti gyvenimo akimirka ir kad ji pirmą kartą savo gyvenime pasibučiuos. Jeigu Rozalina būtų galėjusi rinktis, mieliausiai būtų pasibučiavusi tarp medžių ar prie upės, tačiau ji niekuomet nepagalvojo apie senienų krautuvės dekoracijas, ir ši aplinka dar smarkiau varinėjo kraują. Ji jaudinosi, nes kažką darys pirmą kartą. Rozalina teturėjo vienos draugės patarimą, kuri iki tol bučiavosi su trylika berniukų, o paslapčia – dar ir su dviem mergaitėmis: sek jo lūpas ir liežuvį.

Rozalina laikėsi Gerto pečių ir sekė paskui jį į tamsą. Jis taip jaudinosi, kad net pamiršo įjungti rankoje nešamą žibintuvėlį.

– Tamsu, nors į akį durk, – pasakė ji kiek baimingai, susiprotėjęs Gertas įjungė žibintuvėlį, o ji patraukė rankas nuo vedlio pečių. Vaikinas nuėjo į drabužių skyrių ir pasilenkė. Ji pamanė, kad šioje vietoje kažkas tarp jų ir nutiks, tačiau jis tik paspaudė mygtuką, įjungusį slaptą lempų sistemą. Visoje

krautuvėje nušvito. Kai kurios lempos ritmiškai žybčiojo, kitos apšvietė spalvingus stiklus ar mesdavo ant sienų įvairius šešėlius. Sendaikčių krautuvė pavirto šviesos mišku, kuriame šen bei ten žemyn garmėjo kriokliai, o atvirose vietose plaukė debesys. Išplėtusi akis Rozalina žvelgė į nuostabų šviesos paveikslą, kurį nutapė Gertas.

– Čia Disnėjaus filmas. Ne senienų krautuvė, – sušnibždėjo ji.

Gertas norėjo ją iškart nusivesti prie sujungto patefono ir elektrokardiografo, tačiau ji susižavėjusi ėjo palei dėvėtų drabužių eiles ir žvalgėsi aplink. Linksma užsidėjo skrybėlaitę, kokią pasenusios Europos karalienės nešioja per iškilmingas šventes.

– Ar aš panaši į Julijaną[1]? – paklausė ir pradėjo kikenti. Gertas vengė jos akių.

Ji pamatė kabančią vestuvinę suknelę.

– Tokios suknelės niekada nebuvau apsivilkusi, net mano motina nevilkėjo, – ištarė ji. Su šypsena ji pažvelgė Gertui į akis ir ėmė rengtis drabužius. Lėtai pradėjo nuo batų, tarytum būtų vaidinusi įtempto siužeto filme, tada nusimovė kelnes, atsisagstė palaidinukę, visą laiką žiūrėdama į Gertą, tarytum jos rankos pačios matė, kur įsiūtos sagutės, arba prieš tai buvo dažnai tą bandžiusios. Su vienais apatiniais ji kiek palaukė, ar Gertas išdrįs pakelti į ją akis, tačiau šis nieko nedarė, nudelbęs žvilgsnį žemyn. Rozalina paėmė suknelę ir ėmė ieškoti drabužio apačios, norėdama apsivilkti.

– Ar žinai, kur šios suknelės apačia? – paklausė, tačiau Gertas tik pasikasė galvą. – O, va kur ji. Rozalinai šyptelėjus subaltavo jos dantys.

---

[1] Juliana Louise Emma Marie Wilhelmina van Oranje-Nassau – Nyderlandų karalienė 1948–1980 m.

Apsirengusi suknelę ji taip džiaugėsi, kad net kuriam laikui pamiršo Gertą ir ėmė vaikščioti kaip modelis. Gertui pristigo oro, jis nežinojo, ką daryti. Po kelių akimirkų Rozalina staiga sustojo, greitai nusimetė suknelę ir apsirengė savo drabužius.

– Turiu eiti, – pasakė netikėtai pasikeitusiu balsu.

– Nenori pamatyti, kaip sujungiau plokštelių grotuvą su širdies aparatu? – paklausė Gertas, vis dar spoksodamas į grindis.

– Ne, – atšovė Rozalina piktai, ji jautėsi pažeminta, nes Gertas į ją nė nepažiūrėjo ir nieko nepabandė padaryti. – Noriu pamatyti tavo susijungimą su pasauliu už senienų krautuvės, – pridūrė dar eidama prie knygų lentynos ir pradingo už jos tarpduryje.

Gertas kaip įbestas stovėjo, galvodamas apie Rozalinos kūną, kurio nematė, bet įsivaizdavo. Jo galvoje užgeso visos sendaikčių krautuvės šviesos, išskyrus merginos kūną apšvietusią lempą. Paspoksojęs į vieną tašką kelias minutes, jis nuėjo prie stalo, ant kurio stovėjo per kelis mėnesius jo laidais sujungti patefonas ir elektrokardiografas, viską išardęs sumetė laidus į dėžutę ir padėjo abu prietaisus į jų vietas. Išjungė šviesą ir galvodamas apie Rozalinos žodžius tamsoje nuėjo durų už knygų lentynos link.

8

Likus porai savaičių iki septynioliktojo gimtadienio, parduotuvės knygų skyriuje Gertas ieškojo laivų variklių katalogo ir senų laikraščių dėžėje netikėtai aptiko žurnalą su nuogos moters atvaizdu viršelyje. Pasišvietęs žibintuvėliu, viduje jis išvydo dar daugiau gražių moterų be drabužių. Perlenktą pusiau žurnalą pasikišęs po pažastimi grįžo į savo kambarį. Prie ryškesnės šviesos atidžiai apžiūrėjo visas keturias nuotraukas. Kai Gertas užmerkė akis miegoti, fotografijos pradėjo judėti kaip animaciniame filmuke ir po kambarį ėmė vaikščioti nuogalės. Praėjus porai vakarų moterų veidai ir kūnai susiliejo ir tapo viena gražuole, sujungusia keturių moterų grožybes. Tokios moters gatvėje ar panašiame žurnale nerastum, pamanė vaikinas.

Tačiau kai vieną vakarą jau lovoje Gertas išjungė šviesą ir prieš akis iš atminties iškėlė neegzistuojančią moterį, prieš save jis išvydo Etės, mergaitės iš savo klasės, veidą, ji turėjo jo moters kūną, jos plaukus, krūtis ir kojas. Gertas ėmė svarstyti, kaip tai įmanoma, tačiau drugeliai pilve išginė šias mintis ir jis ėmė svajoti apie Etę. Vaikinas fantazavo, kaip ji išsirengia visose mokyklos klasėse ir visuose senienų krautuvės žurnaluose.

Mokykloje Gertas gyveno savo gyvenimą, visai nesidomėdamas bendraklasiais. Ką jau kalbėti apie mergaites, su kuriomis visai nebendravo, tačiau pradėjęs visur regėti Etę, vieną dieną pats prie jos priėjo. Norėdamas išvengti merginos akių, Gertas atsuko jai nugarą. Užuot paklausęs, kokia jos mėgstamiausia muzika ar spalva, jis pasiteiravo, koks žemynas jai labiausiai patinka. Pakėlusi nuo knygos akis Etė išvydo Gerto nugarą, jai pasirodė labai įdomu, pirmą kartą į ją kreipėsi ši kūno dalis. Ūmai mergina pajuto, kad nugara – išeitis iš netikrumo jos gyvenime, juk nugara miela, žavinga ir taiki, be dviejų akių ir šiurkščiai galinčios prabilti burnos.

– Pietų Amerika, – atsakė Etė, kurios nepadažytas veidas buvo panašus į kilogramą nevirtų ekologiškų brokolių. – O tavo? Koks tavo mėgstamiausias žemynas?

– Dar nenustačiau, – atsakė nugara. – Didelė atsakomybė nuspręsti, koks žemynas labiausiai patinka. Ne visus juos mačiau, o žemynas – tai tau ne koks žaidimas ar spalva.

Nors pirmasis Gerto bandymas užkariauti moters dėmesį sekėsi, jo smegenys staiga ėmė svarstyti, kiek, tiesą sakant, Pietų Amerikoje šalių, ir kokią valiutą turi kiekviena jų. Jis pamiršo Etę ir netardamas nė žodžio nužingsniavo į biblioteką susirasti atlasą, galintį atsakyti į jo klausimus. Etė nesupyko, ji pamanė, kad ši kūno dalis taip ir turi reaguoti – kitaip ji nebūtų nugara.

Tą pačią dieną Žaninė įžengė į Gerto kambarį norėdama jį sutvarkyti. Ant staliuko prie sūnaus lovos ji rado žurnalą su nuogomis moterimis ir suprato, kad Gertas ėmė savęs klausinėti didžiųjų gyvenimo klausimų: prie ko, tiesą sakant, tinku ir kodėl? Ką savyje turiu išsiugdyti, kad kitam atrodyčiau užtektinai geras? O ką atmesti, kad tikčiau kitam? Ar dalintis su

kitu savo orgazmu, ar čia jau per daug noriu? Dar po poros dienų Žaninė sumanė sūnaus kambaryje atverti langus. Šalia žurnalo ji pamatė gulinčią „Kamasutrą". Motina iškart išsigando, ypač dėl pozų, kurioms reikėjo laiptų, nes tikimybė, jog sūnus nenugrius ant galvos, buvo itin maža. Būtų geriau, jeigu vietoje „Kamasutros" Gertas gilintųsi į merginos, panorėsiančios dalintis su juo lova, kūną.

Žaninė, kuri stengėsi išnaudoti kiekvieną progą pasimylėti, tikėjo, jog geras seksas priklauso ne nuo kūno pozos, o nuo širdies padėties. Nuo tos dienos, kai tapo motina, Žaninė neberado savo vietos visuomenėje. Motinoms prie darželio durų, vaikų ūkių, o vėliau – pradinės mokyklos ji buvo Gerto auklė, galbūt sesuo. Savo draugėms ir bičiuliams ji priklausė motinų pasauliui, užpildytam vystyklų, verksmo dienų ir nemigo naktų. Todėl po pirmųjų metų jos ryšiai su draugais ėmė trūkinėti. Kuo mažiau ji bendravo su draugais, tuo daugiau ėmė gerti baltojo ar raudonojo vyno, ypač pavakariais jis būdavo gardus. Kai kaimynai paskambino kam reikia, prisistatė socialinė darbuotoja patikrinti, ar ji ne alkoholikė ir ar tinkamai rūpinasi vaiku. Kad nepavirstų girtuokle, nuo tos dienos Žaninė ėmė galvoti apie kiekvieną išgeriamą taurę. Persisergėjimas puikiai veikė, nes ji galutinai tapo priklausoma nuo svaigalų tik tada, kai Gertas savarankiškai ėmė užsirišti batraiščius.

Dar po kelių dienų Žaninė pajuto, kad Gertas savo kambaryje ne vienas. Ne, ji nieko neišgirdo, veikiau priešingai – ausys pagavo tik tylą. Ji nusišypsojo suvokusi, kad galiausiai Gertas užaugo ir ateina laikas jam palikti lizdą. Moteris pamanė, kad jau pats laikas užsirašyti pas dantistą skylutėms užplombuoti ir jau tikrai metas pas kirpėją prieš su kuo nors

susitinkant. Gal jau net šį savaitgalį ji galės išeiti pasilinksminti į miestą – ne tam, kad rastų sugulovą, o tam, kad sutiktų tikrą gyvenimo draugą. Dar kiek, ir Gertui sueis septyniolika. Jeigu šįvakar sūnus mylisi su ta mergaite, jis panorės gyventi atskirai, svarstė Žaninė. Savo ateitį ir dantisto bei kirpėjo piniginę ji sujungė su Gerto ir merginos mylėjimusi.

Žaninė nekantriai laukė. Patyliukais nutipeno prie Gerto durų, slapčia pasiklausė, tačiau be ore tvyrančios įtampos nieko neišgirdo: Gerto kambaryje neskambėjo muzika, nenuaidėjo joks žodis. Ji neramiai vaikštinėjo tarp vaikino kambario durų ir svetainės, jausdama, kad kažko reikia imtis. Pamačiusi iš kambario išeinantį sūnų, iškart suprato, kad jis sumišęs. Etė gulėjo Gerto lovoje, o jis buvo įkaitęs, bet nežinojo, kaip, po perkūnais, jam pradėti, kuria kryptimi eiti ir kur sustoti. Jis nenutuokė, ar pirmiausia nusirengti savo drabužius, o paskui – jos, o gal atvirkščiai, o gal abiejų vienu metu? Bet juk tai neįmanoma, nes Gertas turi tik dvi rankas. Jeigu pradėtų atsegdamas paeiliui savo, tada jos sagą, nuo kurio sagų jam pradėti? Tarytum skęsdamas paskutinę minutę Gertas dar ištiesė ranką. Žaninė ją stvėrė opiausią akimirką. Nebuvo laiko išsamiems aiškinimams, tad sūnui ji davė auksinį patarimą – šiaudą, kuris turėjo išgelbėti skęstantįjį.

– Pirmiausia ją sudrėkink, – sušnibždėjo ji, apsisuko ir nuėjusi į svetainę atsiduso, nes galiausiai viskas bus gerai. Ji atsidarė naują butelį raudonojo vyno ir pagarsino muziką, kad Gertui ir merginai niekas netrukdytų.

Gertas kurį laiką sutrikęs mindžiukavo koridoriuje, tačiau vieną akimirką suprato, kad viskas aiškiau ir lengviau, nei jis manė. Greitai nužingsniavo į virtuvę, iš spintelės po kriaukle išsitraukė didžiausią kibirą, atsukęs čiaupą pripylė jį sklidiną vandens ir nusinešė į kambarį, kur užsimerkusi

Etė laukė, kol jo rankos atsagstys jos palaidinukės sagutes. Staiga mergina pajuto, kad ją užlieja jūra. Etė taip sukliko, kad jos balsas svetainėje pasigirdo net per muziką. Žaninė nusišypsojo. Jos patarimas suveikė. Tačiau mergina šoko iš lovos, griebė švarkelį su rankine ir virpėdama nuo šalto vandens išlėkė į lauką, palikdama nieko nesupratusį Gertą stovėti kambaryje su tuščiu kibiru rankoje.

9

Kibirą vandens Gertas išliejo ne tik ant savo pirmo bandymo pasimylėti, tai buvo šaltas dušas ir Žaninės ateities planams. Moteris žinojo, kad yra svarbiausias žmogus Gerto gyvenime, galbūt net vienintelis. Suprato, jog yra jo šeima, kad jos pačios pranašystė ant dviračio dar prieš sūnui gimstant išsipildė. Jeigu Gertą paliktų savarankiškoms gyvenimo kelio paieškoms, jis pasimestų šiame skubančiame, triukšmingame pasaulyje. Žaninė suvokė, kad žmonės bus negailestingi vaikinui, kuris iki dešimtojo gimtadienio susilaužė 65 procentus visų savo kaulų, o batus užsirišti išmoko tik sulaukęs dvylikos. Todėl ji negalėjo sūnaus palikti savarankiškai kapanotis gyvenimo vandenyne. Kai Gertui buvo šešiolika, Žaninė kartą paklausė, ar sulaukęs aštuoniolikos, o gal net anksčiau, šis ieškosis kambario.

– Kambario? – nesuprato sūnus.

– Taip, kambario, – atsakė motina.

– Ar vieno kambario mums abiem užteks?

Žaninė suvokė, kad jeigu sūnus nesupranta, ką reiškia kambarys po aštuonioliktojo gimtadienio, jis niekuomet negalės gyventi savarankiškai.

Žaninė ir mirdama nepamirš to nuotykio su kibiru. Tąkart be jokio garso lijo. Kad lyja, moteris suprato tik išėjusi į aikštę prieš senienų krautuvę atsinešti tos dienos pašto.

– Bjaurus oras, – sušnabždėjo ji, paskubomis grįždama namo.

Viduje nuo jos varvėjo ant grindų ir laiškų.

– Bjaurus oras, – pakartojo moteris, išsiblaškiusiu žvilgsniu slysdama per pluoštą vokų, neatplėšusi nė vieno, išmetė laiškus į seno popieriaus dėžę. Tą dieną ji nedirbo. Ant naktinės spintelės pasidėjusi puodelį kavos, atsigulė į lovą ir pasiėmė nuotraukų albumą iš tų laikų, kai buvo septyniolikos. Ant albumo viršelio Žaninė buvo priklijavusi nuotrauką iš mokyklos ekskursijos į Prancūziją. Moteris nesąmoningai šypsojosi. Ji atsivertė albumą – ne kaip nuotraukų knygą, o kaip duris į salę, kurioje galėjo sutikti žmones, kadaise pripildžiusius jos gyvenimą. Iš visų draugių Žaninė buvo stipriausia. Ji niekuomet dėl nieko nesigailėjo, nieko nebijojo. Merginos bičiuliai manė, jog Žaninė tikruosius jausmus slepia dėdamasi kieta, ir ji šitai žinojo, tačiau nepajudino nė pirštelio ką nors pakeisti. Nors mergina visada išjuokdavo tuos, kurie sugniuždavo nuo poros kilogramų nelaimingos meilės kančių ar dejuodavo dėl netinkamos dviračio spalvos – dėl to Žaninę kiti laikė beširde, – ji visada buvo pasirengusi padėti, jei tik kam prireikdavo. Jai neatrodė blogai, kad nelaimės ištikti draugai kaip tik ją pasižymi kryželiu, kaip kad vėliau ji darė su Gerto kaulais skeleto plakate. Mokykloje ji nepriklausė jokiai draugų grupei, tačiau visur buvo laukiama. Akyse ji įžiebdavo žalią šviesą, dėl kurios visi išdrįsdavo su ja šnektelėti. Rimtą diskusiją ji sumaniai nuleisdavo juokais, o plepalus paversdavo rimtu pokalbiu. Per vieną vakarėlį visi kalbėjo apie itin pamaldų istorijos mokytoją – poną Feltkampą. Po

dešimties minučių pokalbis nuo pono Feltkampo pakrypo Pirmojo pasaulinio karo ir Didžiosios Prancūzijos revoliucijos link, visi norėjo pasirodyti, kad daug žino. Žaninei vakarėlis su ponais Napoleonu ir Feltkampu pasirodė nuobodus, ji palaukė tylos akimirkos ir netikėtai sušuko:

– Įsivaizduokit: ponas Feltkampas stovi, o aš noriu jį nučiulpti; ar man užtektų atsiklaupti, ar reikėtų atsigulti?

Visi pratrūko juoku. Atkimšo dar kelis butelius vyno ir alaus, o Žaninė tęsė.

– Chebra, aš rimtai, aš tikrai noriu žinoti.

Jaunuolis iš Mastrichto, viešėjęs pas vieną vakarėlio dalyvį, paklausė, koks Žaninės ūgis, ir po dešimties minučių padavė jai piešinį, kuriame Žaninė gulėjo ant žemės po ponu Feltkampu jį tenkindama, o šis tęsė pamoką, nesuprasdamas, kas vyksta. Visi juokėsi, nes vaikinas poną Feltkampą nupiešė tiksliai taip, kaip jis atrodytų čiulpiamas.

– Kai jis pabaigs, pamanys, kad jam įgėlė uodas, – netikėtai ištarė viena drovi mergaitė po trečio alaus.

Tokiu būdu Žaninė nuo nuobodulio išgelbėjo daugybę vakarėlių.

Dėžutėje tarp senų banko sąskaitų išrašų ir diplomų Žaninė susirado piešinėlį su ponu Feltkampu. Kad ir koks šlykštus buvo, moteris susigraudino, prisiminusi senus gerus laikus. Į langą subarbėję lietaus lašai pažadino ją iš prisiminimų. Mintys nuo piešinėlio ir nuotraukų albumo laikų sugrįžo į dabartį. Žaninė norėjo gurkštelėti kavos, bet pamatė, kad ši atšalo. Nuėjusi į sūnaus kambarį ir jo ten neradusi, atsirėmė į sieną čiužinį ir įmetė paklodę į skalbinių džiovyklę.

Gertas nesuprato, ko Etė taip išsigando. Ypač kai pervertęs visas bibliotekos knygas suprato, kad Žaninė teisi – prieš

mylėdamasi moteris turi sudrėkti. Tuo Gertas ir pasirūpino. Todėl vaikinas buvo įsitikinęs, jog Etės pabėgimo priežastis – asmeninio, o ne kibirinio pobūdžio. Kadangi šis potyris jam buvo pirmasis, vaikinas nusprendė kitą kartą būti kantresnis ir atkreipti dėmesį į vandens temperatūrą – kad šis būtų toks šiltas kaip ir mergina. O gal kibirą pastatyti kambaryje, kad mergina pati susišlapintų, kai užsimanys?

Mintys apie kibirą ir vandens temperatūrą neleido Gertui galvoti apie iš jo gyvenimo pradingusią Etę. Tačiau vaikinas jautė, kad jam nesiseka savo gyvenimo sujungti su kieno nors kito. Jis gerai naudojosi laidais, bet ne žodžiais. Gertui nepatiko žmonių pilnos vietos ir triukšmas. Jis susinervindavo, patekęs į svetimą aplinką, tačiau galiausiai nusprendė, jog laikas žengti į pasaulį už sendaikčių krautuvės ribų. Gertas, žinoma, ėjo į mokyklą, bet čia – kitas reikalas. Kelią iš namų į mokyklą jis buvo išstudijavęs. Vaikinas tiksliai žinojo, kada šviesoforai nušvinta žalia spalva, kaip greitai pradės važiuoti automobiliai ir per kiek laiko jis parmins namo, nė sekundės nelaukdamas ir nesidairydamas. Gertas nusprendė nuo šiol kasdien po valandą praleisti miesto centre. Kasdien valandą prasėdėdavo ant suoliuko prie reformatų bažnyčios. Stebeilydamas priešais save jis skaičiuodavo, kiek per valandą pravažiuoja raudonų ar geltonų mašinų. Kartais skaičiuodavo automobilius su trimis durimis, kartais – su penkiomis. Vieną dieną nustatinėdavo, kiek pravažiuoja juodų moteriškų, kitą – mėlynų vyriškų dviračių. O kartais visą valandą akimis matuodavo erdvę tarp bažnyčios akmenų. Valandai prabėgus grįždavo namo.

Gertas visuomet sėdėdavo ant kairiojo ilgo suolo krašto. Kai vieną kartą jam į dešinį skruostą įgėlė uodas, Gertas netikėtai pamatė, kad ant dešiniojo suolo krašto sėdi mergina.

Jis iškart suprato, kad čia ūkininkaitė. Ne dėl to, kad ji buvo raumeningesnė už Arnoldą Švarcnegerį, kai šis 1968 m. laimėjo *Mister Universe Professional*[1] titulą, ar dėl raudonų nuo žvarbios žiemos skruostų, tačiau dėl to, kaip atsukusi didelę galvą jį stebėjo. Atrodė, kad mergina vėl mato bulvių košę su kopūstais ar ančiuvius, – valgius, kuriuos žiemos mėnesiais nuolat valgydavo.

Kobė buvo žalia iš vidaus. Jos siela, širdis, mintys ir sapnai buvo visiškai žali, panašiai kaip raumenys, kuriuos užsiaugino melždama karves ir kasdama bulves. Atrodė, kad jai dvidešimt penkeri, nors ką tik buvo sukakę aštuoniolika. Vieną dieną pamačiusi ant suoliuko sėdintį Gertą, ji nusijuokė, nes dėl buko žvilgsnio, įsmeigto į tuštumą, Gertas panėšėjo į beprotį. Antrą kartą jį matydama Kobė susimąstė, dėl ko jis čia sėdi, ir kiekvieną kitą kartą ji vis daugiau ir daugiau apie nepažįstamąjį galvojo. Mergina pradėjo laukti jo pasirodančio ant suolo ir ėmė svarstyti, kodėl jai pačiai čia neprisėdus. Kasdien ji surasdavo priežastį dviračiu numinti į miestą. Nuvažiuodavo aštuoniolika kilometrų, kad pamatytų Gertą. Po ilgo mintijimo ir dviračio mynimo jos pasturgalis nutūpdavo kitame suolo krašte. Jai atrodė, kad atstumą tarp jųdviejų, lygų maždaug keturiems storiems pasturgaliams, turėtų įveikti jis, nes juk ji jau sukorė aštuoniolika kilometrų, o šiame kelyje tilptų maždaug 45 000 sėdynių. Paskutines keturias turi peržengti jis pats. Gertas Kobę pamatė tik įgeltas uodo, kuris greičiausiai atskrido su mergina net iš gimtojo ūkio, norėdamas jai savanoriškai pagelbėti.

---

[1] Ponas Visata – profesionalių kultūristų čempionato titulas.

10

Gertas stebėjo Kobę tik trumpą akimirką, paskui kasdien laukdavo uodo įgėlimo, kad turėtų dingstį pasukti galvą į dešinę.

– Čia nedaug uodų, ar ne? – išgirdo jis vieną dieną.

– Taip, erzina, – atsakė prieš save vis spoksodamas Gertas.

Pasigirdo garsus, kaip ką tik užvesto traktoriaus riaumojimas, Kobės juokas.

– Kodėl? – paklausė ji.

– Jeigu negelia uodas, nėra reikalo gręžiotis.

Kobė vėl nusižvengė, šį kartą kaip traktorius, kurio užpakaliniai ratai įklimpo molyje.

Po savaitės Žaninė išgirdo Kobę Gerto kambaryje. Ji girdėjo viešnios klausimus ir atsakymus, jos gerklinį traktoriaus balsą, tik Gerto nebuvo nė balselio. Žaninė pamanė, kad tai merginai ar moteriai nereikia nė sudrėkti, nes ji ir taip visuomet šlapia, kaip gatvės Nyderlanduose. Gertui neprireiks kibiro jai sudrėkinti, tačiau išmanyti mylėjimosi techniką vis tiek praverstų. Po istorijos su kibiru vandens Žaninė nuogąstavo, kad sūnus nežino, kaip viskas vyksta.

Todėl tvarkydama Gerto kambarį, lentoje, kurioje visada palikdavo informaciją, būtiną sūnui atsiminti, ji užrašė:

„Durk savo aštriausią daiktą į jos plaukuočiausią vietą." Sakinį ji užrašė raudona kreidute, tai reiškė, kad ji svarbi, panašiai kaip: „Jeigu skauda galvą, gali išgerti penkias paracetamolio tabletes, bet ne visas iškart."

Sakinys ant lentos atsirado pačiu laiku. Kiekvieną kartą atėjusi Kobė griūdavo į Gerto lovą, o šis, sėdėdamas ant lovos krašto, stebėdavo, kaip ji kiša ranką sau į kelnaites. Tada užsimerkusi ji paimdavo vaikino ranką, prisikišdavo jo pirštą sau prie burnos ir laižydavo jį, tarytum mėgaudamasi ledų porcija. Kartais Kobė įgrūsdavo jo ranką sau po liemenėle ir nurodydavo spausti, Gertas darydavo ko prašomas. Arba ji įkišdavo jo ranką sau į apatines kelnaites ir liepdavo braukyti iš dešinės į kairę, toje pačioje vietoje kaskart apčiuopiant kauburėlį.

– Taip ir daryk, ne smarkiau ir ne švelniau, – liepdavo tokiais atvejais Kobė.

Gertas judindavo ranką tiksliai taip, kaip norėdavo Kobė, ir jausdavo, kaip nuo jo piršto mergina ima virpėti, tarsi sirgtų maliarija. Iš Kobės orgazmo jis išmoko vieną dalyką: pirštas, ne kibiras vandens sudrėkina moterį iš vidaus. Vieną šeštadienį išeidama Kobė sušnabždėjo, kad kitą savaitę jie tą darys iš tikrųjų.

– O dabar darom ne iš tikrųjų? – nustebo Gertas.

Dar prakaituotu nuo patirtos palaimos veidu Kobė nusijuokė:

– Jeigu to paklaustum ožkos ūkyje, ji imtų juoktis. Kitą šeštadienį pamatysi, ką reiškia iš tikrųjų mylėtis.

Visą savaitę Gertas vaikščiojo sumišęs, nes nežinojo, ko tikėtis, tad Žaninė savo patarimą ant lentos užrašė kaip tik laiku. „Durk savo aštriausią daiktą į jos plaukuočiausią vietą." Gertui šie žodžiai prilygo banko kortelės PIN kodo

skaitmenims, pašto kodui ant voko ar batų dydžio numeriui. Vaikinas pajuto, kad tą šeštadienį viskas bus kaip reikiant, tačiau laukė didelis nusivylimas. Ne tik Kobės, bet ir Gerto, ir raudonos kreidelės užrašo ant lentos, ir šeštadienio vakaro, nes po ilgų dvejonių, kas yra jo aštriausias daiktas, į plaukuotą merginos pažastį jis dūrė savo nosį.

Pradingusią iš akiračio Kobę Gertas visada prisimindavo, išgirdęs žodį „drėgna" arba pamatęs kibirą. O vaikinas iš Kobės gyvenimo ir atminties garuote išgaravo, tarytum ji jo niekuomet nebūtų mačiusi, prisimindavo jį tik glostydama save. Bet ir tuomet atmintyje jis iškildavo dar trumpiau nei sekundei. Ne kaip Gertas ar vaikinas, o kaip pirštas. Kad ir kaip ten būtų, po Kobės Gertas suprato – apie seksą šio to gali išmokti iš ožkos, bet ne iš motinos. Net aukso raidėmis užrašytų jos patarimų Gertas niekada nebeklausys. Porą kartų apsilankęs fermose, iš ožkų, kiaulių ir triušių jis suvokė sekso dinamiką, kurios jo negalėjo išmokyti knyga iš bibliotekos ar „Kamasutra".

Vieną rūškaną dieną Rozalina pamatė Gertą, sėdintį ant suolelio šalia bažnyčios. Ji nušoko nuo dviračio.

– Ar ko nors lauki?

Gertas pasikasė galvą ir pabandė suformuluoti sakinį, tačiau atstumai tarp žodžių buvo tokie ilgi, jog šie, atrodė, sugulė ne į sakinį, o skriete nuskriejo kaip greitkeliu. Gertui sutelkus dėmesį į žodžius skiriančius tarpus ir juos panaikinus, viskas sulipo į vieną ilgą žodį, kurio jis negalėjo ištarti.

– Važiuok su manim, – paprašė Rozalina.

Jis atsistojo, paieškojo dviračio spynos rakto kelnių kišenėje ir nežiūrėdamas į merginą pasikasė galvą.

– Raktas dviračio spynoje, – pasakė Rozalina.

Gertas taip sutriko, jog nebežinojo, ką daryti, kai raktas įkištas į spyną. Todėl jis užrakino dviratį, įkišo raktą į kišenę, pasikasė galvą, vėl išsiėmė raktą, atsirakino spyną ir numynė paskui Rozaliną, kuri garsiai juokėsi, nes dabar žinojo, kodėl Gerto plaukai visada pasišiaušę kaip Einšteino. Mergina nu stebo, kaip greitai Gertas mina dviratį tokio judraus transporto sraute, tarytum būtų važiavęs ne dviračių taku, o tuščioje čiuožykloje. Tiksliai užimdamas laisvus kelio plotus, per porą minutėlių jis pervažiavo visą centrą ir lūkuriavo jos prie senamiesčio sienos. Paskui jie drauge numynė iki patiltės. Čia Rozalina susuko žolės suktinę ir padavė ją Gertui. Užsitraukęs dūmo jis užsikosėjo. Mergina paėmė iš jo suktinę.

Po poros minučių ji paklausė, ar negalėtų jo aplankyti su vienu draugu. Gertas linktelėjo sutikdamas.

– Gal galėsim ir sendaikčių krautuvę apžiūrėti?

– Taip, – sutiko jis.

Rozalina panoro jį apkabinti, tačiau iš Gerto laikysenos suprato, jog jis nekenčia mylavimų.

– Aš nesikandžioju, – tarė ji, tačiau Gertas ir toliau spoksojo į žemę, nežinodamas, ką atsakyti. Savo dėmesį jis sutelkė į skruzdėles, kurios vorele bėginėjo pirmyn ir atgal; norėdamas geriau jas matyti, atsiklaupė. Kanalu pro šalį kaip tik plaukė laivas su oranžinės spalvos drabužiais apsirengusiais girtais jaunuoliais. Iš jų grotuvo skambėjo kurtinanti karnavalo muzika. Laivo keleiviai pamatė, kaip Gertas atsiklaupė.

– Nepersistenk, vaikine, tegu ta gražuolė stojas šuniuko poza, ne tu! – sušuko vienas iš jaunuolių.

Laivas praplaukė, o Gertas taip ir liko susikaupęs stebėti skruzdėlių greitį. Jis net nepastebėjo, kada Rozalina nuvažiavo.

Rytojaus dieną Rozalina devintą valandą vakare su kažkokiu dragužiu stovėjo prie Gerto durų. Iš pradžių trijulė kiek pasėdėjo Gerto kambaryje, o vėliau mergina paklausė, ar jie negalėtų apžiūrėti sendaikčių krautuvės ir visų jos lempelių. Vos žingsnį į krautuvę žengęs jaunuolis pradėjo bučiuotis su Rozalina.

– Kur stovi sofos? – tarp bučinių paklausė Rozalina Gerto.

Kišeniniu žibintuvėliu Gertas parodė, kur sustatytos sofos. Rozalinos dragužis už rankos merginą nusitempė prie gultų. Pamatęs, kad jaunuolis pradeda Rozaliną glostyti ir nurenginėti, Gertas išjungė šviesą. Jis girdėjo, kaip kikendama porelė girgždina vis kitą sofą, kol galiausiai rado tinkamą. Susidrovėjęs Gertas parslinko į savo kambarį. Kai Rozalina ir jaunuolis pabaigė, jie pašaukė Gertą vardu, tačiau vietoje jo išgirdo girtos Žaninės balsą:

– Kas ten?!

Tamsoje porelė sugraibė aplink išmėtytus drabužius. Jaunuolis greitosiomis apsirengė ir nubėgo pro knygų lentyną, iš už kurios sklido blausi šviesa. Jis nėrė pro duris. Rozalina girdėjo, kaip Žaninė jam kažką šaukia, ir paslapčia dirstelėjo pro pravirų medinių durų plyšį. Koridoriuje stovėjo jos draugužis, dėvintis kelius siekiantį škotišką kiltą ir moterišką tradicinę Šiaurės Olandijos miestelio Volendamo palaidinukę.

– Skambinu policijai! – šaukė Žaninė vaikinui, jau išlėkusiam į lauką.

Tarytum ką tik būtų šūktelėjusi dvasiai, Žaninė nuėjo į tualetą, tada jos balsas pasigirdo svetainėje, kur jos laukė butelis vyno. Paskui viskas nuščiuvo, tarsi prieš akimirką namuose nebūtų aidėję jokie riksmai. Mergina tyliai stovėjo tamsoje už knygų lentynos, kol jai į veidą pašvietė Gerto kišeninis žibintuvėlis. Jos plaukai buvo susivėlę, tarytum tik

dabar būtų atsikėlusi, veide raudonavo lūpų dažų dryžis. Rozalina vilkėjo seną, juodą suknelę, buvo apsiavusi kareiviškais auliniais. Nusekusi paskui Gerto žibintuvėlį, ji susirado drabužius. Kai Gerto šviesėlė apšvietė jos liemenėlę, šis suprato, kad bučinys buvo ilgas, o žibintuvėlio iš tamsos išplėštos apatinės kelnaitės išdavė, kad porelė mylėjosi.

– Atleisk, – pratarė ji, rinkdama išsimėčiusius drabužius. Pasiėmusi iš Gerto žibintuvėlį, padėjo šį ant grindų už spintos ir pasikeitė juodąją suknelę bei aulinius į savus drabužius.

– Norėčiau pasižiūrėti, kaip sujungei patefoną ir širdies aparatą, – pasakė ji, ne iš tikrųjų domėdamasi, o tarsi atsiprašydama.

– Jis parduotas, – atsakė Gertas.

– Kas?

– Patefonas.

– Ar negali panaudoti kito patefono?

– Laidus irgi nupirko.

– Gaila, – ištarė ji.

– Gal ir galėsiu viską iš naujo sujungti, jeigu elektrokardiografas dar neparduotas.

– Kaip būtų smagu, – pasakė ji.

Po poros savaičių, kai Gertas visas sudedamąsias dalis vėl iš naujo sujungė, Rozalina atsiprašė, sakydama, kad neturi laiko junginio apžiūrėti, tačiau tai buvo netiesa. Jai buvo mėnesinės, tad sendaikčių krautuvės sofomis buvo sudėtinga pasinaudoti. Ir šį patefoną pardavė, o dar vieną kartą, po trijų savaičių, ji ir vėl negalėjo. Ne todėl, kad neturėjo laiko, kaip vėl pasakė, o todėl, kad nebuvo draugužio, kurį būtų galėjusi atsivesti. Trečią kartą vaikinas pats turėjo kambarį – tai daug geriau nei sendaikčių krautuvė. Kai šalia Rozalinos vėl ėmė

sukiotis naujas draugelis, Gertas niekaip nerado reikiamų laidų, tačiau nesujungti prietaisai netrukdė porelei mylėtis ant senienų krautuvės sofų. Gerto bandymai Rozalinai parodyti, kaip veikia aparatas, galintis užfiksuoti muzikos širdies ritmą, niekada nepavyko. Galų gale kažkas nusipirko ir elektrokardiografą – Gertas negalėjo sau atleisti, kad aparato niekur nepaslėpė. Jis nesitikėjo, kad prietaisą, įrašiusį šitiek širdžių ritmų ir pavargusį nuo gyvenimo rutinos, kas nors dar gali nupirkti.

Rozalina ir toliau lankė Gertą su sparčiai vienas kitą keičiančiais draugužiais. Sendaikčių krautuvės sofos jai tiko labiau nei jos pačios kambarys, kurio kaimynystėje buvo tėvai, be to, dvi seserys galėjo viską girdėti iš šalimais esančių kambarių. Kai Rozalinai sukako aštuoniolika ir ji apsigyveno nuomojamame bute su kitais studentais, Gertas jos nebematė. Jis tikėjosi merginą išvysti per savo aštuonioliktąjį gimtadienį, tačiau ji teatsiuntė atviruką. O devynioliktojo Gerto gimtadienio proga net sveikinimo nebeparašė. Tiesą sakant, Rozalina jį visai pamiršo, prisimindavo tik tada, kai sumanydavo nusipirkti kokį nors padėvėtą daiktą. Tada atmintyje vėl iškildavo Gertas, ir ji pasijusdavo kalta, kad pasinaudojo šiuo kaip kurčias atrodančiu jaunuoliu, nesuvokiančiu jausmų ir žodžių, bijančiu mažų dalykų, tokių kaip mylavimas. Panašiai kaip Kobei Gertas buvo pirštas, Rozalinai jis pavirto sofa. O jam mergina buvo išorinis pasaulis už senienų krautuvės ribų.

11

Sendaikčių krautuvės yra ypatinga vieta. Čia bet kas gali patekti ir būti parduota. Vieną dieną į Gerto senienų krautuvę kaip padėvėta prekė atkeliavo gyvų gyviausias paršelis. Jis priklausė poniai Baker, o prieš tai paršelį laikė vaikų ūkyje. Jau ką tik gimęs jis išmoko tyliai tūnoti. Būdamas mažiausias iš trylikos broliukų ir sesučių jis gaudavo mažiausiai pieno. Todėl mielai ėdė senų poniučių siūlomą duoną ir salotas. Paršelis atrado, kad dėl pieno su kitais paršeliais tenka pakovoti, o norėdamas gauti ėdalo iš senų moterėlių kaip tik turi laikytis ramiai. Vieną naktį paršelis išgirdo triukšmą ir pamatė du vyrus, į arklio traukiamą vežimą vedančius vaikų ūkio gyvulius. Įėję į tvartą, įsibrovėliai ėmė gaudyti ir paršelius. Jo broliukai ir sesutės lakstė po visą gardą gainiojami vyrų, o jis tūnojo po šiaudais sustingęs tarsi statula. Rytojaus dieną vaikų ūkio darbuotojai pamatė, kas tąnakt nutiko.

– Mūsų paršiukai pavirto šavarma[1], – tarė vienas jų.

– Arba skania dešra.

– Žiūrėk, vienas išvengė daugiakultūrės visuomenės gniaužtų, – sušuko kitas, kai pamatė po šienu gulintį sustingusį paršelį.

– Šis paršiukas paprastai judindavo tik uodegytę, bet pra-

[1] Artimųjų Rytų tautų tradicinis mėsos patiekalas.

eitą naktį nė tos nevizgino. Antraip dabar niekaip negalėtų nieko pajudinti.

Pusę penkių ponia Baker atėjo su bulvių lupenomis ir išvydo tik paršelį.

– Kur kiti gyvūnai? – pasiteiravo ji.

– Atostogauja, – atsakė vienas iš darbuotojų.

Paršelis norėjo sekti paskui ponią Baker, nes pajuto, kad vaikų ūkis nebėra saugi vieta, tačiau jam neleido aptvaro tinklas. Tą supratusi ponia Baker grįžo pusę devynių ir atvėrė gardo dureles. Paršelis nusekė paskui savo gelbėtoją namo. Pritūpęs ant užpakalinių kojų prieš naują šeimininkę jis ramiai stebėjo, kaip atsisėdusi ant taburetės koridoriuje ponia Baker aunasi batus.

– Tu dar išsigandęs, – pasakė ji paršeliui, – bet svarbiausią pamoką jau išmokai: jeigu nori likti gyvas, sustink.

Ponia Baker išmokė paršelį visko, ko reikėjo, norint pas ją pasilikti: kada eiti miegoti ir ėsti bei kur ir kada galima tuštintis. Ji nustebo, kad paršelis visko mokosi greičiau nei penki per gyvenimą laikyti šunys. Po poros dienų naujasis augintinis atkurnėjo prie šeimininkės sukandęs vinilinę plokštelę iš jos pilnos Franko Sinatros muzikos įrašų kolekcijos. Kasdien ji grodavo plokšteles, kurias jai atnešdavo paršelis, kol pajuto, kad prisiartino paskutinė diena. Moteris pradėjo slapstyti maistą, kad paršelis galėtų išsimaitinti ir jai mirus. Kai ponia Baker iškeliavo iš šio pasaulio, paršelis maitinosi iš slėptuvių, kol priešais namus sustojo sendaikčių krautuvės autobusiukas ir jo vairuotojas atvėrė duris. Išmokytas ankstesnės patirties, paršelis suakmenėjo, ir kartu su kitais daiktais jį įkėlė į autobusiuką.

Ir šį kartą paršeliui pasisekė, nes visi sendaikčių krautuvės darbuotojai, išskyrus vairuotoją, buvo priklausomi nuo

hašišo. Niekas nepastebėjo, kad paršeliui alsuojant, jo pilvelis vos vos kilnojasi. Martynas, savanoris tatuiruotėmis išmargintu kūnu, įkėlė paršelį į dėžių prikrautą karutį ir nuleido platforminį liftą į apačią. Ant šios plokštės buvo laikomi gražiausi daiktai, kurių greitai neparduosi. Martynas patupdė paršelį ant daiktų krūvos.

– Graži skulptūra parduotuvei! – sušuko.

– Gal jį reikia parduoti? – suabejojo vienas iš savanorių.

– Kas pirktų tokį paršą? – atrėmė Martynas. – Be to, jis kiek smirda.

Paršelis kaip suakmenėjęs stovėjo ant plokštės. Po kiek laiko kaip chameleonas ar apsaugos kamera pradėjo pamažu judėti. Pirmiausia pavartė akis, paskui pajudino galvą, o po akimirkos, susidomėjęs nauju pasauliu, – ir visą kūną.

– Sebastijanai, – sušuko Martynas, pamatęs, kad paršelis stovi užpakaliu į parduotuvę, o galva į sieną, – ar tu apsukai paršą?

– Ne.

– Tai kas tada?

– Ką aš žinau.

– Tiksliai, koks zoofilas. Kas kitas atsuktų šikną į klientų pusę? – jis nusikvatojo iš savo juokelio, kurio negirdėjo kolegos, bet pagavo motinos, su dukra atėjusios nupirkti sofos naujam merginos kambariui studentų nuomojamame name, ausys.

– Nepraustaburnis, – mestelėjo motina, o dukra žvilgtelėjo į paršelį. Vieną akimirką mergina pamatė, kad gyvulėlio ausis sukrutėjo, netikėdama ji papurtė galvą, dar kartą gerai įsižiūrėjo ir pastebėjo judančią raitytą uodegėlę – tuo metu laikrodis kaip tik išmušė dvi. Pas ponią Baker šiuo laiku paršelis visada išbėgdavo į sodelio gilumą išsituštinti.

– Ar šitas paršelis tikras? – paklausė ji Martyno, kuris pamanė, kad mergina nori jį šiaip užkalbinti, todėl ir uždavė tokį keistą klausimą.

Sebastijanas pamerkė bendradarbiui akį, nes klausimą uždavusi mergina buvo graži, bet jos motina supyko. Tik paliko namus, ir jau kalbina tatuiruotą narkomaną senienų parduotuvėje.

– Tas paršas negyvas, bet aš – taip, – atsakė Martynas.

– Tą tai mes matome, – tarė motina.

– Mama, kodėl taip ant jo supykai? – paklausė dukra.

Motinos pyktis apkartino dukters nuotaiką. Ji taip džiaugėsi, kad galiausiai gali palikti namus ir apsigyventi savarankiškai. Dėl motinos apmaudo Martynas, kuriam prieš porą mėnesių sukako keturiasdešimt ketveri, jai pasidarė kaip tik įdomus. Mergina susidomėjusi pažvelgė į jį ir pamatė prieš save stovintį sutrikusį vyrą drakonais ir gyvatėmis tatuiruotu kaklu ir rankomis – šis vaizdas taip nesiderino prie jo drovumo. Jos nugara nubėgo šiurpulys, dėl kurio mergina po savaitės jau gulėjo po šiuo vyru ant sofos, nusipirktos sendaikčių krautuvėje už motinos pinigus.

– Martynai! – pašaukė Žaninė iš už kasos.

– Atleisk, turiu eiti, – pasakė Martynas merginai ir nuėjo.

Jaunoji pirkėja nulydėjo vyrą žvilgsniu. Motina pasuko į dėvėtų drabužių skyrių, kad dar labiau nesupykdytų dukters. Mergina atsivertė seną knygą, išplėšė iš jos puslapį ir, užrašiusi ant jo savo naująjį adresą, pasivijo Martyną. Paskui susirado sofą, kurios ilgumas tiko Martyno ūgiui – jeigu jis sumanytų ją aplankyti.

Kai laikrodis rodė pusę trijų, paršelis nebeiškentė. Jis pradėjo šlapintis ant plokštumos, užpakalį vis dar atsukęs į parduotuvę. Po plokšte kaip tik ėjo sena moterėlė, nešdamasi iš-

sirinktas prekes. Ji pamanė, kad prakiuro parduotuvės stogas, pakėlė akis ir pamatė pasturgalį su raityta uodegėle. Moteris nuskubėjo prie arčiausiai stovėjusio Martyno.

– O paršelis, – greitakalbe paklausė, – ar gyvas?

Martynas nustebęs pasižiūrėjo į ją. Ojė, ir šiai senai poniutei kritau į akį, sušnabždėjo sau tyliai.

– Atleiskit, ponia, – atsakė jis. – Su visa pagarba turiu pasakyti, kad manęs netraukia pensininkės.

Pirkėja įsižeidusi suvirpėjo, tėškė pirkinius ant žemės ir išturseno iš parduotuvės.

Po poros minučių, ant grindų pamatęs paršelio išmatas, išsigandęs prie Martyno atskubėjo ir Sebastijanas.

– Kas nutiko?

– Šitoj sendaikčių krautuvėj viskas atgyja.

– Ką? – nesuprato Martynas. – Vėl pūtei, ar ką?

– Ar tas paršas gyvas? – paklausė Sebastijanas.

– Ach, Sebai, – atsiduso Martynas. – Tu gi žinai, kad man nepatinka vyrai?

– Tada tikrai patinka paršų šūdai. Pasižiūrėk ten, – mostelėjęs išmatų link, Sebastijanas išėjo į lauką.

Martynas nuėjo ten, kur nurodė Sebastijanas, pasižiūrėjo į viršų ir iškart suprato, kas čia dedasi. Dėvėtų drabužių dėžėje jis susižvejojo juodus marškinėlius su baltu užrašu: „Kam laukti naujo gyvenimo, kai dabartinis laukia tavęs." Drabužiu išvalęs išmatas, pažvelgė į paršelį, kurio dėka gavo merginos adresą.

– Drauguži, širdingai dėkoju, – pasakė jam.

Vyras nuėjo į sandėlį, atsegė savo krepšį, išėmė iš jo tris bandeles su sūriu ir salotomis, nuleido plokštę su paršeliu, padėjo ant jos bandeles, dubenėlį su vandeniu ir vėl pakėlė į viršų.

– Skanaus! – palinkėjo.

12

Kai tądien Žaninė penkiolika po šešių uždarė parduotuvę, paršelis dar kiek ramiai pastovėjo, tada pavizgino uodegytę ir pasirąžė. Pažvelgęs į apačią, jis išvydo virvę, kuria plokštę pakeldavo į viršų ar nuleisdavo žemyn. Sukandęs virvę, nuleido plokštumą į apačią. Praėjęs pro drabužius ir batus, pro vitrinos lange išdėliotą servizą, jis pažvelgė į lauką – atsargiai, taip, kad niekas jo nepamatytų. Niekaip negalėjo rasti išėjimo. Gyvulėlis pašniukštinėjo už kasos, koja apvertė skrynutę, užlipo ant jos, prie purvino klozeto suraukė šnipą ir ėmė bidzenti po visus koridorius, ieškodamas ko nors užėsti. Išskyrus plastikines daržoves ir vaisius, nieko nerado.

Pusę aštuonių į parduotuvę įžengė Gertas, nuėjęs prie stalo, jis užsidegė šviesą. Ėmė ieškoti naujos kėdės, nes tos, ant kurios sėdėjo aną vakarą, nebebuvo, greičiausiai ją kas nors nupirko. Gertas išbandė visas kėdes, kol rado patogią. Nuo baldo nuplėšęs etiketę su kaina „2,50 guldeno", iš kasos jis pasiėmė kainų žymeklį ir daugelyje kėdės vietų priklijavo naują kainą: „25 guldenai". Taip darydavo ir anksčiau, kai nenorėjo, kad kokį daiktą nupirktų. Vieną kartą ant kėdės užklijavo „300 guldenų" vietoje dvidešimties. Ir jis, ir kiti parduotuvės darbuotojai nustebo, kai kėdę už tą aukštą kai-

ną dar ir pardavė. Kartais pirkėjus traukė ir pernelyg didelės kainos.

Įsitaisęs ant kėdės, Gertas pažvelgė į smagumo matuoklį. Pastarąjį gavo sujungęs padangų slėgio matuoklį, motorinio dviračio greitmatį, siuvimo mašinos variklį, mini soliariumo aparatą ir termostatą. Gertas buvo suskaičiavęs, kiek kartų motina pasakė „jau laikas", kai jam buvo penkiolika. Šešis šimtus penkiasdešimt kartų. Kai jam buvo šešiolika, motina šiuos žodžius ištarė penkis šimtus kartų, sulaukęs septyniolikos juos išgirdo tris šimtus penkiasdešimt kartų, o aštuoniolikos – du šimtus septyniasdešimt penkis kartus, o šiais metais, skaičiuojant iki šios dienos, – aštuoniasdešimt vieną kartą. Atlikęs sudėtingus matematinius skaičiavimus, jis priėjo prie išvados, kad jam būnant keturiolikos, motina turėjo ištarti šiuos žodžius aštuonis šimtus penkis, o trylikos – tūkstantį šimtą trisdešimt vieną kartą. Gertas įvedė į smagumo matuoklį savo amžiaus metus ir kartus, kiek motina pasakė žodžių junginį. Nustačius devyniolikos amžių, aparatas nurodė: „labai smarkiai smagu, Gertai", ties aštuoniolika ištarė: „smarkiai smagu, Gertai", ties septyniolika – „smagu, Gertai", šešiolika – tik jo vardą, penkiolika – „atia", o nuo keturiolikos iki nulio prietaisas kartojo žodį „šūdas". Taip Gertas nustatė, kad kuo santūresnis darėsi jo ir motinos tarpusavio ryšys, tuo smagesnis jis tapo.

Smagumo matuokliu Gertas įrodė savo genialumą – ne pasauliui už sendaikčių krautuvės ribų ir ne sau, nes apie tai visai negalvojo, o seniems parduotuvės aparatams ir prietaisams, kurie dažnai tinkamai nebeveikė ir būdavo parduodami už skatikus. Gertas prikeldavo juos, suteikdamas jiems naują funkciją. Jam pavyko tarpusavyje sujungti dvidešimt vieną prietaisą, kuriuo matavo protą: reikėdavo ką nors pa-

sakyti į nedidelį mikrofoną, pasižiūrėti pro didinamąjį stiklą ir prie termometro priglausti ausį. Apie Gertą prietaisas sakė: „nepaprastai genialus". Įvertinimu Gertas tikėjo – prietaisai nemeluoja ir nemeilikauja.

Gertas privertė judėti vieno manekeno kelius ir lūpas, seno ausinuko balsu sakydamas: „Kur yra siurbliai? Kur yra skalbyklės? Noriu išvalyti iš pasaulio šlykštynes." Pliušinį meškiuką Gertas išmokė atsiversti atlasą, rodyti į puslapius ir sakyti: „Noriu būti ten."

Šįvakar jis pasiėmė seną patefoną, ant kurio buvo užrašyta „sugedęs, 1,50 guldeno" ir pradėjo jį ardyti. Patefono variklį ir sukimosi diską sujungė su plastikinio drugelio sparnais, ir kai po dviejų valandų įkišo kištuką į elektros lizdą, drugys ėmė plasnoti sparneliais ir variklis pakilo į orą. Kai varikliui per toli nuskridus kištukas ištrūko iš lizdo, viskas nudardėjo žemyn. Gertas išgirdo skausmingą kvyktelėjimą. Įsijungęs kišeninį žibintuvėlį, jis pašvietė į tą pusę, iš kurios atsklido garsas, ir pamatė ant grindų stovintį paršelį su šalia sparnų gulinčia viniline Franko Sinatros plokštele, iškritusia gyvulėliui iš dantų, kai šis sužviegė.

13

Gertas paršo neišsigando. Ir jau visai nebijojo, kai šis vėl įsikando plokštelę ir atsistojo tiesiai priešais, kaip kad darydavo su plokštelėmis iš Franko Sinatros diskografijos pas ponią Baker. Gyvulėlis bakstelėjo plokštele į Gerto batus ir laukė atlygio, tačiau vaikinas tik pasikasė pasišiaušusią galvą, tarytum dalyvautų pokalbyje dėl darbo, o ne stovėtų priešais kiaulę. Pamatęs, kad žmogus niekaip nereaguoja, paršelis nubidzeno šalin ir pradingo parduotuvės tamsoje. Užlipęs laiptais prie dėžių su vinilinėmis plokštelėmis, jis grįžo su kita Sinatros plokštele, vėl valandėlei pradingo ir atnešė vaizdajuostę su to paties dainininko nuotrauka. Gertas pamanė, jog paršelis nori pasakyti, kad jo vardas – Sinatra.

Gertui paršelį pašaukus, šis pavizgino uodegėlę ir viltingai pažvelgė į viršų, tačiau ir vėl nieko iš žmogaus negavo. Todėl vėl nuėjo. Gertas girdėjo, kaip šen bei ten pasigirsta knisimas, kaip griūva parversti daiktai, kiek vėliau paršelis grįžo su Heino Simonso[1] plokštele, nes neberado nė vienos su Sinatros atvaizdu. Paskui gyvulėlis atnešė plokštelę su moters, rankoje laikančios bananą, nuotrauka. Kad paršelis alkanas, Gertas suvokė tik tada, kai šis ėmė uostyti jo batus. Jis atidavė jam šaldytuve gulėjusias daržoves. Godžiai jas surijęs,

[1] Hein Simons (Heintje) – Nyderlandų šlagerių dainininkas.

paršelis ėmė ieškoti vandens, kurį ponia Baker padėdavo jam paėdus. Neradęs jokio dubenėlio, paršelis atnešė Gertui vasaros melodijų plokštelę su viršelyje pavaizduotais kokteiliais ir bikinius dėvinčiomis moterimis. Gertas prunkštelėjo, jis nesuprato, kad paršelis nori jam parodyti jūrą, plytinčią už moterų, – vandenį ir troškulį. Sinatra vėl pradingo ir atnešė André Hazeso plokštelę, ant kurios dainininkas buvo pavaizduotas su bokalu alaus rankoje. Galiausiai Gertas suvokė, kad paršelis nori gerti. Jis atnešė vandens ir smalsiai nusekė paskui iki kilnojamos plokštės. Gertas pamatė, kaip paršelis, dantimis sukandęs virvę, pakėlė plokštumą į viršų.

Kai Gertas rytojaus vakarą įžengė į sendaikčių krautuvę, nežinojo, kad išmušė svarbiausia gyvenimo valanda, parodysianti jo gyvenimo kelią. Prieš šią dieną Gerto gyvenimas buvo sendaikčių krautuvė, raminanti jo genialią, be perstojo veikiančią galvą. Už šios parduotuvės ribų Gertas žinojo tik maršrutą į mokyklą, suolelį šalia reformatų bažnyčios ir taką, vedantį į patiltę, kur vieną kartą lankėsi su Rozalina.

Gertas pažvelgė į pakeliamą plokštę, tačiau Sinatros nepamatė. Jis norėjo paršelį pašerti ir pagirdyti, tačiau niekur negalėjo jo rasti. Gal tądien jį pardavė, bet Gertas vis ieškojo ir kvietė gyvulėlį vardu. Sandėlyje tarp daiktų, kurie tą dieną buvo atvežti į parduotuvę, ir dar turėjo būti apžiūrėti bei įkainoti, Gertas pamatė gulintį senosios ponios turtą. Šalia dėžių buvo numestas nublukęs krepšys su dulkinos pėdos atspaudu. Gertas atidarė krepšį ir pamatė seną smuiką, kurį sulaužė ant krepšio pėdsaką palikusi koja. Vaikinas nusinešė krepšį prie savo darbo stalo, išsiėmė instrumentą ir atsargiai pasukiojo rankose. Pamiršęs Sinatrą, jis ėmė galvoti tik apie

smuiką. Nukreipęs žibintuvėlio šviesą, kad galėtų geriau matyti, atidžiai apžiūrėjo lūžį. Paskui grįžo prie moters daiktų ir tarp visokio šlamšto rado natų laikiklį, fotografijų albumą bei kasečių, ant kurių buvo priklijuota moters su smuiku nuotrauka. Jis pasiėmė albumą prie stalo. Pirmame albumo puslapyje išvydo 1921 metų nespalvotą nuotrauką – besišypsanti mergaitė rankoje laikė smuiką. Jis negalėjo aiškiai įžiūrėti, ar čia tas pats instrumentas. Vartydamas albumą, Gertas stebėjo, kaip smuikas keliauja per metus drauge su besikeičiančia smuikininke. Kai prasidėjo spalvotos nuotraukos, Gertas suprato, kad prieš jį ant stalo guli tas pats instrumentas. Moteris juo griežė iki 1979 metų. Iki šių metų nebuvo nė vienos nuotraukos, kurioje ji rankoje nelaikytų smuiko. Gertas pažvelgė į seną krepšį su pėdos atspaudu, jį turėjo palikti vienas savanorių, greičiausiai Martynas. Staiga išgirdo kriuksintį Sinatrą. Paršelis padėjo ant grindų Franko Sinatros plokštelę, o šalia – plokštelę su alų laikančio Andrė Hazeso atvaizdu. Gertas pašėrė ir pagirdė gyvulėlį, paskui visą dėmesį vėl sutelkė į smuiką, tarsi prieš pusvalandį paršelio net nebūtų ieškojęs.

– Jis senovinis, – ištarė Gertas garsiai, tarsi sakydamas Sinatrai. Jis prisiminė moterį su smuiku, fotografuotą griežiant dar tais laikais, kai buvo mergaitė. Gal smuikas buvo jos vyras. Susiradęs grotuvą, įkišo į jį vieną iš kasečių, paspaudė paleidimo mygtuką ir ėmė klausytis smuiko solo, moters atliekamo 1966 metais. Iš grotuvo kolonėlių ištryško šviesos krioklys, užliejęs sendaikčių krautuvę dieviškomis natomis, kadaise pakilusiomis iš sulaužyto instrumento, kuris dabar gulėjo ant stalo. Gertas atidžiai įsiklausė ir užsisvajojo. Atrodė, kad per vieną sekundę, dar net trumpiau, smuikas išstumdė sendaikčių krautuvės sienas iki tolimo horizonto,

o stogą pakėlė iki pat dangaus. Gerto sielą ir galvą pripildė šviesa, kurioje jis išvydo visų šios parduotuvės daiktų praeitį: pamatė visas senienas, žygiuojančias per savo buvusius gyvenimus, tarp meldų prie upės bėgiojantį Sinatrą. Kai spragtelėjusi kasetė nutilo, Gertas pajuto, kad turi tuos nuostabius, nemirtingus garsus vėl prikelti iš medžio. Ūmai tyloje, kurią dabar, atrodė, buvo galima apčiuopti, jis pažvelgė į medinį instrumentą tarsi į burtų lazdelę. Gertas pajuto, kad privalo smuikui vėl įpūsti gyvybę, bet pirmiausia reikia sugrąžinti Sinatrą į gamtą, tikruosius paršelio namus. Nuo tos akimirkos, kai prisilietė prie sulaužyto smuiko ir išgirdo kasetėje įrašytą muziką, paršelio, visuose tamsiuose parduotuvės kampuose ieškančio išėjimo, balse Gertas išgirdo skausmą. Kai laikrodis išmušė vienuoliktą, o jo sukonstruota lėlytė motinos balsu pasakė „jau laikas", vaikinas suprato, kad atėjo akimirka paršelį paleisti į laisvę. Gertas pajuto, koks stebuklingas ant stalo gulintis instrumentas, nes kaip tik jis privertė susimąstyti apie Sinatros laisvę.

– Laikas atsisveikinti, Sinatra! – pašaukė jis, kai paršelis išlindo iš drabužių krūvos ir nusekė Gertą knygų lentynos ir medinių durų link.

– Ar mano akys nemeluoja? Vediesi paršelį? – sušuko girta Žaninė, pamačiusi per svetainę žingsniuojančius bičiulius.

– Dar ne, – atsakė Gertas ir Sinatros lydimas išėjo į lauką.

Gatvė buvo tuščia. Tik pora greitų dviratininkų, tą vakarą turėjusių reikalų miesto centre, pralėkė pro šalį. Gertas ėjo į priešingą pusę, į mišką, už kurio plytėjo pelkės. Jo galvoje vis dar skambėjo moters griežiama smuiko melodija.

– Gražų šunį įsitaisei, – išgirdo kažką sakant. Pasisukęs Gertas pamatė Rozaliną ant dviračio. Jis kiek sutriko taip

ūmai išvydęs merginą, nes prisiminė akimirką, kai ji pirmą kartą išsirengė sendaikčių krautuvėje.

– Čia paršelis, – atsakė dėdamasis nerūpestingas.

Rozalina nusikvatojo.

– Ak, aš tokia girta, kad nebeskiriu šuns nuo paršo.

– Tamsu, – tarė Gertas.

Rozalina nesuprato, ką Gertas turėjo galvoje – ar kad tiesiog tamsu, ar kad ji kaip tik dėl tamsos nepamatė skirtumo tarp šuns ir paršelio. Ji pradėjo lėtai važiuoti šalia Gerto.

– Kaip tu gavai tą paršą?

– Jis ne mano.

– Kodėl jis tada tave seka?

– Jam reikia šviežio oro, – paaiškino Gertas. – Ir purvo voliotis.

– Man irgi, – pasakė Rozalina. – Ar ir šitas paršelis gyveno sendaikčių krautuvėje? – Ji suvokė, kad žodelis „irgi“ kiek perdėtas, bet Gertas nepajuto pašaipos.

– Jį ten norėjo parduoti.

– Tai jis padėvėtas?

Gertas nenusijuokė iš juokelio, kurį, Rozalinos galva, būtų įvertinęs, jei būtų turėjęs humoro jausmą. Kikendama mergina nulipo nuo dviračio, nes dviračių takas pavirto smėlėtu keliuku, ir nusekė paskui Gertą. Paršelis ėmė uostinėti jos batus.

– Ar jis turi vardą?

– Sinatra. Noriu jį paleisti miške.

– Jį gali nudėti, jei sučiups. Prieš savaitę nušovė lapę, netyčia atklydusią į centrą.

– Jis greitai mokosi. Jeigu išgyveno sendaikčių krautuvėje, čia tikrai susitvarkys.

Gertui, Sinatrai ir Rozalinai pasiekus pamiškę, vaikinas išsitraukė iš kišenės sūrio, numetė jį paršeliui, kuris gabaliuką suėdė ir pradingo tarp medžių. Gertas tyliai stovėjo.

– Laisvė arti miesto, – pasakė Rozalina linksmai. – Tik pamanyk, Sinatra iš prekės pavirto gyvu padaru. Gal ir mums reiktų pasitikti savo laisvę, ką manai?

Gertas jai neatsakė, ir toliau žiūrėdamas į tamsius medžius.

– Ar žinai, iš kokios medienos gamina smuikus? – paklausė bendrakeleivės ūmai.

Iš klausimo Rozalina suprato, kad Gerto mintys sukasi ne apie Sinatrą, o klajoja kažkur kitur.

– Ne, – atsakė ji.

Kadangi pradėjo lyti, susierzinusi dar pridūrė:

– Bet gerai žinau, iš ko oras Nyderlanduose padarytas – iš šūdo! – nubėgusi prie dviračių tako, ji šoko ant dviračio ir pašaukė jį. – Šok ant bagažinės!

Gertą paleido prie sendaikčių krautuvės.

– Galvoju... – pasakė jis, eidamas durų link.

– Ką galvoji? – sušuko ji jam iš paskos.

– Kad medienos sluoksnio storis kažkaip susijęs su smuiko garsu, – Gertas atsakė neatsisukdamas į ją, negarsiai, kad išgirstų tik jo ausys.

Rozalina numynė tolyn, galvodama, kad ne tik oras Nyderlanduose, bet ir Gerto smegenys padarytos iš šūdo.

14

Prieš nusimesdamas šlapius drabužius, Gertas nuėjo prie stalo, ant kurio gulėjo smuikas. Instrumento dengtė buvo atšokusi nuo korpuso. Nuo „*f*“ formos išpjovų į visas puses žiojėjo įtrūkimai. Kaklelis vos laikėsi. Gertas žiūrėjo į smuiką ir matė ne muzikos instrumentą, o miegantį laukinį žvėrį, galintį pabusti ir jį praryti, ar laiko bombą, sprogsiančią bet kurią akimirką. Jis atsargiai pačiupinėjo stebuklingą medieną. Apsukęs kasetę, paleido groti kitą jos pusę. Iki šios akimirkos Gertas niekada taip nesijautė – jis buvo susikaupęs ir nurimęs tuo pačiu metu. Iki šiol jo gyvenimas buvo ne daugiau nei sendaikčių krautuvės aparatas ar prietaisas. Atrodė, kad upės vanduo, visada ramiai tekėjęs tarp dviejų krantų, pakilus dugnui staiga išsiliejo į visas puses. Gertas nudžiugo.

Per keturiasdešimt penkias minutes – tiek laiko skambėjo kasetės „B“ pusės įrašas, – Gertas surado svarbiausią savo gyvenimo tikslą. Jis nesuvokė, kaip gabalėlis medžio galėjo taip viską pakeisti jo galvoje. Iki šios akimirkos Gertas savo gyvenimą švaistė žaisdamas konstruktoriumi, jungdamas tarpusavyje prietaisus ir ardydamas mašinas. Begalę valandų jis praleido iš telefonų knygoje surašytų lyginių skaičių traukdamas kvadratines šaknis arba galvoje statydamas laiptelius iš kvadratinių plieno ar medžio gabalėlių. Važiuodamas dvira-

čiu, jeigu pastarasis būdavo nesugedęs ar nenušvilptas, arba eidamas, skaičiuodavo namus ir mokyklą jungiančio šaligatvio akmenis. O dabar, žvelgdamas į sulaužytą smuiką, staiga suvokė, kad rado savo kelią, kuris kitiems, panašiai kaip Sinatrai, suteikia laisvę. Juk dabar paršelis bidzeno melduose prie vandens, ėsdamas ir tuštindamasis kada užsimanęs.

Tarp senų spaudinių Gertas puolė ieškoti knygos apie muzikos instrumentų taisymą. Tačiau rado tik seną knygelę apie tai, kaip pastatyti ir suremontuoti namą. Gertas pamanė, kad jeigu žinos, kaip pastatyti ar suremontuoti namą, tikrai gebės pataisyti ir smuiką. Greitai permesdamas akimis, puslapį po puslapio jis įrašė į atmintį, tarsi būtų buvęs skeneris. Gertas susimąstė: sumeistrauti smuiką turėtų būti lengviau nei pastatyti namą, nes smuikas turi išgauti tik garsą, o namas turi duoti šilumą, šviesą, orą, saugumą, pastogę ir gerus kaimynus. Ir vėl klausydamasis garso įrašo, vaikinas su didinamuoju stiklu, kurį kadaise rado tarp senų fotoaparatų, apžiūrėjo suskilusias smuiko vietas. Jeigu nori instrumentą prikelti naujam gyvenimui, teks jį iš naujo surinkti, o tam iš pradžių reikėjo smuiką atsargiai ir tiksliai išardyti. Pašvietęs žibintuvėliu į vieną iš „*f*“ formos išpjovų, Gertas pastebėjo instrumento viduje priklijuotą lapelį, ant kurio buvo užrašytas vardas „Antonijus Stardivarijus“. Vaikinas nežinojo, kad tai didžiausio visų laikų smuikų meistro vardas ir kad penkis šimtus iš tūkstančio jo pagamintų smuikų supirko muziejai arba jie buvo parduodami už pasakiškus pinigus. Jis nenutuokė, kad priešais ant stalo gulintis smuikas būtų vertas penkių milijonų guldenų, jeigu Martyno batai nebūtų jo užmynę, ir kad net instrumento likučiai jam dar uždirbtų tris milijonus. Gertas visiškai neįsivaizdavo, kad tūkstančiai

talentingų smuikininkų pirštų visame pasaulyje ne tik norėtų griežti šiuo smuiku, bet būtų laimingi vien prie jo prisilietę.

Sendaikčių krautuvėje Gertas ėmė ieškoti peiliukų ir ylų, tačiau rado tik įrankių rinkinį iškamšoms daryti. Su jais pabandė atskirti smuiko viršelį nuo korpuso, tarytum ketintų padaryti žvirbliuko iškamšą. Kai parduotuvės laikrodžiai išmušė ketvirtą valandą ryto, smuiko dengtė buvo atskirta. Gertas vėl pašvietė žibintuvėliu į instrumento vidų ir pamatė, kad po Antonijaus Stradivarijaus vardu ant pageltusio popieriuko užrašyti metai: „1713". Pasikasęs galvą jis pažvelgė į rankose laikomą smuiko viršelį. Meistras laikė šią dengtę savo rankose 1713 metais, paskui daugiau nei dviem šimtams septyniasdešimt penkeriems metams priklijavo ją prie instrumento korpuso.

Padėjęs įrankius į vietą, Gertas sudėjo smuiko dalis į krepšį, paliko jį gulėti ant stalo ir nuėjo miegoti, nežinodamas, kad trijų milijonų guldenų vertės medinės dalys sendaikčių krautuvėje jau rytojaus dieną gali būti parduotos kaip prakurai.

Rytojaus vakarą Gertas krepšį surado ne ant stalo, o tarp indų, ant krepšio buvo priklijuota penkiolikos guldenų kaina. Vienas smalsus pirkėjas žvilgtelėjo į krepšį, tačiau jį vėl uždarė, pamatęs, kad viduje tik medžio gabalai. Gertas nuplėšė lipduką su kaina ir pasidėjo sulaužytą smuiką ant savo stalo. Susikaupęs jis apžiūrėjo visas sudedamąsias instrumento dalis ir juos skiriančius tarpus, per kuriuos garsas daugiau kaip du šimtmečius kilo į viršų. Jis negalvojo, kaip kad būtų pamanęs tikras smuikų meistras, apie medieną ar sujungimo būdą, dėmesį Gertas sutelkė į erdvę. Vaikinui kontūrus suteikianti mediena buvo smuikas, o erdvė tarp šių ribų – muzika. Šią erdvę smuikininkas ir paleidžia į pasaulį. Gertas įkišo pirštą į ertmę, kuri buvo prieinama tik Stradivarijaus pirštams, ir susikaupė, tarytum būtų galėjęs apčiuopti

šią uždarą erdvę pripildantį orą. Tada pažvelgė į instrumento vidų, lyg matuodamas jo gylį. Vaizduotėje jis išėmė iš smuiko ertmę ir paleido ją, įgaunančią įvairias formas ir dydžius, plaukti oru. Išvydo linguojančius medžius ir gėles, skrendančius drugelius, be vėjo šokančias užuolaidas ir vasarą į smėlingą paplūdimį atsiritančias bangas. Susikaupęs iškamšoms skirtu skalpeliu jis atskyrė kaklelį nuo smuiko nugarėlės ir šonų. Dar prieš keturias ryto į krepšį sudėjęs atskirtą kaklelį ir kitas instrumento dalis, Gertas nuėjo miegoti.

Rytojaus dieną krepšį atrado tarp kėdžių ir sofų su dešimties guldenų kainos lipduku. Jis išmetė kainą, nuo smuiko atskyrė atramėlę, stygų laikiklį, dengtę apvedantį kraštelį ir nuėjo į lovą. Kitą vakarą penkiais su puse guldenų įkainotą krepšį Gertas rado tarp batų. Buvo šeštadienis, o sekmadieniais senienų krautuvė neveikė. Todėl vaikinas dirbo, kol lauke išgirdo čiulbančius paukščius. Pusę septynių ryto smuikas buvo visiškai išardytas. Gertas pasižiūrėjo į smuiką sudariusius ir uždarą erdvę formavusius gabalėlius. Jis tiksliai žinojo, kokio storio kiekviena dalis, kiek ji sveria, kuris jos kraštelis buvo pateptas klijais ir priklijuotas prie kitų detalių, taip pat – kaip kiekviena dalis buvo susijusi su instrumento viduje esančia erdve.

– Dabar galiu padaryti smuiką, – tarė Gertas, kasydamasis galvą. – Išardžiau į atskiras dalis, todėl galiu ir tiksliai sudėti atgal.

Jis paliko smuiko dalis gulėti ant stalo – nors senasis krepšys tiko smuikui, jis buvo per mažas nesibaigiančioms girioms ir tyram orui genialiose Gerto smegenyse. „Neliesti!“ užrašė jis didelėmis raidėmis ant popierėlio ir padėjo šalia instrumento. Tada prisiminė, kad šiandien sekmadienis, suglamžė lapelį ir išmetė jį.

15

Tą sekmadienį Gertas ilgai žiūrėjo į atskiras smuiko dalis. Sendaikčių krautuvėje jis buvo išardęs begalę instrumentų, mašinų ir prietaisų, tačiau niekas jo taip nesužavėjo kaip šis instrumentas. Vaikiną pakerėjo ne Antonijaus Stradivarijaus vardas, ne metai, kuriais smuikas buvo pagamintas, tokie dalykai jo visai nedomino, o kasetėje įrašyta muzika, pavertusi senienų krautuvę begaliniu pasauliu. Šiame pasaulyje viskas turėjo savo prasmę. Anksčiau Gertas tikėjo laidais, kurie sujungia tarpusavyje mašinas, tačiau dabar suvokė, kad menas yra puikiausias laidas, siejantis ne tik prietaisus ir mašinas, bet viską. Menas Gerto pasaulį išplėtė už sendaikčių krautuvės ribų. Menas paverčia medį smuiku, smuiką – siela, o pirštus – sparnais, mąstė Gertas.

Jis nužingsniavo prie senų knygų, atsivertė puspenkto guldeno kainuojančią „Jaunimo enciklopediją" ir ėmė ieškoti žodžio „skristi". Jis prisiminė 1713 metais Antonijaus Stradivarijaus smuiko ertmėje įkalintą erdvę, kuri pasklido senienų krautuvėje. Gertas apžiūrėjo enciklopedijoje pateiktus paukščių ir vabzdžių sparnų paveikslėlius bei lizdus, kuriuose šie sparnai užauga. Matė ir metalinius gamyklose pagamintus lėktuvų sparnus. Vaikinas suvokė, kad maža smuiko erdvė žmogų gali pakelti aukščiau už visą šį metalą. Klausydamasis

garso įrašo, Gertas vartė storą knygą, žiūrinėjo nuotraukas ir paveikslėlius, iliustruojančius paaiškinimus. Jo smegenyse ėmė judėti paukščiai, gyvūnai, instrumentai ir aparatai. Briedžiai susirėmė ragais, lėktuvai pakilo į tolimas šalis, sužibo jonvabaliai. Atrodė, kad Gertas pirmą kartą atranda pasaulį.

Rytojaus dieną Gertas pradėjo konstruoti smuiką. Iš pradžių atsargiai, kaip žiedą deimantais inkrustuojantis juvelyras. Jis dėjo visas dalis jų neklijuodamas tarpusavyje, tarytum iš konstruktoriaus statytų namą. Po kurio laiko smuikas buvo gatavas – išskyrus stygas. Gertas instrumentą vėl išrinko ir per didinamąjį stiklą įsižiūrėjo į dengtės įtrūkimus. Parduotuvėje ėmė ieškoti medienos, kuri tiktų smuikui, ir rado seną sofą. Atsitempęs baldą prie savo stalo, iš atminties ėmė piešti įtrūkimų kontūrus ant sofos medinių dalių. Tada su didinamuoju stiklu ir skalpeliais, adatos laikikliais ir replytėmis jis pradėjo skaptuoti medį. Gertui prireikė dviejų dienų, kad iš sofos išpjautų gabaliuką, milimetro tikslumu atitinkantį įskilimo storį ir formą, – jis puikiai užpildė įtrūkimo ertmę.

Atrodo puikiai, tarė sau patenkintas rezultatu Gertas. Jis atsargiai įklijavo medžio gabaliuką į įtrūkimą ir padėjo smuiko dengtę atskirai, kad ši išdžiūtų. Ištisus vakarus jis ardydavo sofas ir ant jų medinių konstrukcijų paišydavo atskiras smuiko detales. Skalpeliu atsargiai išpjovęs naujas dalis, jis palygindavo jų svorį su senovinio smuiko dalimis. Galiausiai medieną, kuri liko jam praktikuojantis, išmetė į dėžę su prakurais. Po poros mėnesių Gertas galėjo atmintinai ant sofos medinių dalių nupiešti smuiko nugarėlę, kaklelį ir visas kitas instrumento detales bei jas taip išpjauti, kad naujosios dalys visiškai atitiktų senovinio smuiko detalių svorį ir formą.

Iš sendaikčių krautuvės viena po kitos dingo sofos, ypač senosios, jų medienai, manė Gertas, į išorę lengviau paskleisti muzikos tonus – juk į sapnų karalystę ji nugabeno tiek kūnų. Sofų apmušalus Gertas nuplėšdavo atsargiai, įsitempęs, tarytum jie būtų gražios moters drabužiai. Vaikinas mėgaudavosi, kai nauja detalė įgydavo Antonijaus Stradivarijaus smuiko dalies dydį ir svorį, džiaugėsi, galėdamas instrumento detales tiksliai nukopijuoti, galiausiai ėmėsi meistrauti pirmąjį savo smuiką.

Sofą pavertęs smuiku, ant naujo instrumento Gertas perklijavo baldo kainą ir šį be stygų pakabino tarp lentynėlių su batais. Kai smuiką po poros savaičių kažkas juokų dėlei nupirko, Gertas pradėjo gaminti antrą instrumentą. Jis pasirinko sofą, pavertė ją smuiku ir pakabino jį prie batų ir krepšių. Nors Gertas niekada nebuvo girdėjęs, kaip skamba jo smuikai, jis beveik užtikrintai žinojo, kad gamintojo rankos šio instrumento visiškai nebaigia, nes šiam savo darbą pabaigus, pradeda kitas meistras – laikas. Geras smuikas tobulėja su laiku. Gertas manė, kad jeigu Antonijus Stradivarijus po visų šių metų paklausytų savo smuiko skambesio, nustebtų dėl garso, kuris metams bėgant tapo tikrai gražesnis nei anksčiau.

Vieną dieną ant savo stalo Gertas rado vieną iš pigiųjų jo smuikų nusipirkusio pirkėjo paliktą raštelį. Ant lapelio buvo užrašytas telefono numeris ir moteriškas vardas. Gertas nežinojo, ko pirkėja nori, tačiau smalsumo vedamas jis paskambino ir susitarė susitikti. Kaip buvo sutarę, tą vakarą prieš senienų krautuvę išvydo jauną, suknele apsirengusią merginą su smuiko dėklu rankoje.

Jos vardas buvo Karen, konservatorijoje ji studijavo smuiką. Mergina užsikirsdavo ties kiekvienu žodžiu, prasidedančiu „ka“ raide, kaip, pavyzdžiui, jos pačios vardas ar „kapu-

činas". Todėl ilgokai užtruko, kol viešnia prisistatė. Ji mėgo kapučino kavą, bet negalėdama šio žodžio deramai ištarti, visada užsisakydavo espreso kavos. Kartais į kavinę su paiku bendraklasiu eidavo vien todėl, kad šis visada gerdavo kapučino kavą. Atėjus padavėjui, Karen apsimesdavo, kad įdėmiai tyrinėja valgiaraštį, o vaikinas užsisakydavo kapučino. „Man irgi", – pridurdavo ji tada. Ji nusipirko vieną iš Gerto smuikų. Ne kaip juokelį karnavalo eisenai ar papuošimą, bet iš tikrųjų juo groti. Instrumentas atrodė senas. Kai Karen įtempusi smuiko stygas pradėjo juo griežti, negalėjo patikėti, kad šis nuostabus smuikas ne senovinis ir kad ji instrumentą nusipirko tik už penkiolika guldenų.

Ji grįžo į senienų krautuvę ir viską išdėstė Žaninei. Sužinojusi, kad smuikas pagamintas čia pat, parduotuvės gilumoje, Žaninės paklausė, ar galėtų apžiūrėti meistro darbo vietą. Pardavėja atsakė, kad čia ne darbo vieta, o paprasčiausias stalas, ir kad mergina pati galinti prie jo nueiti. Karen nužingsniavo į vietą, kurioje atsirado jos svajonių instrumentas – smuikas už penkiolika guldenų. Parduotuvės gilumoje, tarp senų dviračių ir vaikiškų vežimėlių, ji išvydo medinį stalą, kokie paprastai stovi ūkininkų pašiūrėse. Karen pamatė Gerto naudojamus įrankius. Su nuostaba juos apžiūrėdama mergina panoro pamatyti ir meistrą, kuris ant paprasčiausio stalo su šiais keistais įrankiais gali pagaminti tokį smuiką ir jį be stygų pakabinti tarp nukleiptų batų.

Jis arba pamišęs, arba genialus, tarė ji sau. Arba abu kartu.

Devintą valandą Gertas žengė pro medines duris už knygų lentynos, nuėjo į parduotuvės priekį ir atvėrė paradines duris.

Jis atrodė taip, kaip ji ir įsivaizdavo – liesas ir išblyškęs.

Gertas nervingai prisiartino prie merginos, bijodamas, kad gali į ją atsitrenkti. Jis norėjo žinoti, kiek žingsnių juodu skiria, kad suprastų, kada jam sustoti, kokio ilgio žingsniu žengti. Jis pažvelgė į priekį, akimis išmatavo atstumą ir panarinęs galvą pradėjo eiti. Ten, kur, Gerto manymu, buvo tinkama vieta, jis sustojo ir atkišo ranką. Visgi atsistojo kiek per toli, tad žengė dar vieną žingsnį ir vėl ištiesė merginai ranką.

– Atleiskit, klaidelė, – tarė jis.

– K-k-k-k-kaip suprasti?

– Niekaip, – jam atrodė kvaila aiškinti, kad neatitiko žingsnių skaičius.

Mergina dėvėjo tvarkingą suknelę, kokias moterys paprastai vilki per vestuvių puotą ar laidotuves. Ir jos veidas atrodė kaip iš vestuvių ar laidotuvių. Ne liūdnas, bet ir ne linksmas. Ne optimistiškas, bet ir ne pesimistiškas. Ji ištiesė Gertui ranką.

– Gertas, – tarė vaikinas, nes mergina delsė ištarti savąjį, tad jis pamanė, kad susijaudinęs jos sakomo vardo neišgirdo.

– K-k-k-k-k-k-karen, – tarė ji.

Gertas mintyse suskaičiavo septynias „ka“ raides. Sukaupęs dėmesį į laiko tarpus tarp „k“ priebalsių, jis nebeišgirdo, kas nuskambėjo po jų serijos.

– Kaip? – pasitikslino jis.

Karen susierzino, nes Gertas neatidžiai klausėsi, o savo vardui ištarti jai prireikdavo daugiau energijos, nei nubėgti tris kilometrus per lietų.

– K-k-k-k-k-k-karen.

Gertas atidžiai klausėsi.

– Septyni „k“, – tarė jis, tarsi kalbėdamas su savimi, ir pradėjo mintyse skaičiuoti laiko tarpus tarp atskirų „ka“ ir laiką, kurio reikia pačiam „k“ ištarti.

– Atleisk, mano vardas ne septyni „k“, o K-k-k-k-k-ka-ren.

– Kiekvienas „k“ užima 0,28 sekundės. Jeigu septynis kartus sakysi „k“, užtruksi beveik dvi sekundes. O jeigu ištarsi vieną „k“, tada 1,68 sekundės patylėsi, tada tarsi „r“ ir „en“, sujungimą tarp pirmosios „k“ ir „ren“ gali ištarti be septynių „k“, – susumavo Gertas, tarytum ne kalbėdamas, o skaitydamas tekstą.

Karen, metų metus lankiusis pas logopedą, o po septynioliktojo gimtadienio vaikščiojusi pas psichiatrą, niekada nesusimąstė, kad jos problemą taip paprasta išspręsti stovint priešais sendaikčių krautuvę. Patarimas jai pasirodė juokingas, bet kadangi ji buvo muzikė ir tiksliai žinojo, kaip skaičiuoti laiką, instrumento dėklą padėjo ant žemės ir žvilgtelėjo į laikrodį.

– Ka viens-du-trys ren, – ištarė, su kiekvienu skiemeniu užlenkdama pirštą. Tada užmerkė akis, pasakė „Ka“, tyliai suskaičiavo iki trijų ir pridėjo „ren“. O paskui ėmė skaičiuoti vis greičiau, sparčiau tardama ir „Ka-ren“. Ji pradėjo juoktis ir šaukte iššaukė savo vardą:

– Ka-ren, Ka-ren. Kaip paprasta! – paskui tą patį padarė su žodžiu „kapučinas“. – Ka viens-du-trys pučinas.

Susidrovėjęs Gertas pasikasė galvą, o Karen vis kartojo žodžius kaip ką tik išmokęs juos tarti vaikas.

– Ka-ren, ka-pučinas, Ka-ren, ka-pučinas, – vis kartojo mergina, tarytum norėdama, kad išgirstų visas pasaulis.

Į lovą besiruošianti senyva kaimynė linguodama galvą pažvelgė pro miegamojo langą, kuris išėjo į senienų krautuvės kiemą.

– Tas senienų pamišėlis susirado savęs vertą draugę, – tarė ji savo vyrui.

– Kaip suprasti?

– Ji mano, kad parduotuvėje gaus kapučino, – pradėjus lyti moteris uždarė langą.

Viduje Gertui staiga ėmė slysti žemė iš po kojų. Jis prisiminė, kad pats paskambino merginai ir net susitarė susitikti nežinodamas, ko ji nori, ir to net nepaklausė. Situacija jam pasirodė kaip milžiniška bėda – tarytum Karen visą likusį gyvenimą pasiliks krautuvėje, nes jis jai paskambino. Gertas troško, kad jam užsimerkus viešnia išnyktų, tačiau pati mergina švytėjo iš linksmumo. Kai jis prie savo darbo stalo įjungė stalinę lempą, Karen pamatė, kad vaikinas prastai jaučiasi. Jis nudūrė galvą, prakaito lašeliai varvėjo nuo kaktos. Išblyško, tarytum Karen būtų buvusi tigras, kuris gali jį praryti. Gertas pamiršo, kad tai ji ant stalo jam paliko telefono numerį ir prašymą paskambinti.

– Šį smuiką nusipirkau čia, – Karen iškėlė smuiko dėklą į viršų. – Moteris k-k-k-ka, ka, – ji akimirką nutilo. – Ne, ne, palauk. Ka... – mintyse ji suskaičiavo iki trijų. – soje pasakė...

– Taip, – pridūrė Gertas, tarytum žinodamas, ką ji ištars.

Ji atidarė tvarkingą smuiko dėklą, kuris jai atsiėjo daugiau nei pats instrumentas. Jame Gertas pamatė gulintį savo smuiką su stygomis ir stryką. Ji atsargiai išėmė smuiką iš dėklo ir ištiesė jį.

– Ar pažįsti šį smuiką? – paklausė.

– Taip, – atsakė jis sumišęs.

– K-k-k-kaip jį pagaminai? – pasiteiravo Gerto.

Šis pasikasė galvą ir sugrūdo rankas į kelnių kišenes. Išėmęs iš vienos kišenės dviračio raktą, vėl jį ten įdėjo ir ranka perbraukė galvą.

– K-k-kaip jį pagaminai? – pakartojo Karen ramiai.

– Iš sofos.

– Sofos?

Gertas pamanė, kad ją gal įžeidžia taip sakydamas, nes ji įtempė smuiko stygas ir nupirko brangų dėklą su stryku.

– Turi galvoj, k-k-k-k-kad šis smuikas pagamintas iš sofos?

Gertas nepastebėjo merginos nuostabos, nes jo galvoje ūmai kilo viena mintis.

– Klausyk, – tarė jis. – Gal tu žinai, iš kokios medienos gaminami strykai?

Jis paėmė stryką ir perbraukė per jį ranka, norėdamas įvertinti jo dydį, ir visai pamiršo Karen.

– Ir tokį dar galima pagaminti, – tarė.

Jis paguldė stryką ant stalo ir nuėjo į sofų skyrių. Iš ten prie savo stalo atsitempė sofą ir su „Stanley“ peiliuku pradėjo pjaustyti baldo apmušalus.

Karen stovėjo ir žiūrėjo nustebusi, kaip Gertas dirba, tarytum jos nė nebūtų. Ji įdėjo savo smuiką ir stryką į dėklą, uždarė jį, kad į instrumentą nepatektų dulkių, ir, prisiminusi ją iš mikčiojimo išvadavusį skaičiavimą, nusišypsojo. Skaičiuodama ji išėjo į lauką ir linksmai nusijuokė.

Po septynerių metų Gertas nelauktai prisiminė Karen ir pasigailėjo, kad tada nepaprašė pagriežti smuiku, – būtų nors kartą išgirdęs skambantį savo paties instrumentą. Ši mintis iškilo Karen smuiko dėžės pavidalu, kai jis dirbo prie vienos sofos, ją versdamas smuiku. Tokio dėklo ji niekada nebūtų pirkusi, jeigu instrumentas nebūtų jo vertas. Jis niekaip neprisiminė merginos vardo, atmintyje iškilo tik septynios „ka“, paskui Gertas vėl pasinėrė į darbą. Vėliau, jau lovoje, pajuto,

kad viena jo smegenų dalis vis dar sunkiai dirba, norėdama prisiminti merginos su smuiku vardą.

– Jos vardas – tikrai ne Septynissyk-k ir jau tikrai ne kapučinas, gal ji Karina ar Karolina?

Tą naktį jis sapnavo begalinius kukurūzų laukus iš tos vienintelės kelionės pas senelį ir senelę į Zelandiją. Švietė saulė, jis ėjo kukurūzų lauku. Jį sekė mergina. Lijo, lietus krito tik ant jos. „Ka viens-du-trys ren, Ka viens-du-trys ren“, sušuko ji juokdamasi.

Ryte Gertas pabudo pavargęs. Jo smegenys visą naktį pradirbo.

– Jos vardas buvo Karen, – ištarė jis tyliai tualete, laikydamas rankomis galvą, kad ši nenukristų ant grindų.

16

Ponas Šneideris su žmona ir trimis vaikais vasaromis vykdavo į savo atostogų namelį Nyderlanduose, Lemerio miestelyje, kur buriuodavo. Vokietis prekiavo muzikos instrumentais. Mažoje Štutgarto gatvelėje jis laikė muzikos instrumentų parduotuvę, skirtą profesionaliems muzikantams. Be buriavimo, Šneideris turėjo dar vieną pomėgį. Keliaudamas po įvairias šalis, jis mielai lankydavosi sendaikčių krautuvėse. Jose ieškodavo ne tik senų muzikos instrumentų, bet ir stebėdavo, kas toje šalyje dar tik paseno, o kas jau laikoma senoviniu daiktu. Laikas tarp šių dviejų kategorijų, Šneiderio galva, ir sudarydavo turtą. Kadangi Nyderlanduose jaunimas ir senimas nepalaikė ryšių – kartos atskirai laikėsi net smuklėse, – šios šalies senienų krautuvės prekeivį itin masino. Nes kai mirdavo seneliai ir senelės, niekas nebegalėdavo papasakoti už daiktų slypinčių istorijų ir – tai buvo itin reikšminga, – Nyderlandų sendaikčių krautuvėse dažniausiai dirbo buvę hipiai, buvę įsilaužėliai, buvę pašalpų gavėjai (kai ekonominė padėtis kiek pablogėdavo), buvę depresijos pacientai, buvę agresoriai ar jų aukos. Todėl jie nenutuokė gaunamų mirusių senolių daiktų vertės. Šneideris taip jau tris kartus nusipirko puikių muzikos instrumentų: du pianinus ir saksofoną. Vieną kartą Heino miestelyje įsikūrusioje krautuvėje jis aptiko

peruką, kurio Vokietijos muziejai ieškojo nuo 1898 metų, kai šis pradingo. Perukas voliojosi ant grindų šalia odinių švarkų ir liemenėlių. Jis suabejojo, tačiau vis tiek pakėlė peruką ir nuėjo prie kasos.

– Kiek kainuoja šie senelio kūšplaukiai? – paklausė vienos iš buvusių hašišo rūkalių.

– Penkiasdešimt centų, – atsakė moteris.

Buvo kaip tik taip, kaip manė Šneideris. Už įrodymą turėjo pakloti dar dvidešimt penkis tūkstančius markių, bet perukas iš tiesų priklausė Bachui.

Kitą kartą jis įsigijo apatines kelnes. Jis tikėjo, kad anksčiau drabužį dėvėjo Bethovenas – nors nieko negalėjo tuo įtikinti, – net ir tada, kai paaiškėjo, kad kelnėse surasti plaukeliai tikrai iš garbiojo kompozitoriaus pasturgalio. Klasikinės muzikos gerbėjai yra įnoringa publika, jai Bethoveno sėdynės plaukelio – jeigu jis iš tiesų buvo jo, – garbinimas pasirodė gerokai perdėtas. Tad po poros savaičių Šneideris nuskrido į Niujorką, parašė kelis skelbimus ir galiausiai sugebėjo parduoti apatines kelnes storam amerikiečių milijonieriui, radusiam įrodymą, jog plaukas iškrito Bethovenui iš sėdynės šiam kuriant Penktąją simfoniją. Kaip savo puikaus senovės jausmo įrodymą Šneideris saugojo visus amerikiečių straipsnius apie apatines kelnes.

Tą vasarą Šneideris atsitiktinai užklydo į Gerto miesto sendaikčių krautuvę. Vaikai norėjo į „McDonald's" restoraną, o kadangi pačiam greitmaistis nepatiko, palikęs šeimą prie kavinės, nuėjo pasiieškoti senienų krautuvės laikui prastumti. Krautuvėje tarp senų batų jis pamatė kabantį vieną iš Gerto smuikų. Muzikos instrumentas atrodė veikiau juokingai nei profesionaliai, tačiau Šneideris smuiką paėmė į rankas.

Nuo septynioliktojo gimtadienio jis tobulino nuovoką apie smuikus, pirma kaip smuikininkas, o nuo trisdešimt vienerių, kai atrado, kad labiau jam sekasi prekiauti, o ne griežti, – kaip pardavėjas.

Iš pradžių žvilgtelėjo į smuiką šypsodamasis, tačiau vėliau atsisėdo į vieną iš krėslų ir atidžiai apžiūrėjo instrumentą. Taip sumeistrauto smuiko jis dar nematė. Atrodė, kad jis pagamintas iš vieno medžio gabalo. Šneideris pabarbeno pirštais į dengtę ir pagalvojo, kad kvaila tokį smuiką kabinti tarp senų batų. Jis pažvelgė į etiketę su kaina, kurioje buvo nurodyta „15,50 guldenų“ – kaip tik tiek kainavo sofa, iš kurios pagamino smuiką. Šneideris nusinešė instrumentą prie Žaninės kasos.

– *Sprechen Sie Deutsch?*[1] – pasiteiravo.

– *Ein klein bischen,*[2] – atsakė ji.

Šneideris kalbėjo vokiškai, moteris atsakinėjo olandiškai. Kaskart prasižiojęs Šneideris vis labiau perėjo į olandų, o Žaninė – į vokiečių kalbą, kol po kelių minučių Žaninė kalbėjo vien vokiškai, o Šneideris – vien olandiškai. Jis teiravosi, iš kur parduotuvė gavo tą smuiką.

– Iš ten, – atsakė ji ir parodė į krautuvės kampą.

Jis mandagiai pasiteiravo, ar jam galima vietą apžiūrėti, Žaninė linktelėjo. Su smuiku rankoje Šneideris nužirgliojo prie Gerto darbo stalo, ant kurio gulėjo keisti darbo įrankiai. Vieni jų buvo skirti dviračiams taisyti, kiti – paukščiukų iškamšoms kimšti ar medžiams pjauti. Šneiderio akys pirmiausia užkliuvo už smuiko, kurį Gertas gamino tuo metu, paskui pakilo į viršų – į sieną, prie kurios buvo pastatytas stalas. Ant sienos kabojo dar vienas smuikas, kurio vertę

---

[1] Ar kalbate vokiškai? (*Vok.*).

[2] Truputį (*vok.*).

Šneideris kaip mat nustatė. Giliai alsuodamas jis keliais užlipo ant stalo ir nukabino jį nuo sienos. Tai buvo kaip tik Gerto sutaisytas instrumentas, iš kurio jis išmoko gaminti smuikus. Virpančiomis rankomis Šneideris prisitraukė „*f*“ išpjovą prie akies. Smuiko viduje jis išvydo popierėlį su sau gerai pažįstama pavarde „Antonijus Stradivarijus“ ir nurodytais metais – „1713“. Nuo kaktos ant smuiko nulašėjo keli prakaito lašeliai, jis pradėjo dar giliau alsuoti.

– *Scheiße*,[1] – sušnibždėjo, žiūrėdamas į turtą savo rankose, kurio nebūtų radęs, jeigu mėgtų „McDonald's“ maistą. Paraudusiu veidu jis grįžo prie kasos. Vyras žingsniavo taip, tarytum žemė po kojomis siūbuotų, ir norėjo paslėpti savo susijaudinimą.

– Noriu šito, – pasakė greitai.

Jis nepadėjo smuiko ant prekystalio. Žaninė ištiesė į instrumentą rankas, norėdama pasižiūrėti į prekės kainą, tačiau Šneideris jo neatidavė. Žaninė taip ir sustingo ištiestomis rankomis, o Šneideris suvokė, kad vertingąjį smuiką visgi teks akimirką paleisti iš rankų, kad paskui galėtų jį įsigyti. Žaninė vis labiau pyko. Jai atrodė, kad šis vokietis nori jai įrodyti, jog ji, olandė, nemoka tinkamai laikyti muzikos instrumento. Moteris pagriebė smuiką iš pirkėjo rankų ir pasukiojo jį rankose tarytum laikytų ne muzikos instrumentą, o arbūzą. Šneideris įsitempęs laikė rankas po smuiku ir sukiojosi visu kūnu saugodamas, kad instrumentas išsprūdęs iš rankų netaukštelėtų žemyn.

– Nėra jokios kainos, – iškošė Žaninė pro sukąstus dantis ir skambiu „kaukšt“ tekštelėjo instrumentą ant stalo.

– Gal galite pasakyti, kiek jis kainuoja? Norėčiau smuiką įsigyti.

---

[1] Mėšlas (*vok.*).

Žaninė išgirdo, kaip giliai alsuoja Šneideris, ir pamatė jo prakaituotą veidą. Ūmai ir jai pasidarė karšta, tarytum krautuvė būtų pavirtusi pirtimi.

– Martynai! – pašaukė ji, atėjęs šis išvydo prie kasos drebantį išsipusčiusį vokietį. Martynas norėjo pasirodyti apsukrus prekeivis. Todėl padvigubino galvoje turėtą kainą.

– Penkiasdešimt, – tarė jis pirkėjui.

– Penkiasdešimt ko? – pasitikslino Šneideris, galėjęs atiduoti už pirkinį ir penkiasdešimt tūstančių.

– Guldenų, žinoma, – atsakė Martynas, pamanęs, jog vyras galvojo apie penkiasdešimt centų.

Martyno batai smuiko vertę sumažino nuo penkių iki trijų milijonų, o liežuvis trijų milijonų vertę dar nusmukdė iki penkiasdešimties guldenų.

Virpančiomis rankomis Šneideris atvėrė piniginę, pirštais perbėgęs per banknotus, išėmė ir Žaninei padavė penkiasdešimt, o Martynui – dvidešimt penkis guldenus. Jis vėl grįžo prie Gerto darbo stalo, paėmė tarp senų batų rastą smuiką ir dulkėtą krepšį, į kurį instrumentas tiksliai tilpo, ir viską padėjo ant prekystalio.

– Krepšys dovanai, – pasakė Žaninė. – O šitas, – moteris paėmė smuiką ir apsuko jį. – Penkiolika guldenų penkiasdešimt centų, – lėtai ir aiškiai ištarė.

Šneideris ant prekystalio nutėškė dar penkiasdešimt guldenų ir išlėkė iš parduotuvės, nereaguodamas į Žaninės šūksnius, kad jam dar priklauso grąža.

17

Iš sendaikčių krautuvės Šneideris nuskubėjo prie automobilio. Seną krepšį su Stradivarijaus smuiku atsargiai įdėjęs į bagažinę, jis nuvažiavo „McDonald's“ restorano link. Čia jo laukė žmona su vaikais, ketindami vėl grįžti į Lemerį.

– Mums reikia atgal į Štutgartą, – pasakė jis greitai.

– Kaip tai? – nesuprato žmona.

Jis prikišo lūpas žmonai prie ausies:

– Mūsų bagažinėje guli stradivarijus.

Taip Šneiderių šeimos atostogos baigėsi trimis milijonais, o Gerto diena – penkiasdešimčia guldenų, kuriuos Žaninė padavė sūnui kaip įrodymą, kad sofos, jo rankų sumažinamos iki smuikų, pradėjo nešti neblogą pelną.

Grįžęs į Štutgartą, parduotuvėje Šneideris įtempė Gerto smuiko stygas. Instrumentas nenuvylė, šalia Stradivarijaus smuiko pasirodė dar vienas lobis, ne toks įžymus, bet ne mažiau vertingas. Jis skambėjo taip pat gražiai. Tik nusipirkęs stradivarijų, Šneideris norėjo kuo greičiau ištrūkti iš tos senienų krautuvės, bet po kurio laiko savo parduotuvės gilumoje gerdamas kavą ir prieš akis turėdamas Gerto smuiką, jis ilgai mąstė apie tą keistą vietą. Prekybininkas gerai suprato, kad žmogus, galintis su paprastais įrankiais sukurti tokį

smuiką, genialus, tačiau jam galvoje netilpo, kaip meistras nesuvokė savo gaminio vertės, ir stradivarijų pakabino tokioje vietoje, kurioje nerastum prekės, brangesnės nei penkiasdešimt guldenų. Būtų buvę gerai nusiųsti į tą sendaikčių krautuvę kurį nors savo pardavėją, kad šis nupirktų vieną iš tenykščių smuikų, tačiau jis niekuo nepasitikėjo, be to, šiuo atveju ir tarpininkui turėjo nubyrėti, tad pirminė kaina būtų išaugusi.

Tik po keturių mėnesių Šneideris išdrįso grįžti į sendaikčių krautuvę. Jis vilkėjo senus drabužius, buvo užsidėjęs akinius nuo saulės ir nusiskutęs barzdą. Įžengęs į parduotuvę, kuri jį praturtino trimis milijonais guldenų, nuėjo į batų skyrių ir pamatė čia vėl kabantį smuiką, šį kartą įkainotą trisdešimt penkiais guldenais. Ant Gerto stalo buvo gaminamas dar vienas smuikas. Vinis, kadaise laikiusi stradivarijų, dabar buvo naudojama priekiniam lenktyninio dviračio ratui pakabinti. Šneideris pažvelgė į Gerto kėdę, ant kurios šis buvo didelėmis, raudonomis raidėmis užrašęs „80 guldenų“, kad baldo niekas nenupirktų. Kėdė turėjo patogų paminkštinimą ir buvo kaip tik reikiamo aukščio. Šneideris atsisėdo ant kėdės ir palietė seną medinį stalą, ant kurio viename ūkyje kadaise sverdavo bulves. Čiuopdamas storą, rantuotą stalo plokštę, jis mąstė apie Gerto smuiko garso paslaptį, iki šiol negalėdamas jos įminti. Šneideris apžiūrėjo meistro naudojamus klijus – indelis kainavo vos du guldenus, – pigiausi, kokius Gertas galėjo rasti. Ir smuiko lakas nebuvo niekuo ypatingas – paprasčiausias medžio lakas. Vyras taip pat nesuvokė, ką ant stalo veikia sofos kojos.

– Va kur įminimas, – sušnibždėjo jis.

Šneideris buvo matęs daug gerų smuikų meistrų, kurie, bandydami pagerinti savo instrumentus, pasitelkdavo modernias technologijas ir bendravo su geriausiais smuikininkais, o čia, šiame prišnerkštame senienų užkampyje, į kurį nepatekdavo nė saulės spindulėlis, ant žeme atsiduodančio stalo su įrankiais, tinkamais nebent spintai susukti, naujoviškai buvo gaminami smuikai. Panašiai nustebo ir šio amato žinovai, kai Šneideris parodė jiems Gerto smuiką.

Vyras paėmė tarp batų kabantį smuiką, nužingsniavo prie kasos ir padėjo instrumentą ant prekystalio.

– Pone, jums dar priklauso grąža už anuos pirkinius, – pasakė jam Žaninė.

Šneideris nustebo, kad pardavėja jį pažino. Jis kiek sumišo, bet tą pačią akimirką ir nusiramino. Vadinasi, parduotuvėje niekas nežino tikrosios stradivarijaus ar tų keistųjų smuikų vertės.

– Ne bėda, tų pinigų man nereikia, – atsakė jis nusiimdamas akinius nuo saulės. – Užtat mielai susitikčiau su to smuiko gamintoju.

– Jis čia būna tik vakarais.

– O dieną?

– Dieną jo čia nėra, – nukirto trumpai Žaninė, kol jos smegenys ieškojo priežasties, kodėl ji nori, jog šis vyras kiek įmanoma greičiau pradingtų, dar prieš jai surinkant jam tiesiai į veidą, įsikandant į ranką ar trenkiant galvą į kasą arba sieną. Akies krašteliu ji pamatė skalbimo mašiną. Moters smegenys iškart griebė pirkėją ir įgrūdo jį į skalbyklę. Žaninė įpylė skalbiamųjų miltelių ir mintimis įjungė skalbyklę, vyrui vis kartojant paskutinius žodžius: „O dieną... o dieną... o dieną...“ Ji nusišypsojo.

Šneideris nustebęs pažvelgė į jos veidą, kuris iš atšiauraus staiga pasidarė draugiškas. Jo žvilgsnis nusekė paskui jos akis, norėdamas suvokti, kas moteriai suteikė šią ramybę, tačiau vienintelis dalykas buvo skalbimo mašina.

– Graži skalbyklė, – tarė Šneideris, norėdamas vėl įpūsti pokalbiui gyvybės.

– Ir veikia gerai, – sutiko Žaninė, vis dar matydama, kaip Šneideris sukasi ratu. „O dieną?" kartojo vyras iš skalbyklės.

– Dieną jis savo kambaryje, – pasakė Žaninė ir atsiprašančiu žvilgsniu pažvelgė į žmogų, stovintį už Šneiderio. – Dieną jis savo kambaryje, – dar pakartojo.

Šneideris pamanė, jog jeigu būtų vedęs olandę, kiekvienoje namų patalpoje pastatytų po skalbyklę, nes jos olandes padaro sukalbamesnes.

– Norėčiau su juo šnektelėti, – tęsė jis.

– Gal galėtumėte palaukti štai ten? – nurodė moteris.

Šneideris palaukė, kol Žaninė atsiskaitė su klientu už jo.

– Aš mokėsiu penkis šimtus guldenų, – tarė jis.

Žaninė nesuprato, ką jis turi galvoje – ar šią sumą jis mokės per mėnesį, ar už kiekvieną smuiką, tad susimąstė.

Šneideris pamanė, kad jai suma pasirodė per maža, tad vėl pasiūlė:

– Tūkstantį guldenų.

Žaninė susimąstė apie tūkstantį guldenų.

– Tūkstantį penkis šimtus, – greitosiomis pridūrė Šneideris.

Tada Žaninė pašaukė vieną darbuotoją, kad pakeistų ją prie kasos, ir paprašė Šneiderį sekti paskui save. Šis nuėjo paskui moterį su smuiku po ranka. Po kiek laiko jie įžengė į sujauktus namus ir nuėjo prie kambario, kurio durys būdavo

visada uždarytos. Žaninė pabeldė, Gertas atidarė. Apstulbęs jis pažvelgė į vyrą, stovintį už motinos.

– Šis ponas duos tau tūkstantį penkis šimtus, – išbėrė Žaninė be jokios įžangos.

– Už kiekvieną instrumentą, – iškart papildė Šneideris.

Žaninė ir toliau žiūrėjo į Gertą išpūstomis iš nuostabos akimis. Galbūt jai nebereikės pardavinėti senų sofų? Ir Gertas atrodė sutrikęs. Ne dėl kainos, o dėl to keisto, senais drabužiais vilkinčio vyro, stovinčio jo kambario tarpduryje. Padėtis jam pasirodė tokia sudėtinga, jog atrodė, kad nervai skrandį tuoj įspraus tarp žarnų. Žaninė grįžo prie kasos, galvodama, kad arba tas vokietis pamišęs, arba pasaulis, arba Gertas. Jai ėmė skaudėti galvą, nors moteris ir nesuprato, jog skausmas kilo dėl Šneiderio, jos mintyse vis dar besisukančio skalbyklėje.

Gertas su pižama liko stovėti kambario tarpduryje, priešais jį prakaitavo Šneideris. Pastarasis jau buvo suvokęs, kad prieš jį stovi genijus, kokių per porą šimtmečių gimsta tik vienas.

– Gal turite laiko ko nors išgerti ir pakalbėti apie darbą? – pasiūlė Šneideris.

Gertas išsigando nuo minties, kad jam teks kur nors sėdėti su nepažįstamuoju ir kalbėtis su juo apie darbą. Žodžiai „kalbėti“ ir „darbas“ Gertui buvo neaiškūs. Jo galvoje ėmė suktis dvi viską švarinančios skalbyklės, turėjusios paaiškinti ir tuodu žodžius, tačiau galiausiai ir pačios skalbimo mašinos jais susiteršė, o Gertui irgi pradėjo skaudėti galvą.

Šneideris visaip mėgino palaikyti pokalbį.

– Smuikas, – tarė jis. – Šis... jis kabojo tarp senų batų. Iš pradžių už jį sumokėsiu tūkstantį penkis šimtus, o jeigu rinka pasirodys gera, kainą dar padidinsiu.

Viena ranka kasydamasis galvą, kita Gertas pliaukštelėjo sau per šlaunį, ieškodamas kelnių kišenės su raktu ir norėdamas jį iš tenai išimti, tačiau pižaminėse kelnėse nieko nerado. Šneideris pažvelgė į genialias rankas, jausdamasis taip, tarsi Gertas savo tylėjimu jį išspiria lauk kartu su visais nukleiptais sendaikčių krautuvės batais. Iš keistuolio kambario sklido baisi smarvė, nes Žaninė nebetvarkė jo nuo aštuonioliktojo sūnaus gimtadienio. Jei Šneideris nebūtų girdėjęs jo smuiko garso Štutgarte, jis nualptų nuo šios smarvės.

– Galbūt dabar turite laiko? – pabandė Šneideris.

Gertas neišgirdo klausimo.

– O gal galėčiau gauti jūsų sąskaitos numerį? Tada pervesčiau pinigus už kiekvieną smuiką.

Gertas nuėjo į kambarį, uždarydamas už savęs duris, grįžo atgal su savo banko kortele ir padavė ją Šneideriui. Šis išsiėmė užrašų knygelę, užsidėjo skaitymo akinius ir persirašė sau kortelės duomenis.

– Kiek laiko gaminate vieną smuiką? – paklausė jis paskui.

– Įvairiai, kartais dvisėdė sofa, kartais mažesnė – atsakė Gertas.

Išgirdęs atsakymą Šneideris suvokė, kad su Gertu nepavyks kur nors prisėsti ir pasikalbėti. Jis čia paklaus jam reikiamos informacijos.

– Aš užmokėsiu jums už du smuikus. Po mėnesio atvažiuosiu jų pasiimti. Tada atvešiu ir smuikų dėklų, ant jų bus mano adresas, kad kitą kartą galėtumėte instrumentus man pats atsiųsti.

Šneideris iš vidinės švarko kišenės išėmė voką su trimis tūkstančiais guldenų ir padavė jį Gertui.

Vokas su pinigais privertė Gertą pasijusti nepatogiai.

– Gal būtų geriau... – pradėjo jis, norėdamas Šneideriui paaiškinti, jog mieliau pirma pagamins smuikus, o tik paskui gaus pinigus, tačiau vokietis jį nutraukė:

– Gerai ir taip.

Šis būdas buvo tinkamiausias – taip jis buvo tikras, kad smuikų niekas nebekabins tarp senų batų, o siųs tiesiai į Štutgartą.

gyvenimas

18

Sakoma, kad niekas taip gerai nenumano muzikos instrumento vertės, kaip jo meistras ar juo grojantis muzikantas, tačiau Gerto smuikų vertę tiksliausiai nustatė Šneideris. Jis įtempdavo jų stygas ir į savo parduotuvę kviesdavosi geriausius smuikininkus jais griežti. Taip smuikus išbandydavo savo ir smuikininkų ausimis.

– Ar šis smuikas – senovinis? – paklausė kartą vienas muzikantas.

– Jis nei senas, nei naujas, – atsakė Šneideris.

– Kas jį pagamino?

Šneideris nusijuokė:

– Nėra meistro, tik pardavėjas – aš.

– Žinoma, viską norite dar pagražinti, bet šis smuikas jau ir taip užtektinai paslaptingas. Kuo geresnis smuikininkas, tuo daugiau pinigų jis bus pasiryžęs mokėti už tokį instrumentą.

Šneideris nusišypsojo ir nužvelgė smuiką kaip paslėptą lobį.

– Mane dar stebina tai, – tęsė muzikantas, – kad smuiko dalys taip suklijuotos tarpusavyje, jog atrodo augte suaugusios. Dar niekada nemačiau tokio paprasto ir kartu nuostabaus smuiko.

– Tikrai, – pritarė išdidžiai Šneideris. – Tai labai vertingas smuikas. Kažkur pasaulyje auga šventas medis, ant kurio kaip vaisiai noksta šie smuikai. Prieš jiems pernokstant ir nukrentant ant žemės, aš juos nuraškau, kad krisdami nesuskiltų.

– Gerai rūpinkitės šiuo medžiu, pone Šneideri. Jis iš tiesų šventas, – nusišypsojo smuikininkas. – Kiek smuikų per dieną uždera ant šio vaismedžio?

– Stradivarijus per gyvenimą pagamino tūkstantį smuikų; iš jų penki šimtai pradingo, o kita tiek liko. Šis medis, tikiuosi, grąžins tuos penkis šimtus trūkstamų instrumentų, – Šneideris auksiniu rakteliu atrakino vitrinos dureles, joje jis kaskart padėdavo iš Gerto gautą smuiką su pardavimo kaina, už kurią būtų galėjęs nusipirkti visas sendaikčių krautuvės senienas, pačią parduotuvę ir žemę, ant kurios ji stovi.

Gerto gaminami smuikai ėmė skambėti koncertų salėse, juos įsigydavo žymiausi pasaulio smuikininkai. Tokį smuiką nusipirkti buvo galima vienintelėje vietoje – Šneiderio parduotuvėje Štutgarte. Norėdamas užtikrinti, kad smuikai liktų unikalūs, vienu metu jis siūlydavo tik vieną instrumentą. O kitus paštu nuolat gaunamus instrumentus kaupė. Prekeivis suprato, kad jam niekada nepavyks susidraugauti su Gertu, tačiau jis laikėsi pažado ir, pardavimo kainai pakilus, už kiekvieną smuiką mokėdavo vis daugiau. Iš pradžių Gerto gaunamas užmokestis išaugo iki penkių tūkstančių guldenų, o galiausiai pakilo iki septynių tūkstančių eurų už vieną smuiką. Tai buvo tik menka dalelė sumos, kurią už instrumentus gaudavo Šneideris.

Gertas vis gamino smuikus, dėjo juos į dėklus ir siųsdavo Šneideriui. Su kiekvienu smuiku jis vis labiau įgusdavo – pa-

našiai ir pardavėjas su kiekvienu instrumentu uždirbdavo vis didesnę sumą. Gertas niekuomet netikrindavo savo banko sąskaitos likučio, išskyrus vienintelį kartą, kai nuėjo į banką susitarti, kad šis automatiškai nuo sąskaitos nurašytų pusę mėnesinio dujų ir elektros mokesčio. Pirmiausia jis pasiteiravo bankininko, ar tokią sumą išgalės sumokėti.

Darbuotojas nustebęs atsakė:

– Žinoma, su tokiu likučiu sumokėtum visus mokesčius už ateinančius trisdešimt metų.

– Tada norėčiau mokėti visas mėnesio išlaidas, – atsakė Gertas.

Nuo tos dienos Gertas pastebėjo, kad jo darbo stalas keičiasi. Pirmiausia į sandėliuką kažkas išbogino šalia stalo besivoliojusius senus dviračius ir pilvo preso treniruoklius, ėmė šluoti grindis, o sofas tvarkingai surikiuodavo vieną šalia kitos. Kiek vėliau tos pačios rankos praverdavo ir langelį, ant stalo pastatydavo termosą su arbata ir puodeliu, vieną dieną stalą papuošė net akvariumas su trimis auksinėmis žuvelėmis.

Antrą kartą į banką Gertas nuėjo jų kviečiamas. Banko darbuotojai paaiškino, kad būtų protingiau atidaryti taupomąją sąskaitą. To paties apsilankymo metu jis nusprendė kas mėnesį į motinos sąskaitą pervesti dar po tūkstantį penkis šimtus, o Šernų globos draugijai – po šimtą penkiasdešimt guldenų.

Gerto smuikai viso pasaulio salėse į klausytojų ausis liejo muziką, tačiau jis pats gamindamas instrumentus vis dar klausėsi senosios moters griežimo kasetėje. Gertas tikėjo, kad jo smuikai, turėdami stygas, galėtų suskambėti kaip garso įrašo instrumentas. Versdamas sofą smuiku, jis sklandė pasaulyje, pilname paukščių, medžių, gyvūnų, gėlių, vabzdžių

ir vaivorykščių, – visus šiuos dalykus buvo matęs „Jaunimo enciklopedijoje“, kuri gulėjo šalia ant darbo stalo.

Sendaikčių krautuvės darbuotojai įprato rytais jį rasti dar dirbantį prie stalo. Kartais pro priekines duris Gertas įžengdavo ir dieną, šviesiuoju dienos metu prie stalo jis pradėjo krapštytis tada, kai atrado, jog dienos šviesa akims tinkamiausia. Apsukęs kasetę, jis imdavosi darbo. Sykiais pirkėjai paslapčia juokdavosi, matydami jį užsiėmusį sofa ar smuiku, arba nustebę žiopsodavo, nesuvokdami, kas sieja liesą išprotėjusį vyrą ir sofą ar smuiką. Aišku buvo viena – ardydamas sofą, Gertas būdavo kitame pasaulyje, ne senienų krautuvės gilumoje. Moters griežiama smuiko muzika kasetėje Gertui buvo tarsi trečioji ranka. Jis pasinerdavo į medį ir mažytes smuiko detales. Ištrūkdavo iš ilgų, tamsių savo smegenų tunelių ir senienų krautuvės ir pakildavo virš tamsių debesų į tolimus paplūdimius, kuriuos buvo matęs „Jaunimo enciklopedijoje“.

Jeigu Gertas būtų galėjęs pasirinkti, jis visą gyvenimą būtų likęs sendaikčių krautuvės gilumoje. Ką tik praėjus trisdešimt septintajam gimtadieniui jis kaip tik baigė dar vieną smuiką. Reikėjo padirbėti dar kokią valandėlę, tačiau vyras buvo pavargęs, tad nusprendė darbą pratęsti rytojaus dieną. Atsigulęs miegoti, susapnavo, kad vis dar gamina smuiką. Kaskart norėdamas instrumentą galutinai užbaigti, rasdavo dėmesio reikalaujančią vieną ar kitą detalę, nutolindavusią darbo pabaigą. Gertas prabudo, pasuko į tualetą ir pamatė iš jo piktai išeinančią Žaninę, už jos nugaros tarsi bardamasis sukliokė nuleidžiamas vanduo. Gertas trumpam dar grįžo į savo kambarį, nes Žaninė nemėgo, kad kas nors iškart po jos naudotųsi tualetu, užuosdamas jos paliktą smarvę.

Rytojaus rytą Gertas pamatė, kad Žaninė pirmą kartą po ilgų metų jo laukė, norėdama kartu papusryčiauti. Ją kankino žagsulys.

– Jau laikas, – tarė ji girtu balsu, – ir tau savo vietelę susirasti.

Gertas pirmą kartą išdrįso pažvelgti jai tiesiai į veidą – to jis nebuvo daręs nuo tos dienos, kai grįžo iš apsilankymo pas senelius Zelandijoje. Motinos veidas Gerto atmintyje buvo senesnis nei iš tikrųjų. Šiurpiausios buvo akys – atrodė, jos metų metus laukė, norėdamos jį apkaltinti.

– Greitu metu... – pradėjo jis, norėdamas pasakyti „greitu metu aš išsinuomosiu namą", tačiau Žaninė neleido sūnui baigti.

– Nėra jokios prasmės, – pasakė. Ji norėjo ištarti „nėra jokios skubos". Žagsulys pakeitė paskutinį žodį, tačiau iš motinos tono Gertas suprato, ką ji turėjo galvoje.

Kaip niekada smarkiai lijo. Nors Gertas pragyveno su motina trisdešimt septynerius metus, po pokalbio prie stalo tąryt jis pasijuto taip, tarytum visus šiuos metus jis pas Žaninę svečiavosi, o dabar atėjo laikas išsiskirti. Devintą valandą ryto jis išėjo iš namų. Penkiolika po dešimtos grįžo, nusipirkęs namą. Praėjus keturioms dienoms gavo raktą ir persikraustė į savo naująją buveinę.

Po kaltinančio Žaninės žvilgsnio Gertas niekada nebeužsuko nei pas ją, nei į sendaikčių krautuvę, ateidavo tik į motinos gimtadienius. Jis apgailestaudavo, kad visi tokią šventę turi. Naujieji Gerto kaimynai net pritilę žiūrėjo, ką šio pasamdyti nešikai gabena į vidų. Į namus keliavo vien sofos. Kai kurie jų manė, kad naujajam gyventojui patinka visur gulinėti, o gal jis tiesiog kolekcionavo šiuos baldus. Tačiau

kaimynai dar labiau stebėjosi tada, kai ir vėliau sofos nepaliaujamai keliavo į namą, tarytum šis turėtų begalę kambarių. Iš pradžių Gertui buvo maža vietos vaikščioti, bet kiekvienas pagamintas smuikas išlaisvindavo vis daugiau erdvės. Po dešimties mėnesių, kai dauguma sofų pradingo, o kelios likusios persikraustė į pašiūrę už namo, pro langą į vidų pažvelgę kaimynai išpūtė akis, išvydę Gertą stovintį tuščioje svetainėje be sofų ar kėdžių, bet dar po kokių trijų savaičių patalpoje buvo vėl pilna sofų, kurias reikėjo išgabenti į pašiūrę.

Buvęs namo savininkas augino balandžius, prieš persikraustant į senelių prieglaudą paukščius teko parduoti. Sode stovėjo pašiūrė gofruotos skardos stogu, čia jis ir laikė balandžius. Pirmas savaites naujame būste Gertas negalėjo dirbti. Persikraustymas buvo didelis įvykis. Ištisas dienas jis negalėjo atsitokėti tarytum laukinė beždžionė, kurią sugavo miške ir iškart patupdė narve mugės lankytojų džiaugsmui. Viskas aplinkui buvo nauja. Vyras nežinojo, kaip ir kur jam pradėti. Ilgas valandas prasėdėjo ant vienos iš sofų, rankomis kasydamasis galvą. Pirmoji jungtis su namais buvo tualetas. Jis pamiršo smuikus ir Šneiderį. Vieną naktį eidamas į tualetą Gertas išvydo sofas ir siaubingai išsigando – atrodė, piktoji dvasia visus daiktus namuose pavertė sofomis. Gertas būtų mielai grįžęs į Žaninės namus ar į savo saugią vietelę sendaikčių krautuvės gilumoje, tačiau jį kaskart sulaikydavo kaltės jausmas, kylantis vos prisiminus priekaištaujantį motinos žvilgsnį.

Naujuose namuose praėjus mėnesiui, Gertas išsigando, kai į duris paskambino Jehovos liudytojas. Todėl jis nukirpo durų skambučio laidą. Prie lango vieną ant kitos sustatė sofų rietuvę, kad niekas negalėtų įsiveržti į vidų, išdaužęs lango

stiklą. Kaip naktinis žvėris, bijodamas, kad jį kas nors užpuls, jis nuskubėdavo į parduotuvę, prisipirkdavo vaisių jogurto ir greitai grįždavo namo.

Skirtumas tarp svajų pasaulio, kuriame gyveno sendaikčių krautuvės gilumoje, ir tikrovės buvo milžiniškas. Norėdamas sumažinti šią prarają, Gertas įsigijo žiurkėną. Vyras duodavo augintiniui ragauti jogurto ir kavos, nes norėjo būti tikras, kad šie neužnuodyti. Nuo kofeino žiurkėnas mažai miegodavo. Žvėrelio ratas sukosi dieną naktį, tad Gertas manė, kad ir žiurkėnas bėga, bijodamas šio pasaulio.

Nebesulaukdamas smuikų, Šneideris paskambino į sendaikčių krautuvę, čia jam davė meistro telefono numerį, ir prekybininkas paskambino Gertui.

– Koks Šneideris? – paklausė Gertas į ragelį.

– Smuikų.

– Kokių smuikų? – Gertas kiek pagalvojo ir paskui paaiškino, kad jis persikraustė ir dėl naujų aplinkybių nebežino, ar pavyks smuikus ir toliau siųsti į Štutgartą.

– Tikrai pavyks, – patikino Šneideris. – Užtikrintai. Užtik rintai. Jeigu tik tavo rankos persikraustė kartu su tavimi, o žmonės vis dar išmeta senas sofas, gali gaminti puikius smuikus, Gertai. Užtikrintai.

Šneiderio žodžiai Gertą labiau suerzino nei suteikė pasitikėjimo.

Rytojaus dieną kažkas pasibeldė į duris. Gertas atidarė ir pamatė besišypsantį Šneiderį, o už jo nugaros – sendaikčių krautuvės darbuotojus su jo darbo stalu, kėde ir įrankiais, grotuvu ir smuikininkės kasetėmis bei akvariumu; atvykėliai viską įkūrė galiniame kambaryje priešais didelį langą į sodą. Dar nė pietums neatėjus Gertas sėdėjo prie stalo, klausyda-

masis smuiko muzikos įrašo. Iš svetainės Šneideris atitempė seną sofą prie Gerto stalo.

– Ne, ne šitą, – atsakė jam Gertas.

Jis nuėjo į pašiūrę, atsitempė kitą sofą ir ėmė ją ardyti, o Šneideris su palengvėjimu atsiduso.

– Atvežiau dar naujų dėklų su savo adresu. Juos sudėjau viršuje, – pasakė.

Jis neišvažiavo į Štutgartą tol, kol Surinamo virtuvės restoranėlyje „Rola“, gaminusiame skaniausią valgį apylinkėje, – net kavinės telefono numeris 038-4222248 telefonų knygoje kvepėjo vištiena su *roti,* – nepaliko pinigų, kad šie kasdien penktą valandą Gertui į namus pristatytų maisto. Kasdien, išskyrus pirmadienį ir antradienį, kai restoranėlis nedirbo, maždaug tuo pačiu metu į Gerto duris pasibelsdavo, jas atidaręs jis išvysdavo besišypsantį surinamiečio veidą su plastikiniu maišeliu.

– „Rola“. Skanaus.

Po trijų savaičių senos sofos, pavirtusios smuikais, ėmė keliauti į Štutgartą.

Po begalės vištų kulšelių su *roti* ir padažu bei *nasi* ryžiais[1] su aviena Gertas nuėjo į pašiūrę išsirinkti naujos sofos kitam smuikui. Ant vieno iš baldų jis pamatė tupintį balandį. Ant paukščio kojos buvo užmautas žiedas. Gertas atrado skylę, pro kurią balandis įskrido į vidų, ir suprato, kad pašiūrė anksčiau buvo balandinė. Šį kartą jis nejudino sofos, nenorėdamas trukdyti balandžiui, dargi atnešė jam dubenėlį vandens. Paukštis iškart nutūpė prie indo ir pradėjo gerti. Greičiausiai buvo ištroškęs po ilgos kelionės į senuosius namus. Prisiminęs Sinatrą, Gertas pagalvojo, kad balandis

[1] *Nasi goreng* – kepti ryžiai, indonezietiškas patiekalas.

greičiausiai išalkęs, sėdo ant dviračio ir numynė į gyvūnų parduotuvę lesalų. Pardavėjas pasiteiravo, kokios rūšies balandžiui Gertas ieško maisto. Šis parodė paveikslėlį ant vieno iš lesalų maišelių, tada vyras pasakė, kad čia pašto balandis. Gertas palesino balandį, o nusitempęs vieną sofą prie darbo stalo, paukštį visai pamiršo. Bet kai nusileido saulė ir pasidarė tamsu, jis išgirdo pašiūrėje burkuojant. Nukreipęs kišeninį žibintuvėlį į pašiūrę, vyras pamanė, kad burkuolis greičiausiai jaučiasi vienišas. Gal rytoj jis skris tolyn, pamanė Gertas.

Tačiau rytojaus dieną, prieš darbą gerdamas kavą prie savo stalo, jis vėl išgirdo balandį. Gertas nuėjo į pašiūrę ir su šaka išginė paukštį lauk. Jis užtaisė skylę, kad balandis nebeįskristų į vidų, ir šokinėdamas bei rėkaudamas pabandė paukštį išbaidyti iš sodo. Išvydo paukštį, pakilusį aukštai į dangų. Gertas vėl ėmėsi darbo, bet po poros valandų paukštis vėl buvo sode prie pašiūrės šalia užtaisytos skylės. Vyrui atidengus skylę, jis iškart įskrido į vidų, nusileido prie vandens, ėmė gerti ir lesti.

Gertas nufotografavo balandį ir *Marktplaats.nl*[1] puslapyje įdėjo skelbimą: „Pašto balandis su žiedu už dyką. Atsiimti patiems.“ Prie šios informacijos jis prirašė savo telefono numerį visai nenutuokdamas, kaip šis skelbimas pakeis jo gyvenimą.

[1] Populiarus Nyderlandų internetinis skelbimų puslapis.

19

Įdėjęs burkuolio skelbimą į internetą, Gertas giliai susimąstė, kas nutiks, jeigu kas nors susidomės jo pasiūlymu ir paskambins. Ar kažkas pabels į duris, o jeigu taip, ar jas atidaryti? Ar tada balandį jau reikėtų laikyti rankose? O gal pasibeldęs žmogus palauks, kol Gertas atneš burkuolį? Galbūt jis pasibels, ir Gertas pasakys, kad paukštis už namo, pašiūrėje? Veiksmų seka po pasibeldimo Gertui kėlė galvos skausmą, ir nebuvo nieko, kas jam būtų galėjęs patarti. Galiausiai jis prisėdo prie kompiuterio ir surinko *Google*. „Vyras, kuris atvyksta pasiimti burkuolio" parašė paieškos laukelyje ir paspaudė mygtuką „ieškoti" – pasirodė šimtai puslapių. Vienas jų buvo įdomus: *Fuck Google, ask me.*[1] Jame Gertas rado tinkamas nuorodas, ką daryti, kai kas nors ateis:

1. Kažkas pasibeldžia.
2. Nueik prie durų.
3. Ramiai kvėpuok.
4. Atidaryk duris.
5. Paspausk ranką ir susipažink.
6. Nuvesk vyrą į pašiūrę.
7. Paduok vyrui burkuolį.

[1] Velniop *Google*, klausk manęs (*angl.*).

8. Sek vyrą atgal iki durų.
9. Atsisveikink.
10. Uždaryk duris.

Po dviejų dienų, kai skelbimas pasirodė, suskambėjo telefonas. Gertui ne visai suprantama tarme kalbantis vyras tarė, kad skambina dėl balandžio, o rytojaus dieną pusę penkių pasibeldė į duris. Tiksliai taip, kaip buvo nurodyta interneto instrukcijoje, Gertas atvėrė duris. Priešais stovėjo kokių šešiasdešimties vyras, rankoje laikydamas dėžę balandžiams gabenti. Gertas paspaudė jo laisvąją ranką, tada vyriškis įėjo į vidų ir ėmė atidarinėti visas duris koridoriuje, net ir tualeto, tarytum burkuolis galėtų čia tupėti. Jis smalsiai žvelgė į vidų. Gertas galvoje permetė interneto pateiktą seką.

– Jis ten, pašiūrėje, – tarė.

– Taip, žinau, – atsakė vyras. – Nuotraukoje mačiau, kad balandis išties tupi pašiūrėje.

Tarytum pažinotų namus, vyras pats nuėjo į jų gilumą, sekamas susierzinusio Gerto, kuriam nepatiko, kad viskas vyksta ne taip, kaip nurodė internetinis puslapis. Svečias atidarė pašiūrės duris, pagavo balandį ir pažvelgė į žiedą.

– 2003, – perskaitė.

Paskui išskleidė paukščio sparnus, norėdamas apžiūrėti plunksnas, balandžiui ramiai tupint jo rankose ir nebandant pasprukti. Galiausiai patupdė paukštį į dėžę.

– Gal galėčiau gauti puodelį kavos? – paprašė.

– Palaukit šiek tiek, – atsakė Gertas.

Jis nuskubėjo prie kompiuterio ir atsidarė puslapį *Fuck Google, ask me*, kuriame buvo radęs, kaip turėtų sutikti svečią. Gertas parašė „vyras svetainėje su balandžiu nori kavos" ir paspaudė *Ask me*. Atsakymas pasirodė iškart.

„Mielas Gertai, paklausk vyro, kokios kavos jis pageidauja ir ar nenorėtų prisėsti. Balandžio neklausk nieko. Nueik į virtuvę, išvirk tokios kavos, kokios jis nori, ir paduok jam. Linkiu sėkmės. Iki kitos problemos. Linkėjimai, *Me*.“

Vyras padėjo kelioninę dėžę su burkuoliu ant svetainės grindų, atsisėdo ant vienos iš sofų, plačiai ištiesė rankas ant baldo atlošo ir apžvelgė keistą kambarį, apstatytą vien sofomis.

– Kokios kavos norėtumėte? – paklausė Gertas.

– Prašyčiau su pienu ir cukrumi, – atsakė vyras.

Kadangi Gertas pats gėrė juodą kavą, jis vėl prisėdo prie kompiuterio ir atsidarė puslapį *Fuck Google, ask me*. Jis pateikė klausimą, ką daryti, jeigu svečias geria kavą su pienu ir cukrumi, o tu jų neturi namie. Šį kartą atsakymas skambėjo taip: „Mielas Gertai, *fuck* svečią, *don't ask me*.“ Gertas beviltiškai spoksojo į ekraną, vyras svetainėje laukė. Svečias ėmė šaukti „Alio!“, kol pamatęs pro langą po lietaus čiurkšlėmis einančią policininkę prisiminė, kad neužmokėjo už stovėjimo aikštelę. Jis čiupo dėžę ir išskubėjo į lauką.

– Aš tik trumpam užsukau pasiimti balandį, – pasakė keturiasdešimtmetei policininkei, panašiai į depresija sergančią citriną.

Po dviejų savaičių pašto balandis sugrįžo. Gertas vėl parašė skelbimą ir prisipirko įvairių rūšių arbatos, baltojo ir rudojo cukraus, saldiklių, pieno miltelių, tiršto pienelio kavai balinti atskiruose indeliuose ir buteliuke. Šį kartą į skelbimą atsiliepė balandininkas, kamuojamas aktyvumo ir dėmesio sutrikimo sindromo. Vietoje pašiūrės jis nuėjo į Gerto darbo kambarį, o vietoje balandžio į rankas paėmė Gerto pagamintą smuiką.

– Koks šlykštus smuikas, – įvertino.

– Jis gražiai skamba, – atsakė Gertas, kasydamasis galvą.

Perėmęs iš svečio instrumentą, pakėlė jį į viršų, norėdamas vyrui parodyti, ir smiliumi pabarbeno į dengtę šalia „*f*“ formos išpjovų – taip jis darė visada, kai pabaigdavo smuiką ir norėdavo nustatyti, ar geras jo garsas.

– Paklausykit, šis garsas – iš sofos tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų.

Vyras nustebęs žiūrėjo į išblyškusį smuikų meistrą pasišiaušusiais plaukais. Jo sutrikimas nurimo – jis irgi. Gertas paėmė kitą smuiką ir nurodė dabar klausytis šito.

– Šis garsas – iš laikotarpio po Antrojo pasaulinio karo.

Apie trečią smuiką Gertas pasakė, kad jis – aiškiai iš Šaltojo karo.

– Ar neturite jokių garsų iš Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų? – paklausė balandininkas.

Gertas pasikasė galvą.

– Dar nesu tokių aptikęs, – pasakė. – Man atrodo, kad visos sofos sudegė. Tačiau jeigu jums įdomu, galit palikti savo telefono numerį. Paskambinsiu, jei ką aptiksiu.

Balandininkas nieko nesuprato iš Gerto žodžių, jis taip pat negirdėjo jokio skirtumo tarp įvairių smuikų.

– Ar gaminate šiuos smuikus norėdamas nustatyti, kaip skamba senos sofos? – paklausė vyras.

Po daugelio metų Gertas su kažkuo kalbėjosi.

– Geras smuikas yra smuikas, kurio garsas papasakoja apie medžio laiką, – atsakė jis.

Nors balandininkas dėl savo sutrikimo sunkiai bendravo su paprastais žmonėmis, jis pajuto, kad prie Gerto gali sakyti viską, ką turi galvoje.

– Taigi geras smuikas turi nurodyti sofos amžių?

– Tiesą sakant, geras smuikas yra sofa, kuri pakeičia savo formą ir yra skirta nebe sėdėjimui, o klausymuisi.

– Pasaulis, buvęs sofa, pabunda ir suvokia, kad jis smuikas, o smuikas sapnuoja, kad jis sofa.

– Kaip tik taip, – atsakė Gertas. – Kaip tik taip.

Purtydamas galvą balandininkas išėjo į lauką ir ant savo automobilio stiklo rado paliktą baudos lapelį. Važiuodamas namo vyras pamanė, kad turėjo būti priežastis, dėl kurios keliavo pas Gertą, pabandė ją prisiminti, tačiau mintys nušoko prie smuikų. Jis pagalvojo, kad matyti instrumentai be stygų, nes groja ne natas, o sofų amžių. Namuose balandininko žmona pareiškė, kad tikėjosi vyrą sulaukti ne su baudos kvitu, o su balandžiu. Taigi jis apsisuko ir grįžo pas Gertą, ir kai šį kartą patupdė burkuolį į dėžę, paklausė, ką šis daro su gaminamais smuikais.

– Siunčiu juos Šneideriui į Štutgartą.

– Ar tas Šneideris domisi Nyderlandų sofų amžiumi?

– Panašiai, – atsakė Gertas.

Vyras ištiesė Gertui ranką.

– Dėkoju jums už balandį ir įdomų pokalbį, – pasakė ir paliko Gertą, susijaudinusį dėl vienas kitam ištartų žodžių.

Gertas įdėjo du pagamintus bestygius smuikus į dėklus, pririšo šiuos ant dviračio bagažinės, numynė į paštą ir išsiuntė į Štutgartą. Grįždamas dviračiu namo, pagalvojo, kad šiąnakt nebegirdės burkuolio ir jam nebereikės valyti paukščio išmatų nuo sofų.

20

Kai po dviejų savaičių Gertas atvėrė pašiūrės duris, norėdamas išsirinkti dar vieną sofą, kampe pamatė tupintį pašto balandį: paukštis, kaip įprastai, nusileido ant senos sofos, kurios Gertas nelietė, nes ši buvo pernelyg apteršta. Paukštis buvo liesas ir pavargęs. Ant jo kojos matėsi sudžiūvusio kraujo. Gertas prisiartino prie balandžio, tačiau šis nenuskrido, tarsi paskutines jėgas būtų išnaudojęs pašiūrei pasiekti.

Internete Gertas susirado veterinarą. Iš vyrų, kurie atvykdavo išsivežti burkuolio, jis žinojo, kad paukščiai gabenami dėžėje su skylutėmis orui, tad įtupdęs balandį į tokią dėžę, iškeliavo pas gyvūnų gydytoją. Pas veterinarą Gertas lankėsi pirmą kartą. Padėjėja klinikoje paklausė, koks jo augintinio vardas.

– Tiesiog pašto balandis, – atsakė jis.

Gertas atsisėdo laukiamajame, kuriame jau tupėjo šunų, žiurkėnų ir kačių, – visi sirgo ir dėl kankinančio skausmo tylūs tūnojo. Kai Gertą pakvietė, nešinas dėže jis nuėjo į procedūrų kambarį. Veterinaras įgudusiomis rankomis išėmė balandį iš dėžės.

– Jį užpuolė plėšrūnas, – pasakė gydytojas, pasvėręs paukštį. – Be to, jis per liesas.

Gertas spoksojo į gilias plėšrūno nagų paliktas žaizdas, dėl kurių balandis vos nepalydėjo galvos.

– Jis prarado daug kraujo ir yra labai nusilpęs. Dezinfekuosiu žaizdą ir užsiūsiu ją, duosiu jums lašiukų, kuriuos reikės lašinti į jo geriamąjį vandenį.

Namuose Gertas patupdė balandį pašiūrėje ant sofos ir padėjo jam vandens, į kurį rūpestingai įlašino vaistų iš buteliuko su užrašu „Tiesiog Pašto Balandžiui". Jis įjungė lempą, kad padarėlis nesušaltų. Tada atsisėdo ant kitos sofos, pažiūrėjo į burkuolį ir pagalvojo apie paslaptį paukščio galvoje, dėl kurios šis lizdą su gentainiais iškeitė į vienatvę šioje pašiūrėje. Dėl šios paslapties jis prarado daug kraujo ir svorio.

Gal čia namai, kilo Gertui mintis, staiga jis suvokė, kodėl dažnai sapnuodavo sendaikčių krautuvę, savo slaptąjį pasaulį. Balandis paaiškino Gertui, kodėl jis taip ilgėjosi vietos, kurioje ilgus metus praleido jungdamas ir ardydamas įvairius prietaisus. Ūmai suprato, ką jautė būdamas ne ten. Užuot sėdėjęs prie stalo ir gaminęs smuiką, jis gaišo laiką ant sofos pašiūrėje, bandydamas žodį „namai" įsprausti į atmintį. Jis atrado, kad burkuolis už namus sumokėjo krauju ir beveik prarado dėl jų gyvybę, o jis pats to niekada nedrįstų. Aš galvoju, bet nieko nedarau, o balandis negalvoja, bet daro, pamanė jis. Kol balandis gijo, Gertas kasdien valandų valandas praleisdavo pašiūrėje ant sofos, bandydamas savo mąstymu ir elgsena pasidaryti toks pat kaip jis.

Kai burkuolis vėl pajėgė užskristi ant stogo, Gertas pajuto, kad kažkas pasikeitė. Jis sėdo prie darbo stalo, bet suvokė, kad iš galvos išsitrynė Stradivarijaus smuiko dydžiai. Vyras ėmė galvoti, kad ne forma svarbiausia garsui, nes ir žmogaus

išorė nėra svarbi jo charakteriui. Smuiko garso paslaptis slypėjo santykyje, jungusiame medį ir meistrą, – jis turėjo būti toks, kaip ryšys tarp pašto balandžio ir pašiūrės: balandis išsižada dangaus ir maisto, kad turėtų pašiūrę, o šioji jam kaip tik tai ir suteikia.

Gertas ėmė keisti savo smuikų formą. Jis pradėjo gaminti instrumentus be „*f*" išpjovų ar su daugiau nei dviem „*f*" angomis, jo gaminiai turėjo smuiko formos išpjovas arba stačiakampes garso dėžes, mažesnes dengtes aukštoms natoms išgauti arba gerokai didesnes nugarėles žemiems tonams. Kaskart jis pabarbendavo į instrumento viršelį, klausydamasis garso, kuris skyrėsi nuo Stradivarijaus smuiko: buvo gilesnis ir aiškesnis.

Šneideris bandė ir naujuosius smuikus. Instrumentų jam siųsdavo mažiau nei anksčiau, tačiau jis kaskart padidindavo kainą, ypač atlikęs bandymą Berlyne. Jo metu smuikininkai užrištomis akimis griežė įvairiais smuikais, tarp jų buvo ir Gerto, ir Stradivarijaus pagamintų instrumentų. Už širmos griežimo klausėsi ir vertinimo komisija. Ir muzikos žinovai, ir smuikininkai nurodė, kad Gerto smuikus pagamino Stradivarijus. Muzikos instrumentų pasaulyje šis bandymas prilygo žaibui iš giedro dangaus. Jis įrodė teoriją, teigusią, kad Stradivarijaus smuikai buvo stebuklingi kūriniai, tačiau vietą istorijoje jiems padėjo įgyti ir legenda.

Gertas manė, kad naujų formų smuikus Šneideris iš Štutgarto parsiųs atgal ir nebenorės jo naujų instrumentų. Tačiau vieną kartą meistrui neprisiskambinęs Šneideris pats pas jį netikėtai atvažiavo. Jis norėjo sužinoti, kas sukėlė revoliuciją, taip pakeitusią Gerto instrumentus. Juk jei Gertas gali pakeisti smuikų formą, galbūt gali pakeisti ir pardavėją. Šneide-

riui taip pat knietėjo sužinoti, kodėl Gertas gamino vis mažiau instrumentų. Pirma visada pagamindavo du per mėnesį, o dabar tik vieną, kartais – vieną per du mėnesius, nors Šneideris mieliausiai būtų laukęs trijų per mėnesį. Lankydamasis pas meistrą, per pusantros valandos Šneideris nepamatė Gerto elgsenoje jokių pokyčių. Jis vis dar negalėjo su keistuoliu palaikyti pokalbio. Vyras perėjo per namus, tikėdamasis rasti ką nors, dėl ko Gertas pakeitė savo smuikų gamybos būdą, tačiau išvydo tik senas sofas, tuos pačius įrankius, nepasikeitusią klijų ir medžio lako rūšį ir tas pačias auksines žuveles.

– Gal galėtum gaminti daugiau smuikų? – galų gale paprašė mandagiai Šneideris. – Tada padvigubinčiau kainą.

– Tai priklauso ne nuo sumos dydžio, o nuo burkuolio, – atsakė Gertas.

Šneideris nesuprato žodžio „burkuolis", tad Gertas nusivedė jį į pašiūrę ir parodė augintinį. Ant paukščių išmatomis padengtos sofos išdidžiai tupėjo pilkas balandis. Šneideris iškart pajuto jam priešiškumą – paukštis jam atsiėjo šimtus tūkstančių eurų. Jį apėmė noras balandį griebti, perkąsti jam kaklą ir gyvą praryti, tačiau, užuot tai padaręs, tik nusisuko, kad Gertas neišvystų jį apėmusio pykčio.

– Štutgarte turiu draugų, – pradėjo jis kuo malonesniu tonu. – Jie gyvena nuostabioje vietoje miesto pakraštyje ir turi puikią balandinę. Esu įsitikinęs, kad jie šiuo balandžiu labai apsidžiaugtų, o jis ten gerai gyventų. Gal man pasiimti paukštį į Štutgartą?

– Gal reikėtų jiems pirmiau paskambinti?

– Ne, nereikia, viskas bus ir taip gerai.

– Bet jis dar gyja.

– Žinau specialią paukščius gydančią kliniką. Gal reikėtų balandį pirmiausia ten parodyti prieš atiduodant draugui.

Manau, kad šioje pašiūrėje jį lengvai sudraskys katinai. Ką tik mačiau porą sėlinančių sode.

Po kiek laiko balandis tupėjo dėžėje su skylutėmis.

– Kas valandą jam reikia palesti ir atsigerti. Jis serga, – nurodė Gertas, paduodamas Šneideriui butelį vandens kelionei.

– Savaime suprantama, – atsakė Šneideris, jis buvo toks pats smagus, kaip ir tada, kai sendaikčių krautuvėje nusipirko stradivarijų.

Štutgarte Šneideris atidarė mašinos bagažinę, pasiėmė dėžę su balandžiu ir, nepatikrinęs, ar paukštis dar gyvas po ilgos kelionės, atidarė šiukšlių dėžę ir išmetė krovinį. Tada įsėdo į automobilį, giliai atsiduso ir pamanė, kad ką tik šiukšle pavirtusio balandžio netektį Gertas pavers smuikais. Taip ir buvo. Per porą savaičių jam atsiuntė du smuikus, kiek vėliau sulaukdavo trijų per mėnesį. Šneideris net ėmė svajoti, kad jeigu atskristų dar vienas balandis, paukštį jis vėl galėtų paversti šiukšlėmis ir taip gautų dar daugiau smuikų.

21

Po Šneiderio apsilankymo praėjus dviem su puse mėnesio, ką tik pabaigęs smuiką Gertas išgirdo į langą barbančius lietaus lašus. Lietus nesiliovė ištisas savaites. Gertas pamanė, kad reikėjo dirbti kiek lėčiau. Tada smuikas būtų pabaigtas giedru oru ir nebūtų gamintas tik su fone šniokščiančiu lietumi. Kai kada jis garso įrašą paleisdavo taip garsiai, kad nebegirdėtų lietaus, tačiau jo išvengti nepavyko, atrodė, kad lietus įrašytas į kasetę. Gertas nuėjo į virtuvę išsivirti kavos, jis pagalvojo, kad lyti dar gali ištisas dienas, tačiau virdulio jungtukui spragtelėjus vyras pamatė, jog lietus ūmai liovėsi. Pro langą įspindo šlapi saulės spinduliai. Jis išėjo į sodą ir žvilgtelėjo į giedrą dangų: ant medžių šakų dar kybantys lašeliai žėrėjo saulėje kaip brangakmeniai. Sučiulbo iš po šakų pasirodę paukščiai.

Kaip gerai, kad smuiką užbaigiau tinkamą akimirką, kitaip nebūčiau išvydęs šios gražios šviesos, pamanė jis. Gertas išgirdo verkiantį vaiką, paskui griežtą moters balsą: „Nėra jokios vaivorykštės, į lauką neisi.“ Danguje ieškodamas vaivorykštės vyras užvertė galvą ir pamatė besiartinantį juodą taškelį. Netrukus nusileido pašto balandis. Jo snapas buvo pražiotas iš nuovargio. Po akimirkos jis grakščiai nusklendė

į pašiūrę ir puolė Gerto padėtus lesalus. Prie paukščio kojos buvo pritvirtintas raštelis. Gertas sugavo savo augintinį ir atrišo popierėlį, apklijuotą lipnia juostele, kad nesušlaptų lietui lyjant ar balandžiui pakeliui geriant. Laiškelis buvo parašytas pusiau olandiškai, pusiau vokiškai.

„Radome šį Pašto Balandį šiukšlių *Korb*[1] Lapkričio 17 *Seestraße*[2] 9 Valandą. Jis buvo *fast*[3] negyvas. Patupdėm Balandį į savo mirusios Papūgos narvą. Šiandien jis pasiruošęs keliauti atgal į NL – taip parašyta ant jo Žiedo. *Viel Glück.*[4] Linkime jam saugios Kelionės Namo. *Mit Freundlichen Grüßen,*[5] Jornas *und*[6] Julijana Gutekunstai."

Žiūrėdamas į rūpestingai surašytą laiškelį, Gertas prisiminė balandį, kuris praeitą kartą grįžo ištrūkęs iš plėšrūno nagų, o šį kartą – iš šiukšlių dėžės Štutgarte. Pagalvojo apie saulę, kurios vis dar buvo kupina jo širdis, ir šio pasaulio keistumą – jame vieni gyvą padarą išmeta kaip šiukšlę, o kiti išima jį iš šiukšlinės ir pasirūpinę paleidžia. Draskomas įvairių jausmų, Gertas išėjo iš pašiūrės. Jis pažvelgė į giedrą dangų: jo žydrynėje tirpo du maži taškeliai – panašiai jo atmintyje nyko Šneideris ir šiukšlių dėžė. Galiausiai dangus pasidarė skaisčiai žydras.

– Galų gale saulė, – eidamas namo išgirdo Gertas sakančią mergaitę. Atidaręs smuiko dėklą, etikečių klijavimo aparatu pritvirtino jo viduje vokiečių laiškelį ir išėjo į paštą išsiųsti paskutinį siuntinį į Štutgartą.

---

[1] Krepšys (*vok.*).

[2] Ežero gatvė (*vok*).

[3] Beveik (*vok.*).

[4] Daug laimės (*vok.*).

[5] Su draugiškais linkėjimais (*vok.*).

[6] Ir (*vok.*).

Atidaręs smuiko dėklą ir jame vietoje instrumento radęs laiškelį, Šneideris paraudo ir suvirpėjo iš pykčio dėl savo paties klaidos. Jis niekaip nebeįtikino Gerto ir toliau jam siųsti smuikus. O šis į darbo kambarį atsitempęs sofą, ją kaip ir anksčiau per dvi savaites paversdavo smuiku. Kaip kad buvo įpratęs, jis pabarbendavo į kiekvieną smuiką, tikrindamas garsą, tada kabindavo instrumentą ant sienos. Gertas skaičiavo laiką instrumentais ant sienos – vienas smuikas reiškė dvi savaites, – ir nusprendė gyvenimą palėtinti. Meistraudamas vis ilgiau užtrukdavo su vienu smuiku, taip vis labiau priartėdamas prie instrumento sielos. Pradžioje dėmesį skirdavo atskiroms dalims, bet laikui bėgant ėmė vis labiau koncentruotis į medieną rankose ir aplinkui besiveriantį pasaulį. Kiekvienas smuikas buvo nebe dvi savaitės, o nesibaigiantys pasauliai. Gertas keliavo per vandenynus ir girias, kalnus ir tolimas pelkes. Popiečio, kada grįžo balandis, saulė nušvietė jo galvoje po jausmais ir neaiškiais žodžiais pasislėpusius ilgus, tamsius tunelius. Gaminant Gertui nebereikėjo klausytis muzikos įrašų, užteko girdėti aplinkinio pasaulio garsus. Jei nebūdavo šalta, jis praverdavo langą. Jo smuikų garsas pakito, pasidarė ne toks gilus, paprastesnis ir šiltesnis. Atrodė, kad Gerto pasaulį gaubusi migla pamažu sklaidosi. Jis taip pat įprato prie kassavaitinių Žaninės apsilankymų.

Sūnui išsikrausčius į naujus namus, Žaninė paskambino dantistui ir susitarė dėl vizito – norėjo pabalinti dantis. Ji taip pat nuėjo į kirpyklą ir nuo tos akimirkos kas savaitę lankydavosi saunoje. Moteris ėmė mažiau gerti ir stebino aplinkinius savo pokyčiais. Visi manė, kad pasikeitimai susiję su Gerto išsikraustymu, tačiau niekas nežinojo, kad kaltas buvo vienas sendaikčių krautuvės pirkėjas, kurį Žaninė įsimylėjo. Kasmet

prasidedant žiemai vyras nusipirkdavo striukę, o kai į akis jam krito kasininkė, ėmė ieškoti ir kitokios šilumos. Kassavaitiniai apsilankymai saunoje Žaninę pajaunino penkeriais metais, kirpėjas – ketveriais, o kai moteris vietoje vyno butelio ėmė galvoti apie vyrą, pajaunėjo dar dvidešimčia. Praėjus penkiems mėnesiams po Gerto išsikraustymo, iš Žaninės miegamojo ryte išėjęs nuogas vyras pasuko į dušą.

Nors Žaninės gyvenimą dabar užpildė meilė, dantistas, kirpykla, sauna, Sonja Baker[1] ir senienų krautuvė, ji nė akimirką nepamiršo Gerto. Pirmąjį savaitgalį likusi viena niekaip negalėjo suprasti, kas jai kelia nerimą. Moteris sėdo į traukinį, važiuojantį į Zelandijos provinciją. Paplaukusi laivu ji pasigavo taksi ir nuvažiavo prie pašiūrės, kurioje būdama septyniolikos pastojo Gertu. Prie apleistos sodybos sustojęs taksi vairuotojas mandagiai, bet nustebęs paklausė, ar keleivė tikrai norinti čia išlipti.

– Taip, – atsakė moteris ir užsirašė vairuotojo numerį, kad vėliau galėtų jam paskambinti ir paprašyti parvežti į stotį.

Keistas jausmas apėmė Žaninę, einančią prie pašiūrės, kuri tikrovėje buvo mažesnė nei jos atmintyje. Kai moters keliai ėmė virpėti, ji panoro, kad šalia dabar būtų kas nors iš senų gerų draugų, kas nors, ką ji galėtų apsikabinti ir išsiverkti. Pradėjus pamažu lašnoti, Žaninė nudžiugo, nors anksčiau nekentė lietaus. Pašiūrė buvo dar labiau susmukusi. Greičiausia niekas pastato nelietė nuo tos tolimos vasario popietės, užtrukusios visą moters gyvenimą ir jį visam laikui pakeitusios. Tarp sutrešusių lubų lentų ir niekam nereikalingo šlamšto ji išvydo veidrodį, prieš kurį stovėdama kadaise pasikėlė megztinį. Nuvaliusi dulkes nuo nedidelio plotelio,

---

[1] Sonja Bakker – populiari knygų apie lieknėjimą ir dietas autorė.

vos talpinančio jos veido atspindį, Žaninė pamatė, kaip pasikeitė. Nustebo išvydusi, kaip suseno, mat jai atrodė, kad praeitį ir dabartį teskyrė viena popietė. Moters akys užkliuvo už seno, musių ir uodų prisivėlusiais voratinkliais užkloto plakato su jaunuolio atvaizdu. Žaninė pastebėjo, kad jis užklijuotas ant durų, dabar su visu atvaizdu numestų ant žemės. Ji ištraukė plakatą laikiusius smeigtukus ir įsidėjo juos į piniginę, suvyniojo atvaizdą į ritinį, o lietui įsismarkavus ir pašiūrės stogui sugirgždėjus, paskambino taksistui.

Rytojaus dieną sendaikčių krautuvėje ji susirado plakato dydžio rėmus ir įrėmintą atvaizdą atidavė Gertui, kuris žiūrėjo į jaunuolį nesuprasdamas, jog mato savo atsiradimo priežastį.

Žaninė nuolat lankydavosi pas sūnų. Motina valydavo ir tvarkydavo namus, o pašiūrėje sumažėjus sofų, atsiųsdavo jų iš sendaikčių krautuvės. Žaninė taip elgėsi ne todėl, kad Gertas nupirko jai namą ar sendaikčių krautuvę arba kad jis kas mėnesį pervesdavo į moters sąskaitą pinigų, o todėl, kad jai reikėjo kur nors išeiti, pasisvečiuoti. Vien motinystės nepakako. Kad motina lankėsi, Gertas kartais suprasdavo tik iš tvarkos, vėl sugrįžusios į namus. Sūnus jai buvo davęs atsarginį raktą, kad šiai nereikėtų belstis. Žaninė pašerdavo žiurkėną ir viską sutvarkiusi išeidavo, kartais net nepamačiusi sūnaus. Gertas suprasdavo ją esant iš ūžiančio siurblio.

Laikui bėgant siurblio ūžesys Gertui tapo Žaninės balsu. Kai siurblys akimirką nutildavo, Gertas pajusdavo, kad reikia ką nors pasakyti, tad nenustodamas knebinėti smuiko, ištardavo: „ar tikrai?“ arba „ar taip?“, arba „puiku“, arba „galbūt“, arba „dar ne“, – žodžius, kuriuos kartodavo kalbėdamasis su

motina anksčiau, kol jos balsas dar nebuvo pavirtęs į siurblio ūžesį. Gertas priprato prie naujo motinos balso. Panašiai kaip jos balsas anksčiau nugindavo aplink sūnų tvyrančią tylą, jos dabartinis balsas sutvarkydavo jo namus. Gertas taip įprato prie naujojo motinos pavidalo, kad net išsigando, kai vieną dieną sutiko Žaninę koridoriuje, ir ši jam prieš įjungdama siurblį tarė, kad sugrįžo pašto balandis.

– Jis kakoja ant sofų.

– Žinau, vėl įdėsiu jį į *marktplatsą*, – atsakė Gertas, susierzinęs sena motinos balso versija, kurią buvo pamiršęs. Jis sutrikdavo, kai įprasti dalykai pasikeisdavo.

Išėjęs iš tualeto Gertas prisėdo prie kompiuterio ir parašė skelbimą: „Pašto balandis už dyką. Atsiimti patiems." Po keturių dienų jam paskambino balandininkas, kuris atvažiavo dar po dviejų dienų trečią valandą popiet. Vyras nėjo iškart į vidų kaip kiti, o palaukė, kol Gertas pakvietė užsukti. Įtupdęs burkuolį į dėžę, svečias padėkojo ir išėjo.

Po poros dienų balandininkas paskambino, norėdamas pasakyti, kad burkuolis paspruko ir po kokios valandos turėtų parskristi. Vyras atsiprašė ir paklausė, ar Gertas negalėtų palaikyti balandžio, kol jis vėl turės laiko paukštį pasiimti. Gertas atsakė, kad pats gali burkuolį jam nugabenti. Užsirašęs vyro adresą ir telefono numerį, sode jis laukė sugrįžtančio augintinio. Penktą valandą popiet pamanė, kad plėšrūnas šį kartą savo nagus suleido giliau ir pavertė burkuolį savo vakariene. Gertas nuliūdo ir nusitempė balandžio išmatomis padengtą sofą į savo darbo kambarį, kad padarytų iš jos aukštų tonų smuiką. Kuo ilgiau jis galvojo apie burkuolį, tuo labiau tonai aukštėjo.

Nereikėjo laukti dviejų savaičių. Trečią valandą nakties smuikas buvo baigtas. Gertas pabarbeno į instrumentą ir išgirdo, kad jo skambėjimas kitoks nei ankstesniųjų smuikų. Instrumentas Gerto bandoje buvo juoda avis. Vyras nekabino jo prie kitų, rado vietą savo miegamajame. Tąnakt jis susapnavo, kad sendaikčių krautuvėje stovi Karen, grieždama aukštų tonų smuiku, o parduotuvės šviesos ir prietaisai vis įsijungia ir išsijungia.

Rytojaus rytą Gertas pašiūrėje išgirdo burkuolį. Jis paskambino balandininkui ir pasakė, kad užveš balandį tik po dviejų dienų; ne todėl, kad neturėjo laiko, o todėl, kad buvo apimtas keisto jausmo. Jam trūko burkuolio. Per tas dvi dienas Gertas sumeistravo kelioninę dėžę ir nuvežė paukštį vyrui. Po apsilankymo pas senelį ir senelę Zelandijoje tai buvo antroji išvyka jo gyvenime. Gertas net nevertino jos kaip svečiavimosi. Jam kelionė tiesiog reiškė nuvežti balandį, ir todėl viskas ėjosi daug paprasčiau.

22

Balandininkas gyveno Staphorste[1]. Išlipęs iš autobuso Gertas pažvelgė į moteris, jų drabužius ir tradicinius veidus. Vyras išsigando, nes pagalvojo, kad autobusas keliavo laiku. Susizgribęs panoro pakviesti vairuotoją, tačiau automobilis jau buvo nuvažiavęs. Praeiviai spoksojo į atvykusį Gertą kaip į svetimšalį, tad šis ėmė galvoti, kad burkuolis iš Staphorsto ne parskrido namo, o iš čia trūkte ištrūko. Gertas pavaikštinėjo pirmyn atgal, ieškodamas ir niekaip negalėdamas surasti stendo su žemėlapiu. Jis užkalbino kažkokią moterį.

– Atsiprašau, ponia... – pradėjo.

Moteris sustojo ir piktai į jį pažiūrėjo.

– Aš Gertas iš 2008-ųjų. Gal galėtumėte man padėti?

– Ak, – atsiduso moteris, numojo į jį ranka ir nuėjo savais keliais.

Gertas sustabdė kitą moterį, ji dėvėjo taškuotą kepurę. Dvigalviai ir trigalviai jos lūpų raumenys niekada nesitreniravo šypsotis, tarytum visą gyvenimą ji būtų lankiusis tik laidotuvėse ir mišiose.

---

[1] Miestelis Nyderlanduose, Overeiselio provincijoje. Miestelyje gyvena tradicijas akylai sauganti bendruomenė, dar ir šiomis dienomis dėvinti tradicinius drabužius.

– Ką čia veikiate? – paklausė bespalviu balsu be minoro ar mažoro.

– Noriu grąžinti šį pašto balandį, – atsakė Gertas, laisva ranka kasydamasis galvą. Tada pastatė dėžutę ant žemės, kad galėtų iš kelnių kišenės išimti raktą ir jį ten vėl įdėti, ir pagalvojo, kaip jis, po perkūnais, iš šių laikų parkeliaus atgal į 2008-uosius.

– Nesąmonė, – metė moteris.

Gertas apsidairė, norėdamas pamatyti, kas ta nesąmonė.

– Tu, tu, ką tu sakai, yra nesąmonė. Kodėl pašto balandis negrįžta pats? Gal kartais manai, kad aš kvaila? Ak, – ir ji nuėjo.

Stovėdamas kaip įbestas, sumišęs Gertas apsižvalgė, bet nieko nebedrįso klausti kelio. Po poros minučių prie jo sustojo septintojo dešimtmečio ševroletas. Vairuotojo šukuosena irgi buvo septintojo dešimtmečio, tad Gertas pamanė, kad vyras į šį amžių atkeliavo kaip tik iš tų laikų. Vairuotojas sušuko Gertui pro langelį:

– Čia negalima stovėti! Tu ką, aklas?!

Vyras nuvažiavo. Iš pradžių Gertas nieko nesuprato, bet po poros sekundžių susivokė stovįs kelio viduryje. Tą akimirką pro šalį kaip tik pravažiavo arklių traukiamas vežimas. Nuėjęs arklys ant kelio paliko krūvelę mėšlo. Gertas stvėrė dėžutę su pašto balandžiu ir nubėgo tolyn, kad niekas neimtų jam į veidą šaukti, jog tai jis priteršė vidury kelio. Kai giliai alsuodamas stovėjo šoninėje gatvelėje, tarytum visi Holivudo zombiai ir drakulos ilgąsias savo iltis ketintų suleisti jam į kaklą, išgirdo kažką šaukiant.

– Čia, čia!

Jis pamatė, kad pro langą jį kviečia pažįstamas balandininkas.

– Ar gerai tave sutiko Staphorstas? – paklausė vyras.

Prakaito išpiltas, uždusęs Gertas negalėjo jam iškart atsakyti.

– Kai kurie staphorstiečiai zyzlos, – tarė vyras, priėjęs prie Gerto ir vesdamasis jį į namus. – Bet kaip pats pamatei, Staphorstas svetingiausias miestelis Nyderlanduose, gal net visoje Europoje.

Perėmęs dėžę iš Gerto, jis nuvedė svečią į sodą už namo, kur laikė balandžius.

– Kai vedžiau, paaiškėjo, kad mano žmona alergiška plunksnoms, tad turėjau pamiršti savo pomėgį. Laimei, skyrybos grąžino man balandžius.

Jis atidarė balandinės duris, už kurių buvo pilna pašto balandžių. Šeimininkas šiandien buvo ne toks drovus kaip aną kartą pas Gertą.

– Jų čia penkiasdešimt keturi. O kainuoja daug mažiau energijos nei viena moteris, – vyras įleido burkuolį pas kitus pašto balandžius. – Jis jaučiasi čia svetimas, bet tai gerai. Pašto balandžiai, kurie vis grįžta namo, – patys geriausi, – pridūrė, o balandis ėmė burkuoti, prisistatydamas gentainiams. – Jis – geros rūšies. Paieškojęs pagal jo žiedą internete, suradau, kad jo pirmasis šeimininkas nustojo laikyti balandžius, nes turėjo kraustytis į senelių namus. Gaila, negausiu balandžio popierių, – vyras paėmė kitą paukštį. – Čia irgi gera balandė. Ji tris kartus sugrįžo į Zandamą. Kaskart paskambinu jos šeimininkui ir prašau ją palaikyti man. Jeigu ta kryptimi išskrenda daugiau balandžių, nuvažiuoju, išgeriu kavos pas jų šeimininkus ir vienu kartu susirenku paukščius. O dabar – prašom sriubos. Motina išvirė tradicinio staphorstiečių šiupinio.

Gertas pamatė, kad prie stalo sėdi pirma jo sutikta piktoji moteris, kurios jis klausė adreso. Stalo viduryje padėjusi

puodą sriubos, ji išėjo, prieš tai dar metusi piktą žvilgsnį į svečią.

– Ji labai miela, – patikino vyras, įsipylė sriubos ir ėmė ją šliurpti. Jis mostelėjo Gertui pasekti jo pavyzdžiu. – Tik ji nešilta. Visą šilumą atiduoda šiupiniui. Niekam jos daugiau nepalieka. Be to, ji nekenčia balandžių, nes mano, kad jei ne jie, aš dar gyvenčiau su žmona.

Tada vyras pradėjo pasakoti apie savo buvusią žmoną, kurią sutiko slidinėdamas Austrijoje ir kuri po vienerių metų Staphorste negalėjo priprasti nei prie miestelio, nei prie anytos. Po dviejų valandų vyras padėkojo Gertui, kad šis atvežė balandį, ir padavė jam voką. Į jį buvo įdėta dvylika eurų dvidešimt penki centai – lygiai tiek, kiek reikėjo kelionei traukiniu ir autobusu pirmyn ir atgal.

Pusantro mėnesio burkuolis nesirodė. Gertas pamanė, kad jis susirado porą, tačiau ūmai paukštį vėl išvydo. Vieną akimirką jis pamanė, kad reikia jį grąžinti į Staphorstą, tačiau užmigęs susapnavo keistą sapną. Karen griežė smuiku, kabančiu virš jo lovos, o visi sendaikčių krautuvės daiktai choru dainavo: „Gertai, nevežk balandžio į Staphorstą.“ Vėliau Gertas išvydo balandį, verkšlenantį ant graikų mąstytojo skulptūros galvos. Jis gergždžiančiu balsu sušnabždėjo: „Mielas Gertai, išsiųsk mane į Afganistaną, į Iraką, į šiukšlių dėžę Štutgarte, bet prašau, ne į Staphorstą... Roterdamas irgi tinka, bet, mielas Gertai, tik ne į Staphorstą.“

Tiesą sakant, Gertas pamanė, kad burkuolis gali tiesiog pasilikti pašiūrėje, nes atiduoto paukščio vis labiau pasigesdavo, bet jam atrodė, kad balandžiui nuobodu vienam, ypač vakarais, kai sutemdavo ir balandis imdavo liūdnai burkuoti.

Jeigu Gertas nebūtų mokėjęs gaminti smuikų, nebūtų supratęs ir to gilaus liūdesio bei vienatvės. Balandis kas savaitė nuo pašiūrės stogo vis liūdniau žvelgdavo į dangų. Todėl Gertas *marktplatse* vėl patalpino skelbimą: „Burkuolis už dyką. Atsiimti patiems. Išskyrus Staphorstą".

Pašto balandis iš visų balandininkų vis parskrisdavo atgal į Gerto pašiūrę. Tada vyras jį vėl išveždavo arba kas nors atvykdavo paukščio pasiimti. Po metų Gertas turėjo pažįstamų daugelyje miestų, kartais balandininkai jam skambindavo, norėdami užsukti išgerti kavos, kai būdavo pakeliui pas kitą balandį, tiesa, dažniausiai labiau domėdamiesi burkuoliu, o ne jo šeimininku. Vieną kartą Gertas sutaisė vienų balandininkų dukros smuiką, ir atsidėkodamas vyras atvežė keturias senas motinos sofas iš Amesforto. Balandininkas juokdamasis pasakė, kad baldų mediena – tikrai senesnė už napoleonmetį. Tiesą sakant, balandis Gertui daugiau buvo susipažinimo skelbimas, o ne paukštis.

Vieną dieną Gertui paskambino moteris. Ji ieškojo kanarėlės, tačiau akys užkliuvo už Gerto skelbimo. Ją sudomino skelbimo tekstas: „Burkuolis už dyką, bet nepigiai, mat jis vis parskrenda. Man būtų smagu visą laiką jį laikyti pašiūrėje, bet nenoriu, kad jis būtų vienas. Jis – beveik smuikas." Moteris paskambino Gertui, pasiteiravo apie balandį, tačiau vėliau ėmė klausinėti apie jį patį, tarsi ketintų atvažiuoti ne paukščio, o jo savininko.

– Gal galėtum man palaikyti burkuolį, už rūpesčius užmokėsiu, – galiausiai pasiūlė ji.

Gertas paklausė, kada ji ketina atvažiuoti balandžio.

– Dar nežinau. Reikia pagalvoti, nes turiu tik kanarėlės narvelį.

Rytojaus vakarą ji vėl paskambino, pasiteiravo apie balandį, paskui apie Gertą, o nesulaukusi aiškių atsakymų, ėmė pasakoti apie save. Kitoje laido pusėje buvo taip tylu, kad ji vis paklausdavo, ar pašnekovas vis dar čia. Tada Gertas atsakydavo „taip“, ir ji pasakodavo toliau. Moteriai atrodė, kad Gertas moka gerai klausyti, tad vis jam skambindavo. Po kelių skambučių ji jau nebeklausdavo apie balandį ar Gertą, o iškart pradėdavo kalbėti apie save. Gerto tyla ją masino ir dar labiau kurstė smalsumą. Kai po kurio laiko įžengė į Gerto namus, šypsojosi. Moteriai buvo keturiasdešimt treji, tačiau atrodė kaip trisdešimties.

– Atėjau susipažinti su balandžiu, o ne išsivežti jo, – tarė ji.

Gertas nesuprato, kodėl viešnia šypsosi, ir nepagavo jos žodžių dviprasmiškumo. Ši moteris buvo iš ugnies. Gertas pasidarė nervingas, nes moteris į jį žiūrėjo taip, tarsi norėtų jį suvalgyti. Žiurkėnas ėmė bėgti savo ratu, šį kartą ne dėl kofeino, o dėl šilto moters buvimo. Gertas nuvedė viešnią į pašiūrę, nes jos žodžius suprato tiesiogiai. Pašiūrėje ji nebesusivaldė. Lėtai atsisagstė palaidinukę ir leido nuslysti drabužiui ant žemės. Moteris užsimerkė, tarytum norėdama pamatyti savo viduje liepsnojantį vulkaną, ir lėtai išsitiesė ant vienos iš sofų. Glostydama save ir dūsaudama ji visai nekreipė dėmesio į Gertą. Pašto balandis ir Gertas nustebę sužiuro į ją, Gertas nedrįso nė pajudėti. Paukštis ėmė burkuoti ir suktis ratu, atrodė, kad moteris jame pažadino visus hormonus. Jis burkavo vis garsiau ir garsiau, greičiau ir greičiau sukdamasis, tarytum norėtų Gertui pasakyti: „Seni, griebk jautį už ragų ir pulk ją!“ Moteris ir toliau šypsojosi jam nuo sofos, liesdama save ji atmerkė akis ir maldaudama pažvelgė į Gertą.

– Numauk man kelnes, – sušnibždėjo ji, nusispirdama batelius.

Gertas nutraukė jos kelnes. Moteris suėmė Gerto galvą už plaukų ir prisitraukė jį prie savo kvapo, kuris panėšėjo į aromatą iš saulėto paplūdimio su palmėmis, šlapiu smėliu ir miegančiomis bangomis. Iš pradžių Gertas prisiminė liežuvio ir pirštų patirtį iš Kobės laikų. Paskui moteris bloškė jį ant sofos, liepė nusimauti kelnes, ir užsisėdo ant jo raita. Sulūžo sofa, bet moteris ir toliau jį jodė. Kai abu pabaigė, ji liko sėdėti ant sofos susivėlusiais plaukais ir prakaituota oda. Gertas iškart atsistojo ir užsimovė kelnes.

– Gal galiu gauti puodelį arbatos ir stiklinę vandens? – paprašė ji.

Kai Gertas atnešė arbatos ir vandens, moteris dar buvo nuoga. Ji gulėjo ant kitos sofos.

– Ši pašiūrė – magiška, – pasakė ir nusišypsojo.

Gertas nežinojo, kaip jam reaguoti. Gulomis ji išgėrė vandenį. Per kaklą nuvinguriavo srovelė skysčio. Paskui abiem rankomis suėmė puodelį, tarsi norėdama jį sušildyti arba pati ketindama nuo jo sušilti. Kai puodelis ištuštėjo, ji paklausė, kur dušas, ir, sugriebusi drabužius kaip medžiotojas ką tik nušautą paukštį, nuoga išėjo iš pašiūrės ir pasižiūrėjo į dangų.

– Lis, – tarė, nuėjo į vidų ir pašaukė Gertą, kad šis ją sektų.

– Gal man dažniau atvažiuoti aplankyti balandžio? – paklausė ji, stovėdama po dušu. – Jis nuostabus.

Gertas, visus dalykus suvokiantis tiesiogiai, nesuprato, kad moteris turi galvoje jį, o ne burkuolį.

23

Veltui Gertas jos laukė – moteris pradingo kaip žaibas, akimirką nušvietęs pašiūrę. Jis neturėjo nei jos telefono numerio, nei adreso. Ji buvo tarsi moteris iš svajų: pastarosios niekada neišvažiuoja ir visada atsiranda akimirksniu, vos apie jas pagalvojus. Toks įspūdis Gertui kilo dėl ilgų valandų, kurias iki vėlyvos nakties pašnekovė užlaikydavo jį prie telefono, ar iš to, kaip ji, stovėdama po dušu, paprašė jo švaraus rankšluosčio. Ji nepaliko jokio savo apsilankymo įrodymo. Nė žymelės cigarečių pelenų peleninėje, nė plaukelio. Moteris lankėsi gal kokias dvi valandas, tačiau Gertui atrodė, kad jie jau metų metus drauge. Balandžiui ėmus burkuoti, Gertas kaskart nueidavo į pašiūrę, užsidegdavo žvakelę ir pažvelgdavo į sofą, ant kurios jiedu mylėjosi. Vienatvės ir liūdesio kupinas paukščio burkavimas buvo panašus į Gertą užvaldžiusį moters geismą.

Po poros savaičių Gertas per ją nebegalėjo miegoti, tad naktį nusinešė įrankius į pašiūrę. Pasišviesdamas žvake, neperstumdamas sofos, ant kurios jiedu mylėjosi, ją atsargiai išardė, tarsi liestų prisiminimus apie moterį. Gertas ėmė daryti smuiką ir užsimiršo knebinėdamas sofos medieną. Iš pradžių jis dar galvojo apie moterį, tačiau vėliau mintys ėmė suktis apie visus anksčiau pagamintus smuikus ir jų garsus.

Su kiekviena instrumento detale jis pamiršdavo ir dalį moters. Pabaigęs „*f*“ išpjovas, nebegalvojo apie jos krūtis, smuiko kaklelis iš atminties ištrynė jos kaklą. Kai instrumentas buvo baigtas, vyras nedrįso į jį pastuksenti, bijodamas, kad smuikas suskambės moters balsu.

Kaimynystėje gyvenanti senutė visą naktį girdėjo iš pašiūrės sklindančius keistus garsus. Ji nesuprato, ar čia balandis, ar verksmas, ar plaktukas. Kaimynei atrodė nesąžininga skambinti policijai, neišsiaiškinus, kokį garsą ji girdi. Kaskart nuo triukšmo pabudusią moterį apimdavo smalsumas, kas gi vyksta pašiūrėje. Tačiau, žvilgtelėjusi pro miegamojo langą, išvydo tik lietų. Kai kaimynė pabudo pusę šešių, vis dar lijo. Grįžusi iš tualeto ji atsisėdo prie lango. Tada išvydo reginį, kuris ją galutinai apstulbino. Septynios dvidešimt penkios iš pašiūrės išėjo Gertas su smuiku rankoje. Jis buvo išblyškęs ir pavargęs, tarytum per naktį paseno dvidešimčia metų. Senutė nebuvo tikra, ar per vyro veidą rieda ašaros, gal ten buvo tik lietus, tačiau vėliau visiems, kas tik norėjo klausytis, kartojo, kad keistasis kaimynas, tas su balandžiu ir sofomis, atsiklaupė sode ir, viena ranka laikydamas smuiką, kita išrausė duobę. Įguldęs smuiką į duobę, lietui lyjant ilgokai žiūrėjo į jį, tarytum atsisveikintų su mylimiausiu šunimi. Paskui duobę užkasė ir grįžo į vidų. Porą dienų tuose keistuose namuose ji girdėjusi tik burkuolį.

Pavertęs moterį smuiku ir palaidojęs ją sode, Gertas kietai įmigo. Jis susapnavo, kad smuikas išaugo į milžinišką obelį, po medžio šakomis pakabintame hamake jis miegojo, o moteris jam šnibždėjo: „Pavasaris, Gertai, pavasaris.“ Paskui jos balsą nustelbė smuiko griežimas, kuris kaip vandens šaltinis išsiveržė iš po žemių – grynas ir aiškus.

Kai Gertas pabudo, atrodė, kad moterį buvo regėjęs tik sapne. Jis nusimaudė duše, virtuvėje išgėrė juodos kavos, į darbo kambarį atsitempė sofą ir pradėjo gaminti naują smuiką. Tą pačią dieną įdėjo naują skelbimą apie burkuolį. Trečią valandą popiet paskambinęs vyras pasakė, kad jeigu Gertas turėtų kokių reikalų šalies pietuose, galėtų paimti jam burkuolį. Vyras nesitikėjo, kad Gertas jau rytojaus dieną sėdės traukinyje, važiuojančiame į pietus, ne tik tam, kad nuvežtų balandį, bet ir norėdamas pabėgti iš pašiūrės, kol moters kvapas ir jos buvimas visiškai išsisklaidys. Traukiniu važiavęs vaikas paklausė, ką Gertas vežasi dėžėje.

– Balandį, kuriam reikia į pietus, – atsakė Gertas.

– Ko jam ten reikia?

– Gyventi, – tarė Gertas.

– Argi jis negali gyventi čia?

– Čia jis būtų vienas, o pietuose – ne. Ten jis aukštai pakils.

Vaikas nusišypsojo, pažvelgė į motiną, paskui vėl į Gertą.

– Kai užaugsiu, ir aš važiuosiu į pietus, ir ten skraidysiu su balandžiais.

– Tu nepaskrisi, – paprieštaravo motina. – Neturi sparnų.

– Pietuose man du duos, – atrėmė vaikas.

Moteris pažiūrėjo į spoksantį pro langą Gertą.

– Tylėk, tas ponas nebenori su tavimi kalbėtis, – pasakė ji.

Gertas niekada nebuvo nukeliavęs taip toli. Išlipęs iš traukinio jis dar keturiasdešimt minučių sėdėjo autobuse, paskui pagal kelionės aprašymą išlipo stotelėje, aplink kurią, išskyrus pravažiuojančius automobilius, nieko nesimatė. Po gero pusvalandžio prie jo sustojo nedidelė mašinytė, iš jos išlipusi moteris priėjo prie Gerto.

Ji ištiesė ranką.

– Anamari Ana Laura, – prisistatė.

Gertas nesumojo, ką daryti. Paskambinęs vyras žadėjo, kad atvažiuos jo pasiimti, o dabar priešais stovi moteris.

– Burkuolis, – tarė jis sumišęs ir padavė jai dėžę su paukščiu. – Kiek kainuoja taksi į Overeiselį? – paklausė.

– Na, manau, kokius du šimtus penkiasdešimt eurų, – atsakė moteris.

– Kaip man jį išsikviesti?

Moteris pažiūrėjo į priešais stovintį vyrą. Jis ką tik atvažiavo į pietus, atvežė balandį, o dabar ketina sėsti į taksi automobilį ir už du šimtus penkiasdešimt eurų važiuoti namo. Jis tikriausiai milijonierius. Ji pradėjo tyliai skaičiuoti. Pati gal išmelžtų iš jo tris šimtus penkiasdešimt eurų, o jų beveik užtektų sauskelnėms keturiems šimtams dvidešimčiai dienų.

Moteriai buvo trisdešimt vieneri, ji dirbo prekybos agente ir turėjo keturis vaikus: tris netyčiukus, paskutinį planuotą, mat nenorėjo vėliau savo atžaloms sakyti, kad jie visi atsirado netyčia. Užtat paskutinysis buvo netyčiukas tėvui. Pirmųjų trijų moteris susilaukė nuo kino, marokiečio ir turko. Šie vyrai uždraudė Anamari Anai Laurai apsistoti savo širdyse, kai tik patys gavo gyvenimo leidimą Nyderlanduose. Ketvirto vaiko tėvas buvo olandas. Jam nereikėjo jokio gyvenimo leidimo, tad išgaravo, vos tik sužinojęs, kad ši laukiasi. Anamari Ana Laura jau kurį laiką gyveno pas savo netikrą brolį Janą, kuris jos vaikams buvo svarbesnis tėvas nei visi biologiniai gimdytojai kartu sudėjus. Jis turėjo alaus pilvą, alaus sprandą, alaus smakrą, alaus skruostus ir alaus lūpas.

– Gal galėtum man iš stotelės atvežti balandį? – paprašė jos Janas.

Anamari Anai Laurai pasirodė juokinga, jog Gertas, užuot pasakęs savo vardą, pristatė burkuolį, o ir brolis jai paminėjo tik autobusų stotelę ir balandį, tarytum Gertas negzistuotų. Buvo šeštadienis, ji nedirbo. Vaikai šį savaitgalį svečiavosi pas savo tėvus, tad ji galėjo parvežti Gertą namo ir grįžti su trim šimtais penkiasdešimčia eurų. Moteris nurodė Gertui palaukti jos stotelėje. Gertas atsakė, kad norėtų susigrąžinti kelioninę dėžę.

– Kaip tai?

– Šis balandis visada grįžta, – paaiškino jis.

Anamari Ana Laura užvedė mašinos motorą.

– Beviltiškas, – sušnabždėjo, kai variklis ėmė ūžti, ir vyras nieko nebegirdėjo. Moteris negalėjo suprasti, kad žmogus atgabena iš šiaurės pašto balandį į pietus, žinodamas, kad jis vis tiek sugrįš. – Bet jeigu jis gali sumokėti, tai ir puiku.

Janas paleido burkuolį tarp savo balandžių ir pamatė, kad Anamari Ana Laura iš savo mašinos išima tris vaikiškas kėdutes ir vėl įdeda į ją kelioninę dėžę.

– Tik jokių naujų netyčiukų, – mirktelėjo seseriai.

Ji laukė, kad nuobodi kelionė su tuo keistu vyru prailgs, tačiau jis tyliai sėdėjo ant galinės sėdynės šalia tuščios kelioninės dėžės ir žiūrėjo į lauką. Ji net galėjo klausytis sau patinkamos muzikos. Pirmiausia išleido Gertą išsiimti pinigų arčiausiai esančioje stotyje, nes šis neturėjo su savimi užtektinai grynųjų. Gertas padavė jai penkis šimtus eurų. Moteris nustebo suskaičiavusi dešimt penkiasdešimtinių – gavo dar daugiau, nei manė.

– Važiuokime, – pasakė ji.

Visos kelionės metu jiedu neištarė nė žodžio, po trijų valandų Gertas atsidarė savo namų duris. Sutemo. Anamari Ana Laura irgi įėjo į vidų. Ji nusivylė, nes iš žmogaus, be nie-

kur nieko sumokėjusio penkis šimtus eurų, tikėjosi kitokio būsto. Namas buvo apšnerkštas, koridoriuje už durų voliojosi krūvos neatplėštų vokų, mat Žaninė jau kokias tris savaites nebuvo užsukusi. Anamari Ana Laura slapta pasiėmė vieną iš vokų su savimi į tualetą ir nustebo pamačiusi, kad sąskaitos likutis milžiniškas.

– Ką tu dirbi? – paklausė Gerto.

Gertas nežinojo, ar jam atsisveikinti, ar pakviesti moterį ko nors išgerti.

Nesulaukusi jokio atsakymo, Anamari Ana Laura perėjo per namą, tarsi ketintų jį pirkti. Įžengusi į Gerto darbo kambarį, susirado šviesos jungiklį ir uždegusi lempą pamatė ant sienos kabančius smuikus.

– Ar juos pardavinėji? – paklausė.

– Pardavinėjau Šneideriui, – atsakė jis, suerzintas nesibaigiančių klausimų.

– O dabar?

– Dabar kabinu ant sienos.

– Ar turi Šneiderio adresą?

– Ten, ant dėklo, – mostelėjo jis.

Ji paėmė vieną iš smuiko dėklų ir pasiteiravo, ar gali prisėsti prie kompiuterio. Nelaukdama leidimo, įsijungė kompiuterį, užrašė Šneiderio parduotuvės pavadinimą ir išvydo smuiko, panašaus į kabančius ant sienos, atvaizdą. Išsigandusi nuleido puslapį. Gertas patvirtino, kad tai vienas iš jo smuikų, tačiau pardavimo kainos nepamatė. Taip Anamari Ana Laura atrado, kad už vieno smuiko kainą ji galėtų pastatyti visą sauskelnių gamyklą. Nuo kaktos ėmė varvėti prakaito lašeliai, visai taip, kaip Šneideriui, kai šis į rankas paėmė stradivarijų. Gerto darbo kambaryje ant sienos kabojo šimtai tūkstančių eurų.

– Per kiek laiko pagamini vieną smuiką? – paklausė ji.

– Viena sofa.

– O matuojant laiku?

– Irgi viena sofa.

Anamari Anai Laurai Gertas pasirodė auksinius kiaušinius dedanti višta.

– Gal galėčiau šiąnakt pasilikti?

Jis pasikasė galvą, tačiau jai nereikėjo jokio atsakymo. Moteris žinojo, kad gali pasilikti ne tik šiąnakt, bet ir visą gyvenimą, jeigu tik užsimanytų. Gertas tąnakt panaudojo patirtį, įgautą su jį aplankiusia moterimi ir nelaukė, kol viešnia imsis iniciatyvos, o pats pas ją nuėjo. Anamari Ana Laura pamanė, kad penktasis vaikas, jeigu jis atsirastų, būtų geriausias netyčiukas, ir geriausias planas – jei būtų planuojamas. Jos penktasis vaikas suteiktų jai leidimą apsistoti Gerto pasaulyje, pilname auksinių kiaušinių, sofų ir smuikų.

24

Rytojaus dieną grįžusi namo Anamari Ana Laura iškart paleido burkuolį. Po dviejų dienų ji gražiai apsirengusi ir pasidažiusi, su šypsena stovėjo priešais Gerto duris.

– Atvažiavau pasiimti pašto balandžio, – tarė, pasiliko nakvoti ir išvažiavo rytojaus dieną su balandžiu, tačiau be dantų šepetėlio ir rankšluosčio, kuriuos tyčia paliko. Pusiaukelėje ji vėl paleido balandį, kad būtų tikra, jog jis iš tikrųjų grįš, ir nuvažiavo į pietus, kad po keturių dienų vėl atvažiuotų pas Gertą. Šį kartą pasiėmė ir porą liemenėlių, apatinių kelnaičių ir patalynės, o kitą kartą – mėgstamiausios muzikos įrašų.

Kaskart ji vis greičiau išleisdavo balandį, kad galiausiai pas Gertą atvažiuotų greičiau nei pats paukštis. „Atvažiavau pasiimti balandžio" Gerto ausyse skambėjo kaip „Atvažiavau nakvoti", kol galiausiai vieną dieną ji sustojo priešais jo duris su furgonėliu ir priekaba. Anamari Ana Laura pagalvojo net ir apie tai, kad kelias į Gerto širdį eina per draugystę su balandžiu, todėl iš Jano atvežė gražiausių balandžių patelių ir sendaikčių krautuvės darbuotojo paprašė pašiūrėje ištempti tinklą, atskiriantį paukščius nuo sofų, kad šie daugiau nebeterštų baldų. Neilgai trukus Gertas vėl pagamindavo du smuikus per mėnesį. Anamari Ana Laura pripirko gražiausių smuikų dėklų ir brangiausių stygų, liepė Gertui savo vardą

ant popierėlio užklijuoti smuiko viduje ir parduodavo šiuos instrumentus geriausioms muzikos instrumentų parduotuvėms. Gerto smuikus ėmė užsakinėti iš viso pasaulio.

Po poros mėnesių kažkas pabeldė į duris. Kinas ant motorinio dviračio šypsodamasis paklausė, ar čia užsisakė vaiką. Už motorinio dviračio vairuotojo sėdėjo mergaitė su drabužių pilnu krepšiu. Dar po dviejų savaičių prisistatė marokietis, o po kurio laiko ūsuotas turkas atvežė ir trečią vaiką. Anamari Ana Laura elgėsi su Gertu taip, tarsi visada čia būtų gyvenusi, tačiau niekaip negalėjo jo įtikinti nupirkti didesnius namus. Todėl, supratusi, kad Gertas nepakelia pasikeitimų, įsigijo už Gerto būsto esantį namą sau ir vaikams, o pastatą šalia – kaip kontorą instrumentams pardavinėti. Taip Gertas galėjo pradingti į savo darbo kambarį, kur jo niekas netrukdė.

Praėjus dešimčiai mėnesių po pirmojo susitikimo jie susilaukė dukrelės. Gertas pavadino ją Rozalina. Po poros metų atsirado sūnus, tėvo pavadintas Sinatra. Gertas nebegirdėjo dulkių siurblio, tik su anūkais žaidžiančios Žaninės balsą ir kaskart su visais vykdavo į pietus, kur Janas visai šeimai rengdavo piknikus.

Gertas tapo pasaulinio garso smuikų meistru. Jeigu tvirtas Anamari Anos Lauros charakteris nebūtų saugojęs jo nuo spaudos, atradusios vyrą, iš sofų gaminantį smuikus, jis būtų išprotėjęs nuo gaunamo dėmesio. Kai savivaldybė nusprendė Gertą pagerbti nedidele *Mannekin Pis*[1] dydžio jį patį vaizduojančia skulptūrėle, Gertas taip jaudinosi, kad neatėjo atidengiant skulptūrą, nors iškilmėse priešais reformatų bažny-

[1] *Mannekin Pis* (Briuselio dialektu – „besišlapinantis berniukas“) – įžymi statulėlė Briuselyje.

čią dalyvavo tik trys japonai ir pora savivaldybės tarnautojų. Nepaisant to, kad išgarsėjo, Gertas niekada nepamiršo Staphorsto sriubos ir gyventojų svetingumo, kurį atrado pradėjęs miestelyje nuolat lankytis. Jis užsukdavo ir pas kitus balandininkus, kurių šen bei ten pažinojo. Kai Anamari Ana Laura įkalbino jį paatostogauti stovyklavietėje, iš ten jis kasdien skambindavo į smuikais prekiaujančią savo įmonę. Ne tam, kad sužinotų, kaip sekasi darbuotojams ar kaip vyksta instrumentų prekyba, o norėdamas pasiteirauti, kaip laikosi pašto balandis. Gertui net kilo mintis – kitą kartą sumeistraus didelę kelioninę dėžę, kad galėtų paukštį pasiimti drauge.

Kaip ir visi olandai, svarbiausius dalykus nusprendžiantys ant dviračio, taip ir Gertas kartą keliaudamas dviračiu su šeima, prisiminė smuiką, kuriuo sapne grojo Karen – jis vis dar kabojo virš jo lovos. Vyras pamanė, kad tikra nuodėmė, jog toks instrumentas ir toliau dulka ant sienos.

– Tas smuikas mano miegamajame, – pradėjo jis, stumdamas Rozalinos dviratuką.

– Kas jam? – paklausė Anamari Ana Laura.

– Gal gali ir jį parduoti? – paklausė Gertas, ir jie nuvažiavo tolyn žaliomis pievomis po žydru dangumi.

Khalidi, Rodhan Al-

Kh-01 Autistas ir pašto balandis : romanas / Rodaan Al Galidi ; iš olandų kalbos vertė Birutė Avižinienė. – Vilnius : Gelmės, 2015. – 144 p. – (Kitoks romanas, ISSN 2351-6437)

ISBN 978-609-95657-8-1

Romane įtikinamai perteiktas pagrindinio veikėjo – autisto Gerto – savitai matomas pasaulis. Intriga užmezgama nuo pirmų puslapių. Neįprasta jau Gerto atsiradimo istorija. Jis auga atšlijęs nuo pasaulio, bet su genijaus talentais. Daugiausia laiko praleidžia sendaikčių krautuvėje. Atsitiktinai jam į rankas patenka sulūžęs Antonijaus Stradivarijaus smuikas. Susidomėjęs Gertas jį išardo ir pagal jo dalis sumeistrauja naują instrumentą, pasižymintį garsiojo meistro smuikų kokybe ir pakeičiantį vaikino gyvenimą.

Įsitraukti į kitų pasaulį Gertui padeda įsigytame name surastas pašto balandis. Atkaklus paukštis nenori palikti namų ir nuolat į juos grįžta. Burkuolis tampa Gertui toks pat svarbus, kaip ir jo smuikai.

UDK 821.112.5-31

Rodaan Al Galidi

AUTISTAS IR PAŠTO BALANDIS

Iš olandų kalbos vertė *Birutė Avižinienė*

Redagavo *Vida Bėkštienė*

Viršelio autorė *Kamilė Bėkštaitė-Dirsienė*

Maketavo *Ramunė Girniukaitienė*

Tiražas 100 egz.

Išleido VšĮ „Gelmės“

Savanorių pr. 22-307, LT-03116 Vilnius

info@leidyklagelmes.lt / www.leidyklagelmes.lt

Spausdino UAB „Holograma“

„Autistas ir pašto balandis" – antroji seri[redacted] romanai skaitytoją patrauks savitu pasakojimo būdu, išsiskiriančiu stiliumi. Serijos knygose į gyvenimą žvelgiama kitu kampu, ir jų veikėjai gali pasirodyti šiek tiek neįprasti, keisti. Pasaulį jie regi savaip. Visi į seriją įtraukti romanai – pelnę daugybę literatūrinių apdovanojimų savo šalyse, sulaukę tarptautinio pripažinimo ir tapę šiuolaikine klasika.

Už „Autistą ir pašto balandį" Rodaan Al Galidi 2011 m. apdovanotas Europos Sąjungos literatūros premija.

Romane pasakojama savitai pasaulį regin̄čio pagrindinio veikėjo – autisto Gerto – gyvenimo istorija. Auginamas vienišos motinos, genijaus talentais ir keistenybėmis išsiskiriantis vaikinas gyvena užsisklendęs savoje fantazijų karalystėje, atšlijęs nuo įprasto mums pasaulio. Kitus jis matuoja savais matais, iš to kyla virtinė nesusipratimų – komiškų ir liūdnų, pikantiškų ir neįtikėtinų. Daugiausia laiko Gertas praleidžia sendaikčių krautuvėje, kur į jo rankas atsitiktinai patenka sulūžęs Antonijaus Stradivarijaus smuikas. Susidomėjęs Gertas jį išardo ir pagal jo dalis sumeistrauja naują instrumentą, skambantį ne prasčiau nei garsiojo meistro smuikai. Šis posūkis visiškai pakeičia vaikino gyvenimą.

Kitą žingsnį supančio žmonių pasaulio link Gertui padeda žengti nusipirktame name surastas pašto balandis. Atkaklus paukštis nenori palikti namų ir nuolat į juos grįžta. Burkuolis tampa Gertui ne mažiau svarbus, kaip ir jo smuikai. „Jis – beveik smuikas."

Anksčiau Gertas tikėjo laidais, kurie sujungia tarpusavyje mašinas, tačiau dabar suvokė, kad menas yra puikiausias laidas, siejantis ne tik prietaisus ir mašinas, bet viską. Menas Gerto pasaulį išplėtė už sendaikčių krautuvės ribų. Menas paverčia medį smuiku, smuiką – siela. <...> Kiekvienas smuikas – nesibaigiantys pasauliai.

ISBN 978-609-95657-8-1